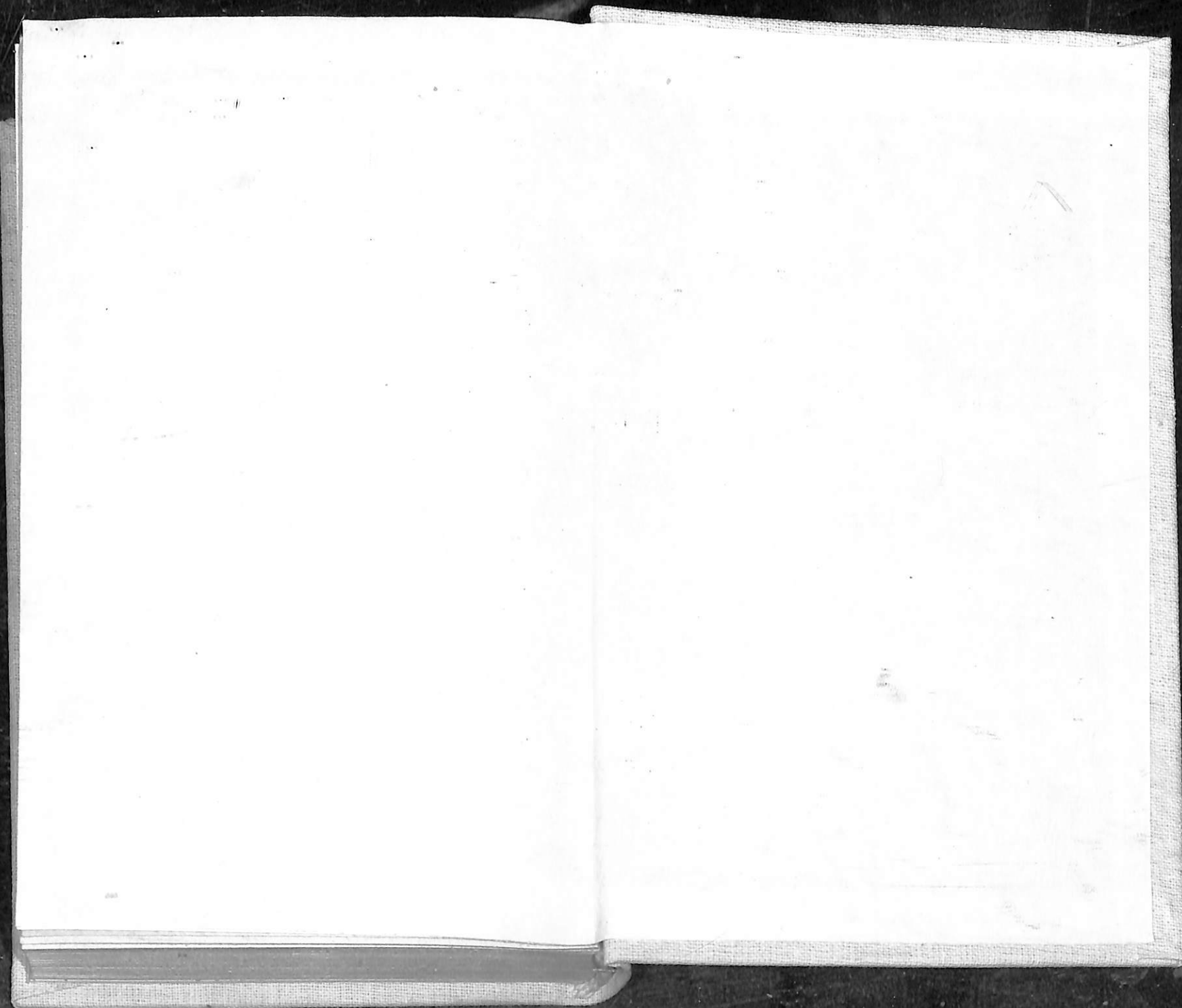

БІБЛІОТЕКА
ПОЕТА

МИХАЙЛЬ СЕМЕНКО

ПОЕЗІЇ

Київ
«Радянський
письменник»
1985

три-
ерви
ь об-
жит-
ання
ризм
ення
цій,
юсь,
юго,
пре-
Гу-
ми»,
від
Про-
вим
кої,
ння,
ької
ною
ців,
ним
мні
ості.

У2
С30

В книгу вошли набранные произведения известного украинского советского поэта Михайля Семенко (1892—1937), для творчества которого характерны поиски формы, своеобразное раскрытие тем, разнообразие образов и художественных приемов.

РЕДАКЦИОННА КОЛЕГІЯ:

О. Є. Засенко, С. А. Крижанівський,
О. В. Лупій, М. Л. Нагнибіда, Л. М. Новиченко,
В. І. Олійник, Б. П. Степанюк

Вступне слово М. П. Бажана

Упорядкування та стаття Є. Г. Адельгейма

Примітки М. М. Сулими

Рецензенти: М. Г. Жулинський,
Л. М. Новиченко

С 4702590200-031 142.85
М223(04)-85

© Видавництво «Радянський письменник», 1985

ВСТУПНЕ СЛОВО

Оця книга поезій Михайля Семенка, яку зараз тримаєте в своїх руках, вийшла в світ після перерви в кілька десятиріч і становить собою лише досить обмежений вибір з віршів різних етапів поетового життя, що почалося на полі літератури після видання 1914 року книги «Кверофутуризм» (себто футуризм шукацький). Проте проголошене поетом прагнення до новацій, до бунтівливості, до порушення традицій, по суті, самих поезій глибше не стверджувалось, хіба що відмовлення від наслідувань М. Вороного, О. Олеса, В. Пачовського змінилось на ще більш претензійне наслідування Ігоря Северяніна чи Єлени Гуро. «Кверофутуризм» з його «поезами», «еротезами», «екстазами» не міг приховати своїєї залежності від «егофутуризму» російської декадентської поезії. Проте творчість Семенка того часу була явищем цікавим і гідним глибшого дослідження, бо розвиток міської, урбаністичної теми мав у цій творчості виявлення, яке свідчило про процеси формування української міської інтелігенції, її поезії зі своєю специфічною тематикою, системою нових образних засобів, тропів, метафор, її своєрідного жаргону, що поряд із певним збагаченням української мови піс у собі й від'ємні явища вульгаризування, засміченості, претензійності.

Правда, вдумуючись у тогочасну творчість Семенка, дивуючись, як зумів він, відірваний від рідного оточення, від літературних процесів і явищ, що точилися на Україні, від живої мови, закинутий долею аж на Далекий Схід, до Владивостока й Сучана, не тільки зберегти українську літературну мову в її найсучасніших виявах, але й зробити свій внесок до неї, зафіксувати її нові засоби, породжені все глибшим і глибшим входженням в міський побут, в реальності і деталі міського життя.

Декларований і виявлюваний мало не в усіх поезіях індивідуалізм міського обивателя не охоче пропускав у сферу творчості М. Семенка тих глибоких і трагічних обставин, які й на Далекому Сході Росії, за тисячі й тисячі кілометрів від grimотливих полів битв першої світової війни, потрясли землю, готуючи той животворний і благовісний вибух у жовтні 1917 року, який став історичним переломом в історії людства і розгорнувся в усій величчю і значущості подвигів Великої Жовтневої революції. Про перші її перемоги в далекому Петрограді, Москві, Києві Семенко дізнався іще в Сучані. Вони не були для нього цілком несподіваними. Ще в Петербурзі, 1913 року, він звертався до сучасників із закличком:

Гартуйте дух. Пора на волю
Лунає полем передзвін
Ми завоюєм нашу долю
Огнем червоних творчих змін.

Не рівняти цього передчуття з тим, майже прозорим прозрінням, яке теж того часу (опубліковано 1915 року) натхненню провістило, що в «терновом венце революцій грядет шестнадцатый год». Проте важливо, що обидва поети, пристрасно задивлені в майбутнє, побачили в ньому спалах могутньої червоної пожежі, якій судилося на всіх неозорих просто-

рах царської імперії ціною величезних подвигів і небувалого революційного жару, «огнем червоних творчих змін» спалити старий, зненавиджений обома поетами старий світ. Як не намагався Семенко огорнутися блаженним покровом індивідуалістичного естетизму, але й в нього проривалися ще до Жовтня 1917 року відчайдушні намагання: «Я не хочу бути лагідним і апіорним, не ухиляюся від боротьби».

В розпал грандіозної боротьби за перемогу соціалізму, за перемогу Жовтневої революції потрапив Семенко, повернувшись наприкінці сімнадцятого року на Україну. Центральна рада, гайдамаки, гетьманці, німецькі окупанти, денікінці, петлюрівці. Вихори, струси, бурі громадянської війни. Вже на першій станції на Україні зустріч Семенка з глузливо описаними ним зграями ворожої озброєної куркульні: «гайдамаки на платформі з рушницями жупаносвітки в чудернацькій уніформі». Проте не відразу знайшов поет своє місце в розбурханому вирі революції. Не легко було позбутися тих спогадів, тих ілюзій, тієї мани удаваного затишку і добробуту, які жили ще в душі поета.

Образи, вигуки, милі старосвітські інтимності.
Тихо, тихо мов в усі.
Боже, всьому минулому — подай твої святі милості...

Хоч і небагато тих милостей зазнавав за своє двадцятишестирічне життя син волосного писаря, голодний студент петербурзького інституту, царський солдат у Владивостоку, проте позбутися виплечаних далеко від батьківщини привабливих ілюзій відразу не зміг. Якщо не старосвітські інтимності, то неперекоптиві екстравагантності, вибрики і ескапади нововигаданого П'єро приваблювали поета, примушували його викривлятися, гримасувати, удавати з себе

ексцентрика. Цілком позбутися цих витівок поет не спромігся мало не до кінця життя, так трагічно і безпричинно обірваного. На жаль, і досі в пам'яті шанувальників української поезії лишилися більше анекдоти про вигадки поета, спрямовані на спатацію читача, що того часу, коли діяв Михайль Семенко, дійсно надто часто був не позбавлений міщанських смаків, дрібнобуржуазних поглядів, застарілих оцінок і суджень. Проте не вони ж становили і становлять суть творчості поета, нині справедливо визнаного за одного з зачинателів української радянської поезії. Його ім'я достойно стояти поруч імен В. Блакитного, В. Чумака, П. Тичини, І. Кулика, Є. Григорука.

Ще 1918 року в Києві вслухався він в гуркоти громадянської війни, вдивляється в племін і дим класових битв і крізь істеричні вигуки та зойки пошпалілої буржуазної, націоналістичної пропаганди чує, як «місто розкидає залізні акорди рукою сміливою сталевих шляхів, коли рушили до центру розворушені народи» і «йшли натовпи пожарами до знайомої мети». Неясні ще були поетові навіть контури цієї знайомої масам мети. Вона була на стягах накреслена словами про Радянську владу й соціалізм. Ці віщі слова були глибше й правдивіше осмислені поетом, коли він 1919 року сів за писання своєї рефутпоеми «Тов. Сонце». Дужим маршем-маніфестом проголосив М. Семенко початок нового, куди досконалішого і дохідливішого за попередні, етап свого творчого й ідейного життя:

Розносить буря всесвітній пожар,
Хитаються будови, корчиться світ,
Там, де пройшли, вже немає хмар
І сходять червоні зорі над сутінками віт.
І блисне сліпуче сонце...

Сонце нової ери людської історії осяяло і для поета його подальшу путь, в яку він напружено й пильно вглядався крізь дим, попіл, чорні хмари вибухів гарматних снарядів громадянської війни:

Глибоко западають вибухи —
важких гармат не забудь.
І зворухнеться у серці глибоко
сонцевесняна путь.

Продовженням і ще більшим проясненням сонцевесняної путі для поета-урбаніста, який, власне, ніколи не міг зректися свого кровного хліборобського походження, своєї спорідненості з питомою землею полтавських піль і степів, стала наступна поема, його поезофільм — «Степ» (1919 рік). Вона позначена значно виразнішими рисами нового для Семенка реалістичного письма, глибшого і свідомішого розуміння тодішньої бурхливої сучасності. Поет бачить, як

Спалахнули панські економії
Загомніло по дворах і улицах,
Заревли корови на чужій соломі,
І хутір ніяк не притулиться,—
І заплутали, і заморочили універсалами,
І жовтими, і блакитними,—
Але проривались — «скільки не писали ми!»
З міста думки новітні.

Народ змиває з обличчя своїх степів нечисть і гетьманської реакції, і гайдамацької кривавої сваволі:

Виднішає, виднішає на степу,
Розпливаються тіні в тумані,
Покидає тавро ніч сліпу —
Сонце, сонце на світанні!

Поет оспівує це нове життя свого рідного степу і закликає побратимів-степовиків, що їх так добре знає ще з дитинства, ще з прабаб'ківської хати рід-

них Кибинців, до яких незмінно приїздить і повернувшись з Далекого Сходу, і в часи громадянської війни, і після перемоги Радянської влади. Він менше й менше відчуває конфліктність між своєю міською свідомістю і селянськими упередженнями. Він менше й менше протиставляє своє, закросне на останню моду урбаністичне естетство суворій, але могутній дійсності, хоч мрії про якусь примарну Океанію, про фантастичні, вигадані, бо насправді малі й обмежені простори «прерії зор» — цикли віршів, написаних водночас зі славними поемами, — ще пробуджуються раптом у душі поета, ще водять його претензійно закрученими стежками кверофутуризму. Проте ці стежки, кінець кінцем, не збивають поета з обраної більшовицької дороги. Він працює як партійний пропагандист. Він стає спершу заступником, а з другого номера — головним редактором першого українського радянського тижневика «Мистецтво», який об'єднав значну кількість тих діячів української культури, що своєю життєвою позицією обрали позицію радянську.

1920 року Семенко разом з редакцією «Мистецтва» примушений покинути Київ перед короткочасною, ганебно для ворогів завершеною навалою білопольських дивізій та петлюрівських недобитків. Поезія його набуває в цей напружений час останніх боїв з контрреволюційними інтервентами та їхніми петлюрівськими і врангелівськими посіпаками гостроагітаційного, майже лозунгового характеру, бойової, наступальної, революційної спрямованості:

Хіба це не кожному ясно?
Хіба забракне червоного вогню?
Революція ще горить прекрасно,
Всміхаючись завтрашньому дню!

Завершився період громадянської війни. Почалися роки творчої відбудовної роботи. Роки, не позбавлені гострих конфліктів, процесів внутрішньої класової боротьби поряд з самовідданою працею трудящих мас, спрямованих партією до небувалих за своїми масштабами робіт по дорозі до соціалізму. Закінчило творче життя і на всіх ділянках літератури й мистецтва. Зчепилися в завзятій груповій боротьбі гуртки і об'єднання художньої інтелігенції, починаючи від представників не позбавленої застарілих поглядів та ілюзій групи «неокласиків» і «попутників» аж до того «лівого фронту» футуристів і конструктивістів, у якому головну роль лідера і речника почав відігравати Семенко. Його проповіді відмирання мистецтва, його «деструкції» стали основним гаслом заснованої ним «Асоціації панфутуристів», галасливо повторювались на численних літературних зборах і вечорах, на сторінках журналу «Семафор у майбутнє» (1922 рік). Семенко розвинув жваву діяльність щодо розвитку свого «Аспанфуту», поповнення його молодими кадрами. Великою мірою завдяки йому, завдяки його увазі й підтримці в літературу вплились такі нові імена, як Ю. Яновський, О. Влизько, І. Маловічко та й ім'я автора цих рядків. Впливу панфутуристичних проповідей не уникли й старші письменники (М. Терещенко, О. Слісаренко, Я. Савченко, В. Ярошенко). Семенко не шкодував часу й енергії на цю свою пропагандистсько-організаційну панфутуристичну діяльність, але сил вистачало й на поетичну творчість. Після «Поєми повстання», просякнутої мотивами самовихвалення і перебільшення свого значення в процесах побудови нової соціалістичної культури, з'являються цикли ліричних поезій, писаних то в Києві, то в Ризі (де він був як член делегації УРСР у справах підписання 1921 року мирного договору), то в Москві,

де він працював у представництві УРСР. «Слава живим!» — проголошує в цих поезіях поет, бачачи перші плоди животворного народного труда на тому полі, на якому ще «багато лежить руїн». І знову славить він життєдайний вогонь, «рук наших всесистий племін». Він, «лірик океанів і континентів», захоплено вигукує:

О куле земна
куле земна
прекрасна ти й велика.

Це відчуття теми глобальної, всеземної, всеконтинентальної, посиленої надіями на світову міжнародну революцію, широко розвинулося в патетичних вигуках і напружених ритмах «Каблепоєми», що її поетична цінність дуже послаблена тією претензійною манірою, отим «новаторським винаходом» Семенка, що його він назвав «поезюмаларством». «Винахід», вже раніше з'явлений у творчості російських кубофутуристів і французьких символістів, полягав у використанні поліграфічних засобів, грі прифтів, ускладненій верстці, що мусило посилити виразність поетичного змісту, його ефективність, а насправді розпорошувало увагу читача, відчуття змісту, сили і ритму слова. Мало не через піввіку сучасні поети буржуазного Заходу, західнонімецькі поети, теж «винайшли» подібний прийом публікацій своїх хаотичних, егоцентричних віршів, проте це не допомогло ані поетам, ані їхнім читачам. Та й Семенко в пізніших писаннях своїх не вдавався вже до «поезюмаларства».

Заснований ним 1927 року журнал «Нова генерація» пропагував, як міг, сучасне абстрактне й деформуюче мистецтво, намагаючись представити його як мистецтво передове, авангардне, повторюючи ті заперечення, які виголошують і сучасні буржуазні «авангардисти», видаючи свої швидкоплинні і малозначущі пошуки й винаходи за чинники мистецького прогресу.

Це робив уже більше як піввіку тому на сторінках «Нової генерації» і М. Семенко. Правда, не все, вміщене в цьому журналі, втратило нині своє значення. Більша увага літературознавців до цього журналу, дослідження його змісту були б цінними, корисними і для сучасності.

Групові чвари поступово вщухали. М. Семенко більше й більше зрікався своїх егоцентричних вискоків і демагогічних наскоків. Поезія його набувала рис меншої надуманості й вигаданості, стаючи більше щирою, більше реалістичною, більше дохідливою. Поет вступав у новий, вищий, досконаліший період свого мистецтва. Про це свідчать такі його жорстокі своєю правдивістю, майже натуралістичним письмом, зневагою до «заборонених», замовчуваних тем, проте сильні і діючі своїми трагічними інтонаціями, глибиною переживань, щирістю вірші, як-от поезії, вміщені в книзі «Зустріч трьох». Подорож 1929 року до передгітлерівського Берліна дала цикл поезій і поему «Німецьчина». Ці твори М. Семенка вражають силою свого провісництва, своєю гострою зневагою до потворностей німецького фашизму, прояви якого вже виразно бачив і рішуче проклинав поет. Він бачив історичні процеси в Німеччині, які вели її до страшного, кривавого панування фашизму. Він бачив огнища, в яких палали вкинуті туди послідовниками Гітлера дороги для людства книги, ненавидимі людоджерами і хижакками, що вже тоді плекали безумні мрії про світове панування, про перемоги «раси панів». Про чорний Берлін і червоний Берлін писав М. Семенко: «Чорний Берлін — спрут з безліччю в'юнків і пожадлих щупальців», але поет вірив, що настане час і «в чорний Берлін вступлять когорти стрункими лавами з червоними прапорами революційної перемоги». М. Семенкові не судилося побачити, як насправді чер-

воний прапор революційної перемоги було внесено руками героїчних синів Радянської Вітчизни і піднесено над простреленими куполами берлінського рейхстагу. Проте в своїх передбаченнях радянського поета, озброєного прозірливим могуттвом комуністичного світогляду, поет через три роки зазірав у дні, коли станеться те, чого не передбачали сучасні для Семенка володарі Німеччини:

крамарі й акційні компанії, власники й прикажчики,— не думайте, що все так спокійно, як здається зокола, знайте, що попадають висівки з дахів на тротуар і в тихих, суворих, чемних палацах буде повно диму...

Непохитною вірою в переможність пролетаріату, незламною впевненістю в крах людиноненависницького фашизму напосно поезії, мало не передостанні в залишеній поетом спадщині, такій часом суперечливій, нерівній, хитливій, викривленій, але такій, особливо в останні періоди, глибоко відданий комуністичній правді. М. Семенко часто помилявся — і в своєму нехтуванні духовними цінностями минувшини, і в своїх егоцентричних вибриках, і в своїй недооцінці національного питання, розвитку національної культури, мистецтва, мови. Говорімо про ці помилки, розбираймося в їхньому походженні і спрямуванні, засуджуймо їх, але разом з каламутною водою не вихлопуймо й тієї молоді, свіжої, здорової і чистої дитини, якою є справжня суть Семенкової поезії, її новаторство, її неповторний внесок до скарбниці української радянської літератури. В цьому внеску може бути й непослідовність, і несучільність, і кричуща протиріччівість, але є й розмах, і революційний пафос, і складна інтимна ліричність, що органічно виросла з того середовища української інтелігенції, яка ставала більше й більше урбаністичною, хоча і не

втрачала своїх кровних, глибинних зв'язків з селом. Покоління Семенка виростало ще в умовах царської Росії, підпадаючи впливові занепадницької декадентської культури, що претендувала на вишуканість і новаторство. Ліпша, найбільш чутлива частина цієї інтелігенції, відчувши тлінність і безплідність своїх «модерністичних» уподобань, рішуче й щиро сприйняла корінні зміни своєї долі, свого життя, своїх духовних прагнень, що їх принесла їм Жовтнева соціалістична революція. Вони стали на її шлях і пішли ним, часто настільки захопившись революційними змінами, гучними процесами повернення старих кумирів, переоцінкою звичних, усталених цінностей, що демагогічно обрушилися і на цінності справжні, на явища життя, необхідні творчим процесам побудови нового суспільства, на незаперечні скарби, створені минулими поколіннями. Цими тенденціями були пронизані і декларації «Пролеткульту», і тодішні, запальні, хоча й скороминущі, заклики навіть таких прозірливих поетів, як В. Маяковський, як С. Чиковані в Грузії, Г. Чаренц у Вірменії. Речником подібних нападів на здобутки і традиції культури став на деякий час на Україні М. Семенко. Видно, якась історична закономірність у складних процесах становлення нової соціалістичної культури була притаманна мало не всім загонам зрушеної Жовтневим переворотом багатонаціональної інтелігенції молодого радянського суспільства. Володимир Ілліч Ленін ще 1920 року говорив про невірність, шкідливість для справи будівництва соціалізму подібних тенденцій. Усвідомлення цього допомогло і В. Маяковському, й іншим «спростовувачам», в тому числі й М. Семенкові, який, зростаючи як поет і мислитель, звільнявся, зрікався, відкидав багато з тих лівацьких культурницьких настанов, що їх галасливо був проголошував.

Це позначилось не тільки на його публіцистичній діяльності, але й на поетичній творчості, що позбавлялась індивідуалістичних, кверофутуристичних викрутасів, та й наступної гололозунгової спрощеності, набираючись своєї власної, строгої і глибокої значущості, реалістичної правдивості і ясності, започаткованої ще десь «ревфутуристами» 1919—1920 років, продовжуваної і за останнього періоду поетичного життя в таких циклах, як-от, скажімо, цикли поезій про побачену ним передгітлерівську Німеччину. Ці твори і досі не втратили своєї сили. Вони хвилюють, збагачують і серце, і свідомість читача.

Будьмо ж вдячні поетові, збагнемо його непростий, часом дуже трудний і рідко коли спокійно та вдумливо оцінюваний творчий шлях, переконаймося в тому, як віддано і щиро спрямовував його сам поет до вищої комуністичної мети, і гідно шануймо його ім'я, його сягання, його кращі поезії, вогонь яких не згас ні на різких подувах зневаги, ні в холоді забуття, вогонь, що тим паче не згасне і в майбутньому.

Микола Бажан

МИХАЙЛЬ СЕМЕНКО

1927 рік. На перехресній станції, пропахлій пивом, тютюном, чадом паровозних топків, точиться затята суперечка про мистецтво майбутнього. Її учасники — Михайль Семенко, лідер футуристичного напрямку на Україні, і два його послідовники — Гео Шкурупій та Микола Бажан. Щоправда, Бажан на той час був уже його колишнім послідовником і, мабуть, тому, розуміючи неминучість відходу, накидав — мовби на пам'ять — словесний портрет учителя: «...Обличчя його вміщало в собі риси всіх націй та рас, його волосся було чорне, як вугілля шахт, а очі блищали вогнем татарських ватр, скитських вогнищ та юпітерами європейських ательє, а кожний сторонній подорожній подумав би, що він з Патагонії» *.

Цей романтичний портрет такий же умовний, як вся зустріч трьох на перехресній станції біля символічного Семафора в Майбутнє, водночас точний і нагадує інші — вже не словесні — портрети Семенка, зроблені для обкладинок його книжок, фронтисписів чи журналів і розраховані на глядача, аудиторію.

Але недавно я побачив аматорський фотознімок: Київ, Левашовська, 36, подвір'я будинку, в якому жила поетова сім'я. Семенко стоїть з маленьким сином на руках, біля ніг — дочка, щось ніжне і водночас розгублене в його обличчі — обличчі «без броні», бравади, виклику чи іронії.

Як важко, незважаючи на зовнішню подібність, поєднати ці два обличчя! І все-таки вони поєднуються, і від того, наскільки щастить їх поєднати,

* 36. «Зустріч на перехресній станції». — К., Бумеранг, 1927, с. 37.

залежить можливість зрозуміти, читаючи поетові вірші, те, що безпосередньо стоїть за ними — його особистість.

Здавалося б, все дуже просто! Семенко — лірик; органічний автобіографізм його поезій не викликає сумнівів, за кожною з них виразно відчувається реальність безпосередньо пережитого.

І разом з тим людина, яка, читаючи вірші Семенка, захоче відтворити його біографію, опиниться в нелегкому становищі.

У віршах, незважаючи на їхній автобіографізм, нелегко вирізнити безпосередні події поетової біографії, вони швидше тільки вгадуються.

Які відомості маємо ми про життя Семенка? Їх небагато.

В біографії письменника чимало «білих плям», які, можливо, ще будуть заповнені людьми, близькими йому чи тим, хто його добре знав. Певну допомогу можуть подати тут і самі вірші поета, коли пощастить хоча б частково «розшифрувати» їхній біографічний «тайнопис», скористатися деталями і постійними посиленнями на місця, де вірші було написано, — Київ, Хорол, Петербург, Владивосток, Сучап, Рига, Москва, Харків, Берлін, Дарниця, Гамбург і т. д.

Михайло Васильович народився 31(19) грудня 1892 року на Полтавщині в селі Кибиці, якими теж позначено багато його віршів, у родині волосного писаря, який став потім писарем земської управи в містечку Хорол. У Хоролі Михайло — він тоді був просто Михайлом, а екзотичне Михайль виникло трохи пізніше — вступає до реального училища, а закінчує його — оскільки в Хоролі не було старших класів — уже в Кременчуці. Далі — Петербург. Психоневрологічний інститут, дітище Володимира Михайловича Бехтерева — вища школа зовсім нового типу, де вивчення

психології та неврології поєднувалось із широким ознайомленням студентів з питаннями філософії, природничих і гуманітарних наук.

Семенко встиг закінчити тільки три курси, далі навчання перервала війна, мобілізація, однак інтерес до проблем, що розроблялися в Психоневрологічному інституті, зберігся до кінця життя і, мабуть, як і орієнтував своїх учнів Бехтерев, зосереджувався навколо головної з них — проблеми людської особистості.

З Петербургом було пов'язано багато що — початок літературної праці й захоплення футуристичними теоріями, перше кохання, жорстока нужда, паралельні з Психоневрологічним інститутом заняття — клас скрипки — в консерваторії.

Семенко не лише добре грав на скрипці і писав власні невеликі композиції, музика взагалі посідала величезне місце в його духовному житті й складала ту атмосферу, в якій виникали його поетичні задуми.

Запис під віршем «Синє плаття», зроблений «під шум коліс в степу чужому» (29. XI 914. Азія. Забайкальська залізниця) дає можливість приблизно визначити час від'їзду Семенка на Далекий Схід. Йому пощастило. Замість того, щоб воювати «за віру, царя і отечество» десь на Західному фронті, він опинився в типово військовому місті, проте далеко від війни.

У Владивостоці поет пробув близько трьох років. Тут народилося глибоке й водночас безмежно тривожне почуття до його майбутньої дружини: йому він завдячує високим злетом своєї лірики, появі в ній — і насамперед у циклах «Осіньна рана», «П'єро кохав» — зовсім нових мотивів і творчих рішень. Тут він дізнався про Лютневу революцію і швидко зрозумів, що вона не принесла ні довгожданої свободи, ні виходу з кривавої імперіалістичної війни.

Тут він не тільки сидів у карцері № 4, якому присвятив однойменний вірш, а й визначив свій шлях до «людей у шкірянках», до революційного мажору поем 1919 року — «Тов. Сонце», «Весна», «Стоп», що оспівали «сонцевесняну путь» Жовтня в самому розпалі громадянської війни на Україні.

Наприкінці вересня 1917 року поет виїздить з Владивостока спочатку в Сучан, потім у Харбін, а в грудні він уже в рідних Кибинцях. Звістка про Жовтневу революцію застала його, можна гадати, в дорозі.

В Кибинцях жила його сім'я.

Семенкова мати, яка закінчила тільки початкові класи церковноприходської школи, була письменницею-самоуком, автором ряду надрукованих під її дівочим прізвищем — Марія Проскурівна — повістей. Брат поета, Василь, був цікавим художником, разом з Михайлом починав на Україні футуристичний рух, але на початку імперіалістичної війни загинув на Західному фронті. Другий брат — Олександр та сестра Олександра теж писали вірші, та зовсім молодими загинули від туберкульозу...

У квітні 1918 року Семенко, як свідчать підписи під віршами, вже в Києві. Тут йому довелося пережити громадянську війну, калейдоскопічну зміну урядів, гетьманщину, петлюрівську Директорію, білогвардійський терор. За Денікіна його арештували й кинули до Лук'янівської в'язниці, і, мабуть, тільки випадково він уникнув долі розстріляних денікінцями в листопаді 1919 року Василя Чумака й Гната Михайличенка, разом з якими очолював перший український радянський літературно-художній журнал «Мистецтво».

1918—1920 рр., ще в умовах громадянської війни, Семенко пробує створити футуристичну організацію — «Фламінго» та альманах «Повстання».

По тому йдуть більш вдалі спроби — «Аспанфут»*, «Комункульт» і, нарешті, в 1927 році — «Нова генерація» та однойменний журнал. На противагу іншим друкованим органам українських футуристів, таким як «Семафор у майбутнє», «Катафалк мистецтв», «Гонг комункульту», «Бумеранг», «Новій генерації» вдалося стати справді періодичним виданням, яке виходило до 1930 року, об'єднавши навколо себе ряд письменників і художників.

Не будемо тут зупинятися на етапах, які в двадцять роки пройшов український футуризм, на різних «злиттях», «перейменуваннях», «блоках». Не будемо насамперед тому, що поезія Семенка, як на це вже звернули увагу дослідники**, не вкладається в історію футуристичного напрямку, а виявляється значно ширшою не тільки за його організаційні форми, а й теорії.

І все-таки про Семенка сьогодні згадують переважно як про автора футуристичних маніфестів, платформ, декларацій і майже не звертаються до його віршів, або ще гірше, не знаючи віршів, прикладають до них мірку, запозичену з групових виступів ВУСППу.

Навіть письменники старшого покоління — з тих, що знали й любили Семенка, — як правило, зберігають у пам'яті не так його вірші, як атмосферу бурхливих ексцесів, що виникала навколо поетового імені.

* До «Аспанфуту», крім Семенка, входили: Олександра Слісаренко, Гео Шкурупій, Яків Савченко, Микола Бажан, Микола Терещенко, Володимир Ярошенко, Юліан Шпол, Андрій Чужий...

** Див.: Корсунська Б. А. Михайль Семенко. — Рад. літературознавство, 1968, № 6, с. 19. Костенко Н. В. Микола Бажан. — Вид-во Київського університету. 1971, с. 16.

Ідеї «смерті мистецтва», проголошення розриву з класичною спадщиною й усіма нормами класичного віршування, груба, подеколи надто груба, щоб бути виправданою, спатація смаків, формалістичні експерименти, ущипливі і далеко не завжди пристойні ескапади на адресу своїх літературних противників — так, усе це було і, мабуть, з якихось трагічних законів сприйняття, краще збереглося в пам'яті й заслонило іншого Семенка — складного, суперечливого і водночас справжнього поета свого не менш складного й суперечливого часу.

Український футуризм наприкінці 20-х років повільно й з застереженнями, намагаючись зберегти свій престиж, почав здавати свої теоретичні позиції, та ще задовго до цього вони вже систематично руйнувалися творчою практикою його лідерів і передусім творчою практикою самого Семенка.

Не лише сьогодні — через піввіку, а й у сучасників руху виникало цілком природне запитання: якщо мистецтво — пережиток, щось на взірць релігії (одна з статей Семенка так і називалась — «Мистецтво як культ»), то навіщо футуристи пишуть вірші, створюють картини, взагалі займаються мистецтвом?

Семенко та інші теоретики українського футуризму намагалися відповісти на це запитання теорією деструкції: пишемо вірші з тим, щоб зруйнувати поезію, «ліквідація мистецтва є наше мистецтво»* — і теорією екструкції: вірші створюються для того, щоб не втратити емоційного контролю над людьми, яким вони — через відсталість чи за звичкою — ще потрібні.

Сам Семенко, автор теорії деструкції—екструкції—конструкції, до таких спрощень не доходив, проте на-

* Семафор у майбутнє. — К., 1922, с. 1.

звивав себе «останнім поетом», мабуть сподіваючись, що коли він виконає свою роль руйнівника, то поезія і мистецтво помруть; щоправда, «смерть мистецтва» на останньому етапі життя «Нової генерації» розумілася вже не буквально, а згідно з так званою «універсальною установкою» (модифікація теорії конструкції) як розчинення мистецтва в житті, злиття з побутом, культурою, технікою і наукою комуністичного суспільства.

Так звана «функціональна поезія» була безпосереднім виразом вихідних теорій панфутуризму. Зовні здійснюючи принцип «універсальної установки» — злиття з життям, — вона переслідувала вузько утилітарні цілі й, руйнуючи деякі формальні ознаки вірша — риму, ритм, графічний малюнок, водночас руйнувала згідно з теорією деструкції його емоційну та образну сутність.

У збірнику «З радянського щоденника», де сконцентровані «функціональні вірші» Семенка, він сформулював і той принцип, за яким їх зроблено, — принцип згубний і, по суті, чужий його творчості:

Писати про
активність я мушу
забувши про людську душу*.

З одного боку — заклики до вузького утилітаризму, несумісного з лірикою, з другого:

...Так само люто люблю я,
Як на світанку життя було сказано:
«Сильна, як смерть, любов,
Жорстока, як пекло, ревність»**.

Уже в «Розмові трьох» Микола Бажан, який все далі відходив від панфутуризму, не без ущипливості

* Семенко М. З радянського щоденника. — Х., ЛІМ, 1932, с. 16.

** Зустріч на перехресній станції, с. 18.

зафіксував цю непослідовність учителя — антиномію теорії й творчості, або точніше — антиномію віршів, написаних за схемою футуристичних теорій, і віршів, що народжувалися безпосередньо з глибин духовного стану поета: «Папір, де на одній стороні було введено чіткі, мов гільйотина, формули смерті мистецтва, треба перевернути, а на другому його боці написано вірш про міську панель і любов на панелі. Ти робиш і робиш так, — звертається він до Семенка, — але не хочеш признатися»*.

Ідея смерті мистецтва супроводжувалась запереченням традиції, а коли звернутися до історії питання, то з цього заперечення виникала.

У цьому розумінні позиція панфутуризму, а ще раніше кверофутуризму збігалася не лише із закликом російських футуристів «скинути Пушкіна, Достоевського, Толстого та ін., та ін. з Пароплава Сучасності» (зб. «Пощечина общественному вкусу», 1913), а й з відомою тезою Марінетті: «Ми підриваємо традиції, як поточені червою мости».

Зовнішній збіг закликів мав, проте, різний соціальний генезис: ненависть Марінетті до великих естетичних традицій була продиктована прагненням розірвати зв'язки з гуманістичними ідеалами і протиставити їм свій антигуманістичний ідеал «механічної людини з частинами, що замінюються»; а для російського й українського футуризму тотальний розрив з традиціями означав зовсім інше: вивільнення людини з-під влади буржуазно-феодальної культури, з якою механічно ототожнювалося все мистецтво минулого.

Розірвати пуповину, що з'єднувала його з мистецтвом минулого, Семенкові ніколи не вдавалось; він і сам цього не заперечував.

* Зустріч на перехресній станції, с. 39—40.

Читаючи його «Кобзар», натрапляєш на десятки імен письменників, композиторів, художників; уже сам перелік цих імен, всупереч епатаційній заяві — «крім своїх віршів, жодного не читаю»*, — міг би показати не лише коло читання і коло культурних зацікавлень поета, а й коло тих його органічних зв'язків з мистецтвом минулого, що їх був безсилий розрубати ніж найбільш крайніх нігілістичних теорій.

І як характерно: коли у фашистській Німеччині запалали вогнища з книжок, Семенко одразу виступив на захист культури, а своє презирство до її вишнучавців постарався передати у віршованій інтонації Гейне, оголено демонструючи, як традиції і навіть сама форма, нею створена, можуть служити сучасності.

Щоправда, поема «Німеччина», про яку йдеться, створювалася вже в середині 30-х років, коли футуристичні теорії стали минулим, але й задовго до цього, зокрема задовго до заяви про те, що «Нова генерація» не відкидає класичної спадщини і вимагає «найвищого вивчення старих форм мистецтва», тому що, «щоб робити нове, потрібно знати старе»*, ставлення Семенка до художніх традицій не було однозначно негативним.

Найвразливішим пунктом ставлення українського футуризму до традицій був Шевченко.

Атаку на нього розпочав не Семенко, а Василюк Гнедов**.

Свої напади проти Шевченка Семенко пояснював завданням епатації. Таке завдання він, безумовно, перед собою ставив, але удар, спрямований проти

* Зустріч на перехресній станції, с. 12.

** Гнедов Василюк. Небокопы. — СПб, 1913.

міщанства, яке пристосовувало Шевченка до своїх потреб, потрапляв і на самого поета. Епатувалися, як писав відомий критик 20—30-х років Фелікс Якубовський, «не тільки почуття українського міщанства, а й тих мас, що шанували Шевченка як великого співця революційного бунту»*.

Наприкінці 20-х років «Нова генерація» відкриває віршовану рубрику «Реабілітація Т. Г. Шевченка». В ній — на чолі з Семенком та Гео Шкурупієм — брала участь більшість поетичних співробітників журналу.

Це була, з одного боку, групова акція: реабілітувався не так Шевченко — він, природно, ніякої реабілітації не потребував! — як старі нігілістичні гріхи самого футуризму.

...Поняття національного довгий час асоціювалося для Семенка із затхлістю, хуторянством, провінційними масштабами — усім, що стоїть на шляху «вільної людини»:

Геть родичів — у серці мойому
Місця немає рідному всьому...

Це з вірша «Дуже щира поезійка» (1914).

Але згодом у поета виникає необхідність — всупереч заяві Марінетті про те, що люди XX століття «не відчують потреби знати, що робили їхні предки», — задати запитання: «Цікаво знати, хто був мій предок?» Поет відповідає на нього іронічно і водночас зовсім не іронічним віршем 1916 року «Мої предки» з таким приниженням можливих біографій, або, вірніше, ланцюга біографій: «Сухорлявий і сміливий

* Якубовський Ф. Передмова до «Антології української поезії». — К., 1931, т. III, с. XXVII—XXVIII.

козак»? «військовий писар»? «кашовар»? «кошовий»? «сурмач»?

А може, чумаком був, мав віз, а під ним
Мазницю і квач.

Іронія якоюсь мірою гасить романтичну поту «Моїх предків».

Ми знову стикаємось з характерною і для Семенка, і для українського футуризму непослідовністю.

З одного боку — руйнування романтичної метафори. Грубий прозаїзм образів, намертво, здавалося б, прикріплених до повсякденного, звичайного. Скепсис, іронія, антиромантизм.

З іншого боку — ледь прикрита тією ж іронією мрійливість, раптове відновлення романтичної метафори і руйнування — з її допомогою — повсякденності, буднів, інерції щоденного існування:

А в антракті боязкі розмови
Теми вишукані і близькі далекі
Але серце серце схопить напівслові
І між люстр лунає дві душі-лелеки.

Поетична формула, що відкривала «Атлантиду», вірші 1914 року — «Вабить мене в краї незнані, далекі», буде повторена, звісно, в інших варіантах і контекстах, ще багато разів.

Поет, як і його ліричний герой, постійно чув клич моря, невідомих островів, ще не відкритих земель, ніби він жив не в XX столітті, а в часи Колумба чи принаймні — Джеймса Кука.

Співець локомотивів та автомобілів, задимлених міст і вируючих вулиць неначе раптом забував про свій принциповий урбанізм і поривався до невідомого:

Океанія, Океанія,
Сіра смуга в тумані,
Перстень смутку морського.

Чи був, зрештою, цей потяг тільки виявом почуття невдоволення повсякденністю, чи в ньому таїлося щось більше: емоційне передчуття того, що людству ще буде потрібен увесь величезний заряд романтичного пориву для завоювання космосу, мікро- і макросвіту, Всесвіту?

На противагу Марінетті, з його закликком здолати чи навіть убити «великий місячний світ романтики», Семенко від романтики не відмовлявся і, по суті, лишався романтиком не тільки коли звертався до «далеких обривів» Мрії, а й до своєї головної теми — теми великого сучасного міста.

Цю тему футуризм освоював особливо активно і, вводячи в свою поезію величезний комплекс нових уявлень, урбаністичних образів і лексичних елементів, свідомо протиставляв і грубу оречевленість, і прозаїчність — а по суті, лише естетичну неосвідомість — старій поезії, нібито цілком враженій меланхолійною мрійливістю, естетством та академізмом, романтичним культом минулого.

Російський кубофутуризм зріс на міському ґрунті, місто — його звичне й природне середовище, а для Семенка, коли він закладав основи українського футуризму, місто — після Кишиньців і Хорола — було середовищем новим, екзотичним, і поетичне освоєння його за контрастом з провінційними враженнями дитячих років набувало яскраво-романтичного забарвлення.

Як би не хотілося молодому Семенку триматися в літературі таким собі бувалим городяннином, він залишався в Петербурзі і навіть у Києві якимсь зачарованим мандрівником з глухого «ромоданівського шляху».

Зрештою, вулиці, освітлені електричними ліхтарями, біг експресів, шкіряний шолом пілота в його віршах перетворюються на ті самі романтичні аксесуари, тільки в порівнянні з поезіями, скажімо, молодого Рильського, романтичні аксесуари із зворотним алгебраїчним знаком.

Разом з тим зберігається потяг до далекого, екзотичного «Приходьте, я живу в Патагонії», і навіть авіація — її одним з перших у світовій літературі оспівав поет — прославляється за те, що, скорочуючи відстані, наближає до нас «екзотичні країни».

Саме сприйняття революції було в Семенка, правда, як і в усієї радянської поезії тих років, суто романтичним.

Руйнування старого ладу й відважне утвердження зовсім нових форм життя, що вийшло з відведених йому берегів і відкрило небувалі, неясні, невідомі перспективи свого дальшого розвитку, велич революційного вибуху — все, що звершилося навколо людини і в ній самій, сприймалося романтично, і поезія, по суті, не так романтизувала події, як відбивала їхній справді романтичний дух.

У цьому розумінні творчість Семенка часів громадянської війни розвивалася в тому ж річищі, що й творчість Еллана, Чумака, Тичини, виражала загальні риси епохи та її романтичний ентузіазм.

Не лише тональність поетових віршів, не лише їхній героїчний пафос і мажор — «Розносить буря всесвітній пожар», — а й величні символи революції — Сонце, що освітило планету, Весна, що збудила її для нового життя, Буря, яка змиває із землі все мертве й віджило, — були глибоко романтичні.

На противагу неокласикам, котрі переважно теж були романтиками, але знаходили точку опори в стабільних цінностях буття, перевірених усім минулим

естетичним досвідом людства, Семенко — і це, незважаючи на великі розбіжності, зближувало його з Елланом — шукав поезію в найстрімкішому розбігові революції. Не в минулому, встоялому її естетично очищеному, а в новому, схопленому в момент його народження.

Якщо це пове було подеколи і прозаїчним і грубим, воно все одно не втрачало для поета своєї романтичної привабливості.

Для Семенка стан духовної сталості — найбільш чужий. Він буквально начинений суперечностями, і, здавалось, досить поштовху, щоб вони рознесли все навкруги і передусім саме поетове Я:

Дисонантний — я притиснувся до базальтових скель.
Не допусти, щоб розірвались піроксилінні бомби *.

Контрастність антагоністичних емоцій перетворюється на норму душевного стану, парадигму — за її зразком будується цілий ланцюг характеристик, які мовби виключають одна одну:

Тоскно в кав'ярні. Весело. Сумно **.

«Якби я міг пізнати свою душу», — каже поет. Він прагне зрозуміти її суперечності, інтегрувати їх в одному ліричному образі. Чи справжнє це самопізнання? Швидше за все — тільки шлях до нього, так і не пройдений до кінця. Тут були й глухі кути, й провали, та був і рух до об'єктивних суперечностей часу, де все разом — і радість, і горе, і світло, і тінь, і ті душевні колізії, крізь які людина пробивається до висновку про сенс свого існування.

* Семенко М. Кобзар. Х., 1924, с. 287.

** Там же, с. 123.

Біль, що його відчував поет, торкаючись у процесі творчості закривавлених суперечностей свого Я, був такий нестерпний, що вгамувати його можна було, тільки вдавшись до відомих механізмів внутрішнього самозахисту — іронії і начебто віддалення ліричного героя від своєї особистості.

В ескізній незавершеності малюнка, такій характерній для поетової лірики, якнайнапруженіший драматизм так тісно переплітається з іронією, що майже неможливо вирізнити їхні кордони й переходи.

Чи не це тісне переплетення — «В мені сміх на стон» — було причиною того, що літературні сучасники Семенка не помітили чи не побажали, як правило, помітити його іронії? Вони звикли до жанрового розподілу: або лірика, або сміх, а от в одному потоці?.. Навіть переклади з Гейне, який казав: «Я не можу зрозуміти, де кінчається іронія і починається небо», звичайно вирівнювалися ними то в бік неба, то в бік сарказму.

Іронія відігравала величезну роль у творчому самовизначенні поета. Через неї значною мірою відбувалося подолання поетичної знеособленості й сентименталізму перших спроб. Нарешті, саме іронія, уціпленна й сумна, надала його поезіям того відчуття правди пережитого, яке одразу безпомилково вгадується, наприклад, у сумній і водночас насмішкуватій інтонації такого чарівного вірша, як «Вагоновожатий».

З іронією була пов'язана і поява в поезії Семенка маски П'єро. Вона проіснувала з 1916-го по 1918 рік, дала назву трьом збіркам: «П'єро кохас» (1916), «П'єро задається» (1917), «П'єро мертвопетлює» (1918) і надовго стала мовби другим поетовим обличчям. Вона то збігалася з його справжніми рисами, то приховувала їх.

П'єро — головна діюча особа роману над бухтою. Свідомо кажу роману, бо, читаючи збірки «П'єро кохав», «П'єро задається», що склалися на Далекому Сході, мовби проходив через діалектику дуже складного почуття з його радощами, сумнівами, муками і, головне, нездоланністю.

Збірка «П'єро кохав» присвячена Лідії Горенко. В житті поета стався крутий злам. Даремно намагався він спочатку збити іронією серйозність того, що сталося.

Він сам себе гіпнотизує: «Кохати не мушу... кохати не мушу», однак кохав дедалі сильніше.

Проте навіть серйозне, велике почуття не врятувало від хаосу, який він носив у собі самому.

Хоча третя книжка поетичної трилогії — «П'єро мертвопетлює» — і створювалася вже 1918 року, в окупованому кайзерівськими військами Києві, її швидше слід віднести до дореволюційної, ніж післяжовтневої творчості Семенка.

Та перелом уже стався. Величезні соціальні події ще не знаходять і, по суті, не могли знаходити прямого відображення в гротескній арлекініаді, мовби цілком вихопленій з іншого світу, однак вони розмивають і розламують її суб'єктивізм, змушують поета співвіднести те, що відбувається в його душі, з тим, що відбувається за її межами.

Він ще весь у суперечностях і самозапереченнях. Самотній і — з людьми. «Жертва погасаючого світу» і людина, що напружено вдивляється в майбутнє. Та, незважаючи на всі суперечності циклу, в ньому дедалі наполегливіше й оптимістичніше звучить тема визволення Людини і Людства.

Цикл «П'єро мертвопетлює» завершив трагічну клоунату, що затяглася: маска П'єро була скинута, і ні про яку дальшу її ідентифікацію з поетовою

особистістю не могло бути й мови. По суті, це перемога тієї самої об'єктивної реальності, яка довго, коли скористатися зізнанням Семенка, мовби перебувала поза його Я, зануреним у суб'єктивне переживання.

Поет піднімається над суб'єктивністю своїх емоцій і пробує глянути на них у світлі величезних подій, що вирують поза його особистістю.

Однак з кризовим її станом ще не було покінчено. Навпаки, 1918 року він досягає чи не найвищої точки.

Цьому були причини.

Семенко приїжджає в Київ у розпалі гетьманської вакханалії. Місто зовні живе за інерцією дореволюційного існування. Ресторани. Сяння вітрин. Мундирі німців. Дами й офіцери на променаді. Ганебна політична оперета. Спектакль відродження «національної» незалежності і «національної» культури.

А з рідної Полтавщини надходять погані вісті. Помирають від туберкульозу брат Олександр та сестра Олександра.

Цілком імовірно, що біль, викликаний смертю дуже близьких людей, дав поетові гостріше відчуття глухі поштовхи, що стрясали місто, де він тепер, після Владивостока й Кишинів, жив.

Трохи абстрактне слово «місто» в даному разі точніше за вужче й конкретне слово «Київ».

Річ у тому, що, хоча Семенко й писав свої вірші в Києві і про Київ, він створював у них, незважаючи на зовнішній емпіризм, узагальнені образи Міста як певного символу. Так був задуманий цикл «Bloc-Notes», розпочатий в квітні 1918 року, коли до влади прийшов гетьман Скоропадський, і завершений напередодні його падіння в грудні того ж року. Так були задумані й «Дев'ять поем», чиї по-верхарнівському величезні урбаністичні символи вводять нас у тему

старого світу і народження — на його руїнах — світу нового.

І в ескізних замальовках «Bloc-Notes», що мовби дрібнять побут вулиці на складові елементи, і в масивних розділах «Дев'яти поем», де те саме життя вулиці взате у великих зрізах, послідовно розвивається тема міста, що стоїть біля якоїсь останньої межі.

Коли писалися «Дев'ять поем», віддалене завтра різко наблизилось, і поет намагається вгадати його обриси, так би мовити, з самого гіпоцентра найбільшого історичного вибуху: не під застиглими руїнами старого ладу, а в момент його падіння.

Як же уявляв собі поет День другий революції? Серед величезних символів «Дев'яти поем» є один особливо вражаючий: це бачення майбутнього, поема перша, так і названа — «La futurition».

Перед поетовими очима — величезна панорама перетвореної землі. «Горді будови залізних архітекторів». «Долини, перерізані удосконаленими каналами».

— і станув зачарований на сході
— будинок на червоному фоні
— окреслений виразно й гордо
перший будинок нового світу.

Поряд з Елланом, який ще в 1917 році оспівав індустріальну Україну майбутнього («Прорвати Карпати тунелем! Динамітом — пороги Дніпрові! Гей, Сивий, вже бачу тебе у шорах камінних — у шлюзах»), поряд з Тичиною (1920 рік, «Псалом залізу») Семенко був одним з найперших, хто почав в українській літературі тему визволеної праці. Почав у самому розпалі громадянської війни, мовби вириваючи картини майбуття з грізного полум'я сьогодення (поеми «Тов. Сонце», «Степ»).

Ця світла мелодія не згасне в поетовій творчості;

в роки розрухи і в роки непу вона зв'яже для нього героїку 1919-го з сучасністю і насамперед — з боротьбою за майбутнє. Навіть перші, давалося б, скромні перемоги праці захоплюють поета саме як ланки, що з'єднують Вчора, Сьогодні й Завтра нової, революційної епохи («Ремонт», 1925).

Такий аспект теми соціалістичної праці став чільним для цілого періоду розвитку української літератури.

Революція та її майбутнє пов'язуються в Семенкові свідомості з ідеєю подолання внутрішньої дисгармонії й самотності.

Вдивляючись у майбутнє, він бачив людину, яка, перемагаючи інерцію матерії й інерцію психологічних «атавізмів», що дісталися їй у спадщину від старого світу, розсуває кордони власної особистості, стає в повному розумінні цього слова сильним і вільним Я.

Формула «Я — то є всі» стала для Семенка визначальним принципом поетичного пізнання світу. Три монументальні поеми 1919 року — «Тов. Сонце», «Весна», «Степ» — характеризує передусім відчуття повної злитості свого Я з МИ міст і сіл, охоплених революцією. Можна вказати і на приклади, так би мовити, зворотного зв'язку. Не випадково марш, яким відкривалася перша з названих поем — «Розносить буря всесвітній пожар, хитаються будови, корчиться світ», став у ті роки піснею революційних мас, які відкрили в поетових словах порив та ентузіазм свого МИ.

Революція неначе підбивала підсумок його давній полеміці з поезією, яка не чує сучасності, її голосів і велінь, проте, коли раніше, наприклад у програмному посланні 1914 року «К другу-стихотворцю» — «Пане Вороний! — Коли Ви перестанете вже ходити у вибиваних штанах?», — ця полеміка мала переважно чисто естетичний характер, то нині вона набуває не

лише гострих полемічних акцентів, а й ведеться в усьому обсязі головної проблеми часу — долі революції, її майбутнього.

Ще недавно це були Вороний, Олесь. Тепер це — запізнилій український символізм.

Хоча Семенко і пристрасно мріяв про сильну, вільну і гармонійну людину майбутнього, він розумів, що така людина не народжується одночасно з падінням старого ладу, раптово. І порив, і здатність до самопожертви, і велике почуття злитності Я з МИ ще не означає повного визволення від «атавізм» минулого.

«Ще не всі однакові перед відновленням», — писав поет у тій же поемі «Весна» і додавав: «Але всі ми потрібні», потрібні — революції.

Ця, здавалося б, цілком беззаперечна думка, як не дивно, приводила до найвразливішого пункту загальної концепції людини, яку висували «Весна» (1919), «Поема повстання» (1920), а потім і ряд інших творів поета, що належать до тих же років.

Згідно з цією концепцією, людина сьогодення не може і не повинна розраховувати ні на особисту радість, ні на особисте щастя: вона живе тільки для щастя й радості грядущого.

То була героїчна, але водночас аскетична і жертвна концепція, вона вимагала від людини неможливого чи можливого для якихось відносно коротких періодів історії, коли потрібно повністю забути про себе заради бути чи не бути революції. Таким періодом й була громадянська війна, та коли вона закінчилась, стало ясно, що людина не може, відкинувши все особисте, тільки горіти для майбутнього, тим більше що основи цього майбутнього, серед них і душевні основи, вона створювала сьогодні, в боротьбі і за цей і за завтрашній день нового світу.

Тепер це зрозуміло кожному. Але поеми й вірші,

про які йшлося, написані не сьогодні, а більш як піввіку тому, в ситуації граничної героїчної напруги і самозречення, що їх і абсолютизував поет.

Звичайно, Семенко певною мірою, як Еллан, Чумак, Сосюра та й взагалі наша поезія тих років, віддає данину космічним і глобальним символам великих подій, але він же одним з перших накреслив шляхи їх можливого приземлення в побуті й буднях революції.

Він не проходив, як Еллан, повз побут революції, не відкидав, як Іван Кулик, планетарних масштабів, а вміло поєднував їх з масштабами більш близькими й земними, вдаючись то до монтажу гранично загальних і гранично крупних планів (не випадково поема «Весна» має підзаголовок «Поезофільм»), то до поєднання абстрагованих символів з цілком конкретним і деталізованим зображенням подій.

Семенко був автором «Степу», одного з перших творів радянської літератури про революцію на селі, але як справжній поетичний побутописець великих подій він виступає насамперед у головній темі своєї творчості — темі міста.

Якщо «Bloc-Notes» і «Дев'ять поем» фіксували деталі життя міста, що мовби прислухається до гуркоту вибуху, який наближається, то твори 1919-го і наступних років змальовують не лише сам вибух, а й чимало конкретних подробиць, що супроводжували його, з яких, зрештою, і складається багатолікий образ міста в революції.

Реакція Семенка, як і багатьох поетів українських та російських, на нег була складною.

Поет хворобливо ставився до того, що переможне просування революції на Захід було зупинене.

З середини 20-х років дедалі більше місце в поезії Семенка займає памфлет, який перетворюється в його

руках на дуже сильну зброю естетичної полеміки, а то й прямої боротьби з міщанством, куркульством, буржуазним націоналізмом, з фашизмом.

Серед поетових памфлетів особливо цікава «Поема про те, як постав світ і загинув Михайль Семенко». Сам письменник, мабуть, був дуже захоплений роботою над нею. Розділи її друкувалися в «Новій генерації» з 1927-го по 1929 рік, і кожен новий розділ поновому зв'язував твір із змінами в міжнародному становищі і з ходом ідеологічної боротьби «по обидві сторони кордону».

Міжнародна сатира мовби продовжувала боротьбу поета із світом зиску й міщанства, з яким він зіткнувся в перші роки нечу. Ця боротьба вчила його і вмінню передбачати, і вмінню відділяти явища тимчасові від головної течії історії.

Навіть противники Семенка не заперечували того, що, звернувшись до життя великого міста, він надзвичайно розсунув звичні обрії української поезії.

Звісно, дивно було б не помічати дедалі зростаючого значення міських мотивів у віршах поетів кінця XIX і початку XX століть, але саме Семенко вперше переступив межу: місто стало не однією з рис його творчості, а центром усіх образів і — самого внутрішнього життя письменника.

Місто — центр Семенкової лірики. Крізь побут міста побачив він і Людину, і Революцію, і Майбутнє. З містом виявились пов'язаними й ті питання можливого оновлення поезії, болісному вирішенню яких письменник віддав майже все життя.

Атрибути міста (а потім міста в революції) глибоко проникли в образ, метафору; урбаністична лексика стає асоціативною основою їхнього розвитку і складного ланцюга взаємоперетворень.

Асфальт, скло, електричне світло, трамваї та авто-

мобілі, вокзали, бетонні мости, заводські труби, поїзди, рейки, шум вулиць, літак у небі, задимлені майстерні, катери й портові крани, запах бензину — все це не лише нові поняття, а й нове лексичне середовище, в якому живе й рухається поетова думка.

Та водночас вона живе й рухається в оточенні слів із пристрасно заперечуваного лексикону своїх попередників.

З суперечностей цієї лексичної двошаровості випливає, наприклад, зближення алюмінію й лані в образах «алюмінієвих ланей» — автомобілів, що біжать вулицею, або таке ж несподіване зіставлення сталі й метелика в образі літака, що джеркоче в небі — «сталевий метелик тремтіння», або, парещі, чудовий образний контраст зовнішнього і внутрішнього:

Трамвай веселий блискає в темних калюжах.
Привітно дивляться на вулицю ілюзійні фойє.
Чому ж ти тужиш,
Серце моє? —

де в перших двох рядках — і трамвай, і його відображення у весняних калюжах, і вогні кіно, а в двох наступних — туга, серце і звична інтонація іншої поетичної системи.

Хоча Семенко й звертається до відомих урбаністичних абстракцій, але головна художня тенденція його урбанізму — образна конкретизація. Навіть у найабстрактнішому його урбаністичному творі — «Дев'яти поемах» — умовні символи міста весь час трансформуються в цілком реальні картини вуличного побуту або вуличних подій того часу.

Місто в Семенка завжди подане в граничному наближенні. Ми безпомилково визначаємо сезон, час доби, стан погоди, топографічну точку, до якої «прив'язаний» пейзаж.

Сама інтонація його кращих віршів — розкута, інтимна, невимушена — усувала можливість появи умовно-абстрактних образів.

Семенко уважно стежив за всіма, серед них і колористичними, пошуками сучасного йому мистецтва. Це, природно, особливо, коли брати до уваги крайню естетичну сприйнятливість і навіть перейнятливості художньої вдачі поета, не могло не виховувати певним чином його власного бачення. «Відкривши» для себе колір, відтінок, кольорову пляму, Семенко став широко використовувати їх не тільки як засоби чисто зорової, а й психологічної інформації.

Спроби кольорової характеристики емоцій — «червоний гнів», «чорний смуток» — як і кольорової характеристики звуків, здавалось би, безпосередньо беруть своє походження з футуристичної естетики.

Однак специфічна кольорова метафора Семенка пов'язується із загальними тенденціями мистецтва XX століття, які розсували сферу аналогій і відповідностей, зокрема — аналогій і відповідностей кольору та емоційного стану людини.

В роки революції Семенко тісно контактував з Апатолем Петрицьким (йому належить портрет письменника), Віктором Пальмовим, Татліним та іншими художниками українського й російського авангарду.

До галузі особливих взаємин Семенка й авангардистського мистецтва належать і його ідеї «поезозомаліарства» («поезозживопису»). Виникнувши наприкінці 1920 року, вони знайшли собі застосування в «Каблепоємі за океан» і ряді аналогічних дослідів 1922 року («Моя мозаїка»), що, як і «Каблепоема», передруковувалися в деяких наступних виданнях («Кобзар», 1924, «Повна збірка творів», 1929—1931): мабуть, поет, хоча більше й не звертався до «зорової пое-

зії», в принципі не відмовлявся від думки про можливе використання її форм, прийомів та особливих образів.

Ідеї «поезозомаліарства», орієнтованого на симультанне сприйняття, не були реалізовані Семенком не тому, що для їх втілення йому не вистачало творчої винахідливості — він мав її в достатку, а тому, що були з самого початку, як і в інших представників світового авангарду, приречені на провал.

Спроби здолати епігонство починалися для Семенка не з образного чи лексичного оновлення вірша, а з синтаксичних експериментів.

Синтаксичні експерименти і, передусім, емоційний синтаксис як одне з вищих досягнень і вимог поетики Семенка, одразу підвели його до верлібру.

Семенкові верлібри, хоча й були якщо не абсолютно новим, то в усякому разі новим — як послідовний художній принцип — явищем для української поезії, все-таки створювалися на основі відомої національної поетичної традиції.

З одного боку, як це зазначав ще в двадцяті роки О. І. Білецький, верлібр мав «деяке коріння в старій народній чи напівнародній поезії дум та історичних пісень».

З іншого — його підготувала величезна версифікаційна практика Миколи Вороного.

Верлібр став для Семенка справді вільним віршем, вільним од жорстких норм класичної версифікації і вільним у трохи іншому значенні — значенні духовного розкріпачення, можливості вилитись без оглядки не лише на строго регламентовані віршові прийоми, а й прийоми їх обов'язкового для футуристичних прокламацій руйнування.

Верлібри зустрічалися в українській літературі й раніше. Однак заслуга широкої розробки цієї форми

як певного структурного принципу національного віршування належить Семенкові. Ще в десяти роки він підготував ґрунт, на якому пізніше виник вільний вірш Василя Еллана, Валеріана Поліщука, Майка Йогансена та ряду інших поетів перших років революції. Верлібр поета не може бути зведений тільки до певних абстрактно взятих, зовнішніх ознак. Він цікавий і значний насамперед тим, що певні внутрішні стани художника органічно не могли кристалізуватися в жодних інших віршованих формах, крім форми вільного вірша.

Коли в 60-х роках знову почав відроджуватись інтенсивний інтерес до вільного вірша, більшість молодих українських поетів, захоплені його зовнішньою розкутістю, не знали величезного — саме в цій галузі — досвіду Семенка. Не знали, передусім, закону, органічно освоєного і багато в чому відкритого його індивідуальною поетикою спочатку до революції, а потім у революційні роки. У верлібрі важлива не так звична відсутність рим, певна непередбачуваність ритмічних ходів і т. д., як конкретна душевна чи об'єктивна ситуація, яка внутрішньо вимагає саме такого, а не іншого вираження у вірші.

Невтомний шукач, Семенко експериментував у галузі поетичних образів, лексики, ритму, метра, синтаксису й пунктуації, рими. Він руйнував, щоб з уламків звести нову будову, складав, щоб зруйнувати і знову почати все спочатку. Він зближував далекі слова, поняття, уявлення й знову розводив їх. У наполегливості, з якою він це робив, прозиравло щось хлоп'яче, і водночас то була наполегливість ученого, одержимого ідеєю відкриття, яке випереджає свій час.

Далеко не всі задумані експерименти вдавалися. Чимало з них не дістало підтвердження не лише в практиці інших поетів, а й у практиці самого Семен-

ка. Однак ми добре знаємо, що деякі невдачі дають мистецтву і науці більше, ніж тупцювання на місці, і побічним наслідком невдачі може стати відкриття.

Теоретичні обриси школи, яку багато років очолював поет, і обриси його власної творчості збігалися лише частково. Поетична практика лідера українського футуризму була набагато ширша не тільки за рекламовані догмати, а й постійно їх спростовувала.

Він був безсумнівним романтиком, невинним мрійником не так за темами чи зовнішніми обрисами своїх віршів, як за нетерпеливим ставленням до життя і мистецтва.

Один він брав на себе тягар, який у більш підготовлених до естетичного авангарду країнах — Італії, Росії, Франції — намагалися підняти більш-менш згуртовані групи поетів і художників.

Усі його надії були на революцію. І справді, після революції становище Семенка змінилося. Одна за одною почали виходити його книжки. Поет здійснює ряд видань, де широко обґрунтовує свої новаторські ідеї. В нього з'являються соратники. Він стає редактором першого українського літературно-художнього журналу «Мистецтво», а потім — «Нової генерації». В 1921 р. входив до складу делегації по підписанню Ризького мирного договору між РРФСР і УРСР з одного боку, і Польщею — з другого. 1922 року працює в Українському представництві в Москві, з 1924-го по 1927 р. він — головний редактор Одеської кіностудії і ВУФКУ, в 1925 р. — член редколегії «Журналу для всіх», в 1926 р. був редактором фільму «Тарас Шевченко», а 1928 р. у складі делегації українських письменників їздив до Білорусії, в 1929 р. був заступником голови Всеукраїнської асоціації революційного кіно, в 1930 р. — членом журі Міжнародного конкурсу на проект пам'ятника Т. Г. Шевченку (м. Харків), в 1931 р. здійснював за-

гальну редакцію тритомника В. Маяковського (вид-во «Книгоспілка»), в 1932 р. був членом оргкомітету Єдиної спілки радянських письменників України; з 1933 р. входив до редколегії «Літературної газети»; в 1934 р. одним з перших став членом Спілки письменників України, був у числі учасників 1-го з'їзду радянських письменників СРСР.

Однак революція, охоче залучаючи до свого руху Семенка-поета, не могла прийняти всіх його теоретичних постулатів, од яких він довго — набагато довше, ніж, наприклад, Маяковський, — не хотів відмовлятися. А відмовившись і щиро написавши свій вірш «Починаю рядовим», розгубився й опинився на естетичному роздоріжжі. На такому ж трагічному роздоріжжі опинилося і його особисте життя, що посилило складну ситуацію. Поет шукав виходу з творчої кризи. Сатирична антигітлерівська поема «Німеччина» була тільки першим кроком до цього. Другий крок йому вже не пощастило зробити...

Життя Михайла Семенка обірвалося 24. X. 1937 р.

З кінця 20-х і початку 30-х років минуло достатньо часу, щоб на відстані роздивитися те, чого не хотіли помічати літературні супротивники Семенка: де його шукаюча думка збігалася з поезією, з вимогливою революційною дійсністю, з будівничою сучасністю, де ця думка розвивала й збагачувала поезію радянської країни, а де її справді руйнувала.

Наше завдання — не в ототожненні, а в розрізненні, й тоді ми бачимо перед собою не бездушного деєструктора, а доброго поета, який усе життя шукав відповідності Слова й Часу.

Євген А д е л ь г е й м

ПОЕЗІЇ

З книги
«PRELUDE»
1913

СЕРЦЕ РВЕТЬСЯ...

Лягає сум і серце б'ється,
Згадаю як літа старі.
Пусти — і зразу понесеться,
Куди — не знаю, а мерщій
В глибоке небо серце рветься,
В широкий молиться простір.

10. XI. 1910. Київ

НАТХНЕННЯ

Я знов почув, як хвилі неспокійні
Натхнення ніжного у серці прокотились,
До струн пісень моїх покірно прихилились,
І кобзи віщої почув я звуки ніжні.
Могутні крила з піснею ростуть
І сили неземні за хмари підіймають.
Куди вони ще серце моє звуть,
Поранене — ще знов навіщо рвуть,
На шлях який мене передзначають?

17. XII. 1911. Петербург

ТІНІ ЗАБУТІ

Хмари над лісом пливуть в далину,
Вітер свистить своєю пісню сумну.
Чую в тій бучі забуті слова,
Часу далекого мла вікова.
В річці над лісом тим плесо чорніє.
Млин розвалився, в воді сутеніє.
Чую я пісню — тужне голосіння,
Скрізь розлилося тасмне зомління.
Що то за тіні? В час опівночі
В небі я бачу заплакані очі.
Хмарами котяться хвилі бліді,
Морщаться кола у темній воді.

30. VII. 1912. Яреньки

З циклу
«Наївні поезійки»
1913

ОСІНЬ

Осінь похмура йде
Хмари дощі тумани
Осінь у серце веде
Смуток нежданий
Холод суне німий
В душу сповзас мла
Осінь серпанок густий
Ти принесла
Ради не дам собі
В серці моїм мовчання
Спогад ридає в журбі
Давне кохання

24. VIII. 1913. Київ

ПОЕТ

Я про тихі тіні співаю
І про боязну в серці гру
На цих струнах я граю
Доки їх не порву
Про тихі тіні співаю я.

3. IX. 1913. Київ

МОРЕ МОЄЇ ДУШІ

В темную ніч я до моря душі
прислухаюсь.

Море мовчить, мороком вкрите,
урвища сплять у тиші.

Я вдивляюсь.

Серце серпанком зловісним облите.

Бачу примари.

В тиші морській бліді їх хвилі пливуть,
котяться німо бурунами.

Привид чи хмари?

Страшно в мовчанні. Духів женуть
над нами.

Море мовчить, млою облите,
урвища сплять у тиші.

В темную ніч, всю примарами вкрити,
я вдивляюсь.

Вслухаюсь
у море моєї душі.

3. IX. 1913. Київ

ЗАПИТАННЯ

Я хтів би знати — що є життя?

Хто засвітив на небі зорі?

В натхненному бурхливоморі

Сумує людське почуття.

Життя не є цвітучий гай.

Життя є вулиця шумлива.

Автомобіль або трамвай

Тебе роздавить — будь щасливий.

І ходимо, як комашня,
Не бачим зор у синім небі.
Нас гнітить, душить метушня!
Не треба!

24. XI. 1913. Петербург

МІЙ ПРИВІТ

В екстазі чарівнім я голос свій знайду
голос борця
і з прапором своїм у люди з ним піду
співати буду я й кричать поки впаду
натхненний без кінця.

І пройде люд по мні шість сотень ніби штук
й без голови
лежати буду там безрухо і без мук
не підніму я більш в благаннях лютих рук
бо не впадете ви.

І так віки минуть аж поки сонце стане
і зникне світ
тоді струшу я прах усе навкруг розтане
я підіймусь тоді бо знову світ настане
то буде мій привіт.

24. XI. 1913. Петербург

ПОЕЗОПІСНЯ

Згрибайте жар руками голими
хапайте хвилю світову
степами вдаль біжіть розлогими
шукайте казку там нову
пливіть в човнах по морю синьому
знайдіте царство вічних змін
людина жах і біль свій киць йому
бо все ж ти завжди тлін.

27. XI. 1913. Петербург

КОРОЛІ

І Паганіні і Кореллі
Схиліться до душі мені
Бо почуття такі веселі
Бо почуття такі сумні
Мені їх в звуки вилить треба
В акорди срібні перелить
Щоб осягнуть високе небо
Щоб ними землю запалить
Я жду ідіть ідіть музики
Сонат величних королі
Візьміть душі моєї крики
І понесіть їх од землі
Де пробувають ваші тіні
Де царство смілих смілих мрій
Я жду я жду тебе Тартіні
В надії теплій і журній.

2. XII. 1913. Київ

ПІДЗЕМНА РІЧЕНЬКА

Моя душа підземна річенька
пливе пливе в краї неznані
а світ навколо тиха ніченька
дзвенять пісні десь там весняні.
У стисках бурі в стисках туги
моя душа живе гартується
й у вихрі смілім білохуги
вона колись колись розбудиться.
Так хай пливе зловісноріченька
в моря країв темно-неznаних
хай світ широкий тихоніченька
пісень збира ясно-весняних.

2. XII. 1913. Київ

ЗИМА

Сніг спадає і скрізь так біло
Ніби тіло
Лебідки білосніжної
Прозорий вітер з біловіт
На цілий світ
Скидає плями дивовижні.

Усе іскриться все кружляє
І ясно сяє
Блакитним вихором в душі
І сипле порох з неба зорями
Морозами
Шумлять крижані комиші.

2. XII. 1913. Київ

МІЙ

Чую кроки. Важкі
чую кроки. Тяжкі
чую стони. Он там
чую стони. Не нам
ці зітхання. Любіть
своє, ви його створили
й воно належить вам
чи нам
спокутувати гріх?
Це наш сміх.
Чуєте наші кроки
кроки молодих ніг?
Ми шукаємо собі місця
прудконогі олені
і повинні знайти його
там, звідки стони,
де безкровна смерть —
ми, ми — молоді авіатори
майбутнього.

8. XII. 1913. Київ

З книги
«Дерзання»
1914

СОНЦЕКРОВ

Без сонця жити я не хочу
Стерпіть не можу я холодних ліхтарів
Я сонцекров люблю і в крові сонце
І знову сонце в кровофарбах малярів
А як затулить хмара моє сонце
Ще не холоне моя кров тоді
Вона горить палає й рве охоче
Щоб не коритися ні палу ні воді
Вона бере мене і линею разом вгору
І сонце зустрічаєм знов
І кричимо:
Сонце
Драстуй —
Шле тобі привітання бунтливий Семенко!

4. I. 1914. Київ

ПРИТИСНУТИЙ

Ще нижче поклонись! Ще кланяйся, кланяйся!
Вони здобутки всі зараз тобі дали —
І Ігор, і Бальмонт, і Білий, і Чурлянис —
Всі хором і ретельно так гули:

Семенко — клапайсь, кланяйсь!
— Ні, не схилюсь,
Смерть буде перемогою моєю,
Коли я буду сам,
А коли ні...

4. I. 1914. Київ

ЕКСПРЕСОВІТЕР

З експресовітром я товаришую.
Він вільний і зі мною бачиться завжди.
Слова безсловесні — заклик — чую,
Вони проймають, щоб мою душу взнав ти.

А ще краще в обіймах тихої п'єтми.
Тоді бринять лише найдавні струни.
За поворотом зникають відьми.
Буруни.

5. I. 1914. Київ, Батисва гора

ЗАПРОШЕННЯ

Ви знаєте? —

Прекрасний краєвид з гори Батисвої.
Ви, певне, не були там ніколи?
Не гуляли по сніго-білому полю?
Ми вас запрошуємо —

наберіться бажання сміливого
і приходьте до нас. У нас тут доволі
весело.

Звичайно, до нас не заходять автомобілі —

але відчуваємо ми себе зовсім добре, справді.
Ах, як тут гарно!

Як тут симпатично й різнобарвно!
Люди ми сильні, молоді, сміливі —
не боїмось нікого й бажаємо усім добра.
Коли хочете — ми не задрим і Батисві,
бо нам дуже вдячна ця прекрасна гора.
Будьте ж такі добрі,

не дивіться, як на звірів, на нас —
довірили й доброзичливо, захопивши

«трості», —

самі побачите, як у нас прекрас-
но — приходьте до нас у гості!

7. I. 1914. Київ

* * *

...про білі ночі. про рожевий сутінок. про ко-
лихання сіромора в туманах. про найтихший
гуркіт. про найтихший стогін. хвилі. душа. нові
пісні на старій віоліні. найтихший плюск. най-
тихший гомін. шепіт у молодокущах. і хвилі.
і душа. метелик білий. метелик синій.

...ах, Стрункодівчина. Русодівчина. Руходів-
чина. Теплодівчина в ажурній сукні. тонкостан-
на. гнучкостанна, в рожевих сутінках. серед
сірих берез.

...про білі ночі... про рожесутінок.

11. III. 1914. Київ

Я ХОЧУ

Я хочу кожний день
все слів нових
Нових нових пісень
ідей нових

Я хочу кожний час
новожиття
Горіть палать в екстазі
почуття

Нових нових пісень
і тем нових
Я хочу кожний день
років нових!

12. III. 1914. Київ

ГОЛОС МАЯ

І я, і Ви — почули голос мая,
Щось затремтіло — там, біля серця.
Мчимо в хвилях мототрамвая.
Почнемо інтермеццо.

Ми в Дарниці. Так гарно. Мило.
Пахучососни. Гуляємо. Десь плече.
Груди затопило...
Ви: «Що се це?»

Ми поверталися. Ні слова. Кепсько.
Безмовно йшли. Прощались біля ліфта.
І зникли Ви. І зник кудись Семенко.
...Дома я взявсь за Свіфта.

19. III. 1914. Київ

АСФАЛЬТ

Спека не можна дихать
Давить горло асфальт
Все те ж стареньке лихо
Охрип мій альт
І я загубив упевненість
Я загубив ґрунт
Омагазинив свою зверненість
І попрохав фініків фунт.

19. III. 1914. Київ

НАСТРІЙ

Зміяться змії рівнобіжно.
Навколить мля. Побіг експрес.
За ним я мчу безшумногівно
І чуда жду з брудних небес.

Ліхтарить світло. Блещуть змії.
Зникають вогники у млі.
І слюзять тихо мої вії,
Бо мало місця на землі!

31. III. 1914. Київ

БАЖАННЯ

Чому не можна перевернути світ?
Щоб поставити все догори ногами?
Це було б краще. По-своєму перетворити.
А то тільки ходиш, розводячи руками.

Але хто мені заперечить перевернути світ?
Місяця стягнуть і дати березовій каші,
Зорі віддати дітям — хай граються,
Барви, що кричать весняно, — служниці Маші.
Хай би одягла на себе всі оті розкоші!
Тоді б, певно, Петька покохав її,
скільки б було сили.

А то ходиш цим балаганом, що звуть — природа,
Й молиш: о, хоч би вже тебе чорти вхопили!

1. IV. 1914. Київ

К ДРУГУ-СТИХОТВОРЦЮ

Пане Вороний! Коли Ви перестанете
вже ходити у вибиваних штанах?
Це дивно, але невже Ви не почуваете,
що літом просвіщаєтесь на саях?
І нам (як Вам) осточортіли зорі-очі,
й очі вже давно пора кипути озорювать,
та й панночки до зор вже не такі охочі —
невже Ви відмовляєтесь палкі серця
покорювать?

Пане Вороний! Пора вже скинути онучі,
бо вже по містах — хоч яких — все ажур,
і так нудні Ваші гаї та дніпрокручі,
як почуття щирих українських шкур.
Пане Вороний! Я бачу — Ви цього й не

почуваете,
хрещатикуючи серед літа — ха, ха! — в саях,
але все ж... Невже таки не перестанете
у вибиваних ходити штанах?

1. IV. 1914. Київ

1. V. 914-го

Сьогодні перше число мая
перше мая
веселий день молодії весни.
Всі сквери й парки залюднені вдень
а ввечері відчиняться сади.
Я чую вибухи фейерверків
і звідкись плінуть мідяні звуки.
Але я сиджу дома
нікуди не піду сьогодні
сьогодні перше число мая
веселий день молодії весни
молодії весни.

1. V. 1914. Київ

КУХОВАРНЯ

Мені обридають рими
Хочеться спостерігати рухи слів
Щоб за ними тяглась моя думка
Музика самособойне плелась
Переганяю рух життя
Люди мене не ображають
Крізь пальці дивлюсь
Здаються вони завше
Як забагнеться.

Мені обридли рими
Цілком іншої музики
Веселіш і безглуздіш було
Багнесь також вимовляти щось
Ніхто не чув

Язик утворює вперше
Помовчу трохи щоб знову тягтись
Тягтись знов за чужими слівми
Загубити мозок
Ні
Треба встати постояти на
Одній нозі
Може збагну тоді тайни
І взагалі.

1. V. 1914

АВІАТОР

Люблю мідяні звуки оркестри
Зачуваю здалека
Сурми ревуть
Кларнети розмовляють
Юрма шумує
Задержши капелюха
За пілотом стежить
На пани дивлюсь
Уст
Усміхи струять весело
Усміхи очей хвилюють
Гомін
Сміхострумки
Душа в сонячних струнах
Опій і кров
Клекоче пестить м'яко
Юрма
Юрма
Гомінка

Безжурна
Щасливим бути як юрма
Немає ні до чого діла
Мертвопетлює авіатор в хмарах.

5. V. 1914. Київ

РІЧ

Я хтів щоб не розуміли люди
щоб з мене завше сміялись
щоб замість привітання бачив тільки
протягнуто-презирливий палець
всі вони такі малі їх так багато
я сам
про них думаєш
думки заповнили
сплелись почування
і їх так багато
я сам
тому веселій
журний
очі мої багато бачать
крові нерви всі
дотикаюсь до речей тайну чую
прочуваю дихання
дихає кожна річ
я сам
хтів щоб не розуміли люди
щоб з мене сміялись
щоб не казали що я сфінкс
щоб був такий немудрий як вони всі
їх так багато
я сам.

7. V. 1914. Київ

* * *

Потяг пролинув. Її вже нема.
Зникли очі й веселий рот.
Залишилась в уяві всімшка німа.
Осиротів мій bloc-notes.

11. V. 1914. Київ

МІСТО

Осте сте
бі бо
бу
візники — люди
трамваї — люди
автомобілібілі
бігорух рухобіги
рухливобіги
berceus * кару
селі
елі
лілі
пути велетні
диму сталь
палять
пах
пахка
пахітоска
дим синій
чорний ди

* Berceus — коліскова (фр.).

М

пускають
бензин
чаду жить
чаду благать
кохать кахикать
житсєдять
житсєрух
житсєбе-
нзин
авто
трам.

23. V. 1914. Київ

ЗАМІР

Блискучих слів я б міг сказати багато
І виявить палкого почуття
Але вогнем шукань я запалився брате
Шукаю квінтесенцію модерного життя
Схопить момент переходу
Схопить момент історії
Щоб перекинути міст в епоху аеро
Прозріть у світ де сні прекраснохорі
Чюрльоніса і Врубеля Сезанна і Гуро.

7. VI. 1914. Київ

СОСНИ

Є щось журливе в колиханні сосен
У дзвоннім шепоті похмурих верховіть
Блакитить небо в душу шле привіт
А на душі у мене ніч а на душі у мене
осінь

Вслухаюсь в плескіт я у музику дерев
Що в небо простяглись так струнно
Вони вбирають все локомотиву рев
І божий глас відгукують безшумно

Є щось журливе в сосен колиханні
Щось безнадійне шепіт верховіть
Ах я сумую тут і небу шлю привіт
Ми нещасливі боре у коханні.

15. VII. 1914. Дарниця

МЕТЕЛИК

Я мов метелик я білий білий
Як він химерний як він песмілний
Літаю біло у білім сяйві
Лечу для лету летить у рай він
У бистрих зняттях у м'яких скоках
Він день живе лиш він день лиш дише
Все існування в песміліх торках
У крилах білість так ясно пише

Лечу для лету летить у рай він
Літаю біло у білім сяйві
Я мов метелик я білий білий
Як він химерний як він песмілний.

16. VII. 1914. Бориспіль

ЕТЮД

Булиця мокра морок ліхтар
Відблиски світла випадок кут
Ковнір піднявши рухається цар
Ходить ходою бризкає жмут

Зрідка візник торохтить пудливо
Зник знову тихо краплить
Мариться ліжко знемога злива
Серце мовчить

Автомобіль в нім заснулий сідок
Парасолька повія вітер проникає
Зроблю ще крок
Скрикує.

15. IX. 1914. Київ

АТЛАНТІДА

Вабить мене в краї незнамі далекі
В царство ледяних шпилів і червоної міді
Через плечі віків озирнулась до мене
Ревекка

Душу пестять образи Атлантиди
Ваблять мене підземні печери гроти
Оази пустель безлюдних
Екваторіальний промінь злотний
Мій дух остудить.

1914. Київ

З циклу
«Осіння рана»
1915—1916

ПАСТЕЛЬ

Блакитні бухти береги
І смілість падаючих скель —
Як простяглася навкруги
Ця моря синього пастель.

Хтось плями легко розкладав
Рукою дивного стиліста
І колір синій розсипав
Пензель лубка — пуантиліста.

14. IV. 1915. Владивосток

ОБЕЗЖЕНІЩЕННА ПУСТЕЛЯ

Дивлюсь на гори із вікна
На простір дикий цієї пустки
І пригадалася вона
Забилось серце хутко-хутко

Згадалися тіні теплий присмерк
І світло милої кімнати
І серця бої серця тиски
Умовностей невідільні ґрати

Не знаю може ждеш і досі
І мнеш зів'ялі вже троянди
Троянди уплітаєш в коси
Троянди палиш в серця гаргі

І я в обіймах цієї пустки
Дивлюсь на море з струмкоскелі
А серце б'ється хутко-хутко
В цій обезженщенній пустелі.

16. IV. 1915. Владивосток

ДАЛЕКИЙ ГУДОК

Як плакала чайка під сонця промінням
Як гралось проміння на смілім крилі
І тоне повітря у просторі синім
Заплутуєсь вітер у жовтім брилі

Приємно дивитись на піни каскади
На пильність в далекому тумані бризок
І знов відчувати скелястість огради
Далекий гудок.

27. IV. 1915. Владивосток

ЛЕЛЕКИ

Мені дуже подобається
У білій залі слухати Шопена.
G-moll баладний настрій в мене
І серце з серцем сміється грається

А в антракті боязкі розмови.
Теми вишукані і близькі-далекі.
Але серце серце схопить напівслові
І між люстр лунає дві душі-лелеки.

11. V. 1915. Владивосток

АНАЛОГІЯ

Туман над морем зілявся з хвилюю
Зілявся з хмарою що угорі
І в плесках-стогонах млою застиглою
Алегрить в скелю — скоріш скоріш

Безмежні плюскоти бентежні зміни
Розпуки гомін і жах без краю
А що для мене ці скелі стіни?
Дивніші зміни в душі я маю

Туман над морем зілявся з хмарою
Зілявся з хвилюю що стугонить
І в стисках-стогонах встає примарою
Червоний жах встає — горить горить.

24. V. 1915. Владивосток

КРАЄВИД

Дивлюсь на бухту я де хінські човнівтрила
рухаються крізь туман м'яко
і в оксамиті спокійного безхвиля
окреслюється світ.

2. VI. 1915. Владивосток

ОСІНЬ МІЖ ГІР

Пустіє між гір
І щовечірньо осінь ходить над бухтою
Зорі холонуть.
Звідки звідки ти вітре холодний?
Звідки твій шепіт шепіт і свист?
Я чую твої ручаї
Я бачу твої барви
В душі моїй невідомості пісня
Пісня суму вітра між гір
Над бухтою синьою з хвилюю
Ночами холодіють зорі
Пустіє між гір.

11. VIII. 1915. Владивосток

ЗАСНУЛІСТЬ

Я дивлюся на зелені спини
На півтіні півсвітла міжгір
На похмурість і димність далекого міста
Над бухтою
Застиглі військові пароплави
Міноноски в тонучих лініях
Іноді ховаються в пасмах
Заснулість бухти в туманах
З-за гір
З-за спин широких
Могутньою силою повзуть
З прекрасного моря дикими берегами.

11. VIII. 1915. Владивосток

ПРИВІТАННЯ

Назустріч багряному сонцю що встає в
димотумані з-за похмурої сонки
Я шлю свій рожевий привіт.
І сонцю і димній бухті й цьому пароплавові
щойно з Америки прибулому
Також моє поважання.

А в суботу я піду в мережчату залу місцевого
«Золотого Рогу»
Де концерт бемольний має дати скрипачка
в ажурній сукні.
Звичайно ми з нею чужі й далекі й навряд
щоб я наважився сказати їй моїх кілька
дерзостей
Але ж мушу я кинути їй комплімента,
привітавши шовкові оаз-волоски під її
еластичною пахвою.

Я дивлюсь у вікно на жовнірів і на те як
розвантажують пароплав
«HENRIK IBSEN NORTH»
І також на маневруючий на пристані потяг
з кількома брудними червоними повізками.
Занімів Морзе латунний інвалід ніч пройшла
більш немає депеш
Ранкові моє ранішнє привітання.

28. I. 1916. Владивосток

ДИМАР

Димар з червоним обводом
Найвище
Залізо стовбури кран ланцюги
Вода
2 хінських голодранці по парі корзин у них
з фісташками
Двоє дівчаток у червоненьких спідничках
І хуткорухі панни модними пташками
А зверху задимлене небо
А в глибині по той бік гори
В тумані силует димаря ніби ребус
А там за горами море.

28. I. 1916. Владивосток

ВЕЧІРНІЙ ПАРОХОД

Я дививсь учора ввечері на бухту
З якої зійшов льод.
Пожар на заході давно вже стухнув
І прийшов вечірній парохід.
Давно не бачив відблисків ліхтарних
Що стовбурять так густо на воді.
Лягають тіні в бухті плинів хмарних
І миготять на тінях блиски золоті.
Вслухавсь у пісню серед хмурої тиші
Впивав її з нерухомо-м'яким повітрям.
Ніч. Гори. Темна в огниках бухта мене
колише
В теплих хвилях поволі плинучого вітру.

16. III. 1916. Владивосток

РИСИ ГІР

Обведені смужками мені подобаються риси
хінських гір
Витворні зломи верхогір і падань.
Літом я пригадую вони схожі на килим
з тигрових шкір
А повітря пахне іноді як ладац.

16. III. 1916. Владивосток

КІНО

На задній лаві в кінотеатрі
Поцілункувались міцно скрипка й піаніно.
Він почував себе ніби на Татрах
І розповідав Ванді про петербурзьку Ніну.

Вандині очі пильно дивились
Зуби блищали і губи манили,—
Губи тремтіли, шукали, благали —
Бездоню огню вони в себе ховали.

Лагодить мотор за стіною механік.
Електрика освітлює в куті оркестру.
Хутко буде публіка, що чекає співанок
І велику драму на 3000 метрів.

11. IV. 1916. Владивосток

ПРО СЕБЕ

Я розчаровуюсь все більше
Перед найглибшим чаруванням.
Моя уява — це не вірші,
Це не пасивне споглядання.

Майбутнє — центр думок, настроїв,
Майбутнє — збіг життя і марень,
Пройшов немало гір і зломів,
Я їв і галушки, і камінь.

Піти у подорож самому?
На горизонті безліч хмар.
Не довіряю я нікому —
І футурист,
і антиквар.

В собі знайду найбільшу силу,
Щоб без підручників і взорів
Розворушить в степу могилу,
Перепливти чужинське море.

10. V. 1916. Владивосток

МОЄ ПІДНЕСЕННЯ

Хутко-хутко в мене виростуть крила
І покину я позичені вітрила
Ах як це гарно і як чудово
Я відчуваю як росте сила як міцніє сила
Мене усього сила вхопила і відродила
Я народжуюсь на світ знову.

Скоріш обминути скоріш усіх обігнати
Щоб усе перечути і на світі усе перезнати
Бо не чую вже тіла і не чую вже крові
Не хочу я дому не маю більш дому
 не існують більш грати
Мені хочеться далі
 мені хочеться вище десь стати
Вище фарби музики і слова.

23. V. 1916. Владивосток

КРЕЙЦЕР

Після року нудьги я беруся знову за Крейцера
У 24 роки знов за старого Крейцера
Ах чи ж скоро я покінчу з цим старим
 Крейцером
Ах чи ж почну я знов цього старого Крейцера
Щоб знов на ньому й зупинитись.

Ми долі мусимо коритись
А чому ж друзі мої вже давно розпрощались
 з Крейцером?
Уже давно переграли Аляра
 й концерти Роде Фіорільо і Беріо
Хутко вони скінчать консерваторію
 і будуть артистами
А я беруся за Крейцера
 я починаю знову старого Крейцера.

28. V. 1916. Владивосток

МОРЕ

Я сьогодні був коло моря
Купався й почуваю що прохолонув.
От не хватало ще горя —
А чому ж здорові Цехмистрюк і Рибаків?

Година була безнадійно похмура.
Вітер з Японії, море брикалось бурунами.
Чомусь уявлялось, як розбивають мури
І подобалось, як море кепкувало над нами.

Ходили ходили втрюх по жовтому шосе —
Скільки тут каміння і яка розкішна зеленá!
Музики так багато як в поезіях de Musset
І подихів і шепотів і бентежного вина.

А тепер я мерзну, мене морозить.
Я накинув шинелю, над апаратом ніч.
Будуть снитися скелі та дикі кози
А може курені, Січ.

9. VI. 1916. Владивосток

ГЕНІАЛЬНА ПОЕЗІЙКА

Я сьогодні чергував удень
 і проминув лілові хмари
Що після грому
І замість того щоб привітати прекрасне
 в той мент море

Я будував храми.
У вікно я бачив золоті плями і срібні блиски
Що впали в бухту

Пастель олія акварель в моїй душі скинули
А захід тухнув
Дощ пройшов
якось неспміливо зникли незадоволені хмари
Танучим громом.
Ах як було тоді, що було тоді над морем
В тій панорамі?

11. VI. 1916. Владивосток

РЕЙД

Бухта в тумані, не видно хмар і сопок.
Вриваєсь тільки гамір, стогне рейд.
Світ таке безмір'я, а я — я ніби зломок,
Кавалок крейди.

25. VI. 1916. Владивосток

ЗОВСІМ ОХОРЕНИЙ

Я невдоволений і розчарований.
Скажу простіш — цілком нудний я.
Життям безмістовним доконче зморений,
Цілком зануджений, зовсім охорений,—
Хочу додому я, хочу в Київ...

30. VI. 1916. Владивосток

ЦИРК

Ніч сьогодні прозора й ніжна.
В кімнаті сиджу.
Оркестра з цирку.
Вигуки гарцівниці блакитноспіжної.
Я перенесусь у цирк на хвилю.

Не чути більше дива грізного —
Тореадора — переможця крику.
Ах як люблю бездонність блиску різного
І цю просту солдатську грім-музику.

Я повний вигуків і захвату дослізного.
Як це весело —
гладити кобилячу піку.
Я паяц безреготний, натхнений дивовижно,
Я — директор цирку.

А ще літатимуть чотири біса —
Дві жінки з витворними обрисами тіла.
Я зачаровуюсь окресленістю ескіза.
В блисках блакитна сукня зашелестіла.

21. VI. 1916. Владивосток

* * *

Мені щось тоскно серце тисне
Мосї мамі колисанка
Така стара і ніжна висне
І буде виснуть до світанку
І буде виснуть до світанку.

І буде виснуть до світанку
Співучим спогадом нависне
Тиха і ніжна серце тисне
Моєї мами колисанка
Моєї мами колисанка.

21. VII. 1916. Владивосток

СОН

Вона живе і досі не вже і я живу
Я бачив її коси фіалки рву
Десь у рові зеленім і її рука
Лежить у мене на плечі легка легка

Сонний туман випростувавсь навколо
А в далині десь місто спить
з відкритими очима
Навколо все поснуло застигло захололо
І ми самі без човпа і не з ними

Такий неясний сон чом річка а не зала
Чом ласка не прокльон і хусткою махала
І досі чую я тремтить її рука
У мене на плечі легка легка легка
Кохана.

29. VII. 1916. Владивосток

ОСІННЄ

Хутко осінь хутко лист
Мов сумно-жовтий серпантин
Обсипле темну цю алею
Де вперш бажанням зайнялись
Як вперше він
Прийшов за нею.

Чому так пізно ти сама
Може запитуєш у сонця
Але тепла уже нема
І слабне промінь сонця

Я не забуду перший день
Що душі наші непомітно
Незримим ланцюгом з'єднав
Тепер я владар всіх пісень
У серці квітно
Серце став.

13. VIII. 1916. Владивосток

З книги
«Серо кохає»
1918

ВИТИСК

Ах, розумієте — нудьга наринала —
Що я не такий, як всі.
Ночі опошлені доля кинула
У парку з серцем наодинці.

Я почував, як мати плакала
У ночі блакитних зим.
Тоді душа моя самотньо капала —
Кому про смуток я розповім?

Ах, розумієте — доля закинула
Мене не в красний Рим.
Нудьга, нудьга на серце ринула
Потоком смертельно злим.

Може, в житті я встигну кинути
Лише витиск в вогкій росі.
Ах, розумієте — не кине серце тиснути,
Бо я не такий, як всі...

18. VIII. 1916. Владивосток

ЧЕТВЕР

Мені сьогодні тоскно — може тому
Що дощ іде.
Ах не вже тільки тому тільки тому?
Місця нема піде.

Сьогодні середа — лише завтра побачусь
Завтра четвер.
Я з нудьгою своєю пошусь не розстанусь
Нудьга нудьга відтепер.

17. VIII. 1916. Владивосток

БАЖАННЯ

Мені багнесь заплющити очі
щоб тихо і мовчки страждати
Не мислить не бачить не чути
тільки страждати страждати
Тільки страждати і думать про неї
і думать про неї
Про вії про тіні
Про яснь її очей прищурених в пестопах очей
У вечір пестливий і темний
коли завмирає природа
У ночі безмісячні темні самотні осінні
замислені ночі
У мент той непроханий смілий як настрій
вмірковує згода
Мені багнесь заплющити очі
щоб тихо і мовчки страждати...

17. VIII. 1916. Владивосток

СЕРЦЕ В БЛУКАННІ

Сю осінь я заблуджусь у муках
Серед жовтого листя заблуджусь у коханні
Я заблуджусь в коханні
Заблуджусь в коханні
В осінніх муках

Ви відчуваєте? Моє серце в блуканні
По тихих алеях з опалим листям безрухим
Жовким безрухим
З листям безрухим
В самотнім єднанні.

Може знайду знайду в осінніх звуках
В осінніх свистах
в тоскнім знайду сподіванні
В тоскнім сподіванні
Тоскнім сподіванні
В осінніх звуках.

Сю осінь я заблуджусь у муках.

17. VIII. 1916. Владивосток

ПОЕЗІЙКА ПРО СЕБЕ

Чому я веселий коли знаходжу слово
Закоханий в павзи я люблю павз дивну мову
Я захвату лірик поет буйних павз
між віршем і віршем
Я мрійник фантаст ще більше ще більше
Я страждання поет і радості після страждання
Я муки поет і захвату після смертельної муки

Я ніжний мов очі м'який як коханки
шовкові війниці
Я мрійник фантаст поет білих гартів і криці
Я лірик і трамп поет дзвінких арій
і павз співострунних палкого кохання.

27. VIII. 1916. Владивосток

ОСІННЯ СИМФОНІЯ

Осінні скрипки в саду оркестру симфонії
То кохання моє, моє кохання—захопленість
Люди озброєні мрії озброєні мови озброєні
А у мене тільки затопленість
тільки затопленість

І знову безмовність
і знов безумовність умовність
Мої почування одламки
ескізні одламки зліпки
Душорозірваний стерлась
розтанула сольність
Кохання моє — в осіннім саду
осінні скрипки.

27. VIII. 1916. Владивосток

УЛИЦЯ

Сьогодні знов піду на її вулицю
Буду чекать і мріять колісанок
Сьогодні ніч безкрила зорі туляться
І такий бездумно-ласкавий світанок
Сьогодні знов піду на її вулицю
Зараз я вже стриманий і не такий безладний
Багато думав я і зважував дрібниці

Губозміцнивсь рішучий став і владний
Лиш був би я поменше згадний
І мав би серце з криці.

Ви будете сидіть на тім що вчора місці
Але не буду я такий як вчора сам
Так було зле мені і боляче до злісті
Сьогодні я скажу як ми будемо вмісті
Все що незрозуміло вам.

Скоріш скоріш на тиху рідну вулицю
Я хочу цю ніч спати я хочу колисанок
Йду не діждусь як наші душі стуляться
І закружляють в хаосі —
день і ніч і ранок
Сьогодні ввечері я йду на її вулицю.

27. VIII. 1916. Владивосток

СЬОГОДНІ

Я сьогодні курю і курю папіроси
Я сьогодні смутний
Я сьогодні смутний я сьогодні
смертельно смутний
Бо люблю її коси

Вечір притих зачарований місяцем сонним
Де самотить наш парк
Я сьогодні не там ах я хочу у парк
Хочу бути розмовним

Але буду мовчать поки прийде четвер
Кілька стоскнених день
Бо не можу ж я перший — який зараз день
Місяць вечір завмер

За одією — одна — я курю папіроси
Я сьогодні смутний
Я сьогодні смертельно смертельно смутний
Я люблю її коси.

29. VIII. 1916. Владивосток

МОЄ КОХАННЯ

Я завтра з нею знову побачуся
Завтра побачуся
Не багну більше ні думок ні настроїв
З нею коханкою з нею сестрою
Завтра побачуся
Учора було якесь дивне побачення
Дивне розстання
Знов не скінчив знову є щось не зазначене
Мов не кохання
Але ж кохаю я — так
Чому б ходив замислений
і смутно затривожений?
Останні дні знесиленний я цілком
знеможений

Певний знак
Семенко скаржиться на ніч і зорі-іскорки
Семенко стоскнений Семенко затривожений
Її душа в очах і в рухах слів
спів вдумливо спогрожений
З повітрям п'ю її — її знайти не міг роки
Я з нею завтра побачуся завтра побачуся
Знову побачуся
Не хочу інших слів думок чекань настроїв
З нею коханкою з нею сестрою
Завтра побачуся.

8. IX. 1916. Владивосток

ПІСНЯ КОХАЄ

Я мовчу
До тихих затонів своєї душі прислухаюсь
Про те що мовчу не признаюсь не признаюсь
Я смутний
Я смутний
Я смутний
Бо щось душу стиска мов кошмар навісний
Я веселий
Бо в смутку є пелюст невмерлий

Я не хочу бути листом осінньо-зотлілим
Не хочу про зиму зітхати восени
Хочу бути смілим
І жду весни

Хочу бути в парку і милій читати Верлена
Хочу кружляти я з нею у парі в юрмі
Багнесь ноктюрнів Шопена
Душу її зрозуміть

Хочу заплющити очі тісніше тісніше
Душу свою відчувати струнніше струнніше
Я люблю
Я люблю
Я люблю

Я мовчу
І до тихих затонів своєї душі прислухаюсь
Що чую — я в душу до тебе віллю
Я признаюсь.

8. IX. 1916. Владивосток

МІСТО НАД БУХТОЮ

Я палаю захватом, я чекаю вечора
Я мрію про щастя я мріяв і вчора
Я лину до тропіків
я багну холодного глетчера
Я хочу прилащитись до зимного моря
Хочу бути диким як вітер над скелями
Хочу бути скелею щоб серця граніт
Розбився об серце, що пахне морелями
Блукає в душі де кохання і лід

Співаю про захвати щастя безстумного
Щастя безмежного в місті над бухтою
Чекаю я вечора хмарно-роздумного
Зустрінутись з нею, квапливо-безрухою.

9. XI. 1916. Владивосток

НА МОГИЛІ РОЗАЛІЇ

Я залишив писульку на могилі Розалії,
Душі пелюсток,
Я завтра піду, щоб збирати конвалії —
Найсумніший цвіток.

Щоб збирати конвалії — серця самотного
Білі квітки,
Серця забитого, серця скорботного
Кавалки.

Може надія там знов зажевріється
В рожевих блисках,
Може знов серце самотне зогріється
В веселки бризках.

19. IX. 1916

В ТЕАТР

20. IX. 1916

КОНДУКТОР

Багнетесь бути
Кондуктором на товаровому потязі
В похмуру ніч
Темну ніч
Осінью дощову
Сидіти на тормозі
У кожусі
Зігнувшись і скупчившись
Дивитись у прірву рухливу.
Про дні що минули
Що в серці zostалися
Ясними плямами
Про образи згадні

3. X. 1916. Владивосток

МРІЯ

12. X. 1916. Владивосток

ВОНА

Вона мене оболесила, вона мене занадсонила —
Мені ж здавалось, що підійме мене до вершин!
Ах, невже вона навіки серце моє розореолила!
Ах, невже, невже тут мені кінець і загин!

21. X. 1916. Владивосток

ДВА ТИЖНІ

Два тижні як ми мовчимо
Два тижні як ми чужі...
Чи були ми коли так нестримно злими
Скажи, скажи?

25. X. 1916

ЗАПИТАННЯ

Чи чуєш ти мене
Обагнена
Ти зникла не оглянувшись...
Чи бачиш ти мене
Я твій
Ховаюсь в туманах
Чи скотиться з війниці
Сльоза
Коли за горою зникну?

2. XI. 1916. Владивосток

ПАВЗИ

Після кількох днів щастя
якому не міг дати назви —
Знов почуваю радість муки радість злощастя.
Трамвай досяг мене ніби нічого,
Ніби усе по-старому, ніби
нічого не сталося, в собі хороню я слова
ще не сказані мною і в погляді серця
мого я ховаю всі павзи.

А тепер сиджу дома
й не можу в думках розібратися.
Після кількох днів щастя...
Не курив — сьогодні п'ятий
день — і зараз я закурюю
першу папіросу.
Упрохала вона не курить
поки пройде у мене бронхіт.
Гей, розчиняйте всі вікна, хай увірвесь у
груди вогкість
туману, хай покриють, осріблять серце
моє передранішні роси —
Смерті холодній я шлю найпривітніше слово —
хай буде їй мій останній останній привіт.

Після кількох днів щастя ниюча павза.
Знову дні туги, розпачу хвилі болючі —
найбільш їх люблю я.
Буде так тоскно. Буду по місту блукать.
А на серці прикра клявза...
...В осінніх муках блукать... Люблю, люблю...
Її люблю... Блукання люблю...
Тугу, муку люблю я.

8. XI. 1916. Владивосток

ПРОТОКА БЕРІНГА

Ні, не поїдемо ми з Вами в Америку,
Бо будете падати там в істерику,
Бо серце мос, пайсвятішу музику,—
Нерозважному крику
Я присвячую зараз.
Може, хочете бачити Ви в особі моїй
Кубелика?

Ах, не можу бути ніким і нічим я,
окрім Семенка.
А потім... Панно, я поет скетінг-рінга,
Через протоку Берінга —
Наш у Америку одинокий шлях.

8. XI. 1916. Владивосток

РУСОКОСОЮ ОТОЧИЛА

В моїй душі —
Уїтмен і Стріндберг.
Русоконосою оточила.
Я взяв, що вона любить буйність і вітер —
Жить мені, взяв, далі несила, несила.

Очі мої
Знов опромінює сутінь фоном безбарвним.
Завтра. Не буду я завтра бачить її.
Може так хочу. Може так треба.
Бо в грудні я бавлюся травнем.

На душу свою я насунув фіранки.
Тиху лампадку свічу у кутку.
Вечора хочу! А в серці все ранки —
Ранки і ранки в моїм затишку.

Куди я подінусь від улиці звуків?
Куди заховаюсь од сурм і сирен?
В кімнаті — газелі, романси, мазурки,—
І я, і вона — не оден, не оден!

В душі моїй холод. Зневага. Стріндберг.
Усе найсвятіше злилось у канкан.
І зорі, і люди — весь світ в мені вимер,
І я погасаю від тапучих ран.

8. XI. 1916. Владивосток

ПОЕЗІЙКА РОЗЧАРУВАННЯ

Я розчаровуюсь у своєму смичку.
І потім — мені бракує трілер.
Я опізнивсь і конаю в своєму кутку,
Я конаю і вже для своїх мрій — вмер.

Що з того, що я рухаюсь по Крейцеру?
В майбутнім —
сентиментальний, нудний дилетант.
Доля мою віоліну розбиває до вечора,
Опереджує час мій талант.

8. XI. 1916. Владивосток

ФАЛЬШИВИМ ТОНОМ

Тремтячі тіні в душі моїй
І вона..
З нею — сум, а не радість піма,
Невиразність мрій.

Оголений стою на морозі,
Конаю.
В пів на шосту зустрінутись маю
Там, на розі.
Вперше була байдужа вчора.
Без стону —
Люблю — говорила нещирим тоном
До зимного моря.
Нещирим тоном? Нещирим тоном
На запитання!
Не можу цього пригадати без стону!
Фальшивим тоном — кохання!

10. XI. 1916. Владивосток

ВАГОНОВОД

Я з Вами розстанусь і буду десь в Чікаго
чи Мельбурні
І там капризна доля може звести нас.
Я буду вагоноводом на трамваї,
улиці будуть димні і хмурні —
І раптом я зобачу між пасажирів Вас.
Ви скинете очима, і я спостережу, як
здригнуться кутики Ваших губ.
Ви пригадаєте Владивосток і зробите рух щось
вимовить,
ніби в вагоні для нас немає нікого.
Я змагаюсь, щоб не заплющити очі... Але
у нас не виникне розмови про колись
омріяний шлюб,
Бо вагоноводові розмовляти забороняється
строго.

11. XI. 1916. Владивосток

ЛАСТІВКА

Я давно-давно не бачив ластівки
Давно не бачив цієї простої еластичної пташки
Ви подумайте — пройшли роки роки
Як не бачив я ластівки.

13. XI. 1916. Владивосток

ПАРИКМАХЕР

Сьогодні вдень мені було так нудно,
Ніби докупи зійшлися Олесь,
Вороний і Чупринка.
Почувалося дощово і по-осінньому облудно —
В душі цілий день
парикмахер на гітарі бринькав.

Іноді думав про неї й робив ескізи листа —
Що не гадався їй надісланим бути.
Згадав кілька французьких фраз забутих,
Разів зо два поглянув на образ Христа.

Наспівував бапальні вальси безголосно,
Дивлячись на стелю в брудне павутиння.
Ні, мені було тільки тоскно — тільки тоскно...
В серці моєму розкладалась диня.

13. XI. 1916. Владивосток

ВІТЕР

Вітер обскрібує спини гір.
Вітер забиває віддих.
Вітер нас, зблідлих,
Оскеляє — хижий звір.
Вітер осклянив будинки.
Вітер серце проймив.
Вітер станув навшпицьки
І нас забив.
Вітре, замкнув мені дух ти!
Обкрижанив ограду.
Розсипав між нами зраду...
Вітер окаянданив бухту...

20. XII. 1916. Владивосток

АСКОЛЬД

Цілий день в піднесенім настрої
В штучних рухах на блідім обличчю
Цілий день хтось плакав що не має зброї
Не докличусь
На Аскольд хочу вічно-далекий вічно-самотний
Слухати зойки на диких щовбах
...В штучних рухах на блідім обличчю...
Чекай на мене — я покличу...
...Аскольд...
Аскольд...
Аскольд...
Тане
Тапе в тумані
Самотний острів.

20. XII. 1916

НЕВРАСТЕНІЯ

Нерви. Рухливі в безсиллі.
Зимність. Потворна, як жах.
Думки похилі
В небесах.
Безсилля душить.
Напруження з центру.
Туга силу живу заглушить, заглушить,
заглушить —
Як здиблю мертву.
Не мислить про найдорожчі вії.
Не розмірнитись, щоб не зобачить загин.
...Нерозважність хуртовин...
Неврастенія.

22. XII. 1916

СМЕРТЬ

Мамо. Страждає твій син
Мамо. Погибає він
Мамо. Так хутко загин
Мамо. Жалібний дзвін.
Од жінки маю життя.
Загину од жінки теж.
Мамо. Спалоило чуття.
Я коло смерті меж
Жінко. Хрест з рамена скинь
Жінко. Вирви зі стін
Мамо. Конає твій син
Мамо. Жалібний дзвін.

17. I. 1917. Владивосток

7 М. Семеню

НІЧ

Пам'ятатиму ніч
Останню ніч
Проклинаю ніч
Безтямну ніч
Пам'ятатиму ніч.

17. I. 1917. Владивосток

ДВА НОЖІ

Схрестилися над нами два ножі
Спустилася імла повільна
Владає сила невідома і свавільна
І місяць вже тому як ми чужі.
Самотний знову я. Сумний навіки.
Без шляху. Без мети. Роздавить десь авто.
Я ніби гімназист благаю серцю ліки
І плачу, як раніш, що не зустрівсь ніхто.

5. II. 1917. Владивосток

ЗОРІ РЕКЛАМ

Кохання не любить щирості —
Кохання любить гру.
В нім — безліч мук і крихта милості,
А зрештою від нього я умру.

Хто казав, що для кохання йдуть на ешафоти?
Хто казав, що кохання — то єднання душ?
Ах, не нагадуйте і не підходьте до мене доти,
Заким я не зміцнію і не скажу: не руш!

А може тому, що вже витислись соки..
Може тому, що сонце змінiali на зорі реклам?..
Роки ж ідуть — ідуть же наперед роки?
І взагалі — нам не знищити ж плям?

Так гниє і валиться, залишаючи природи,
Свою виснаженість кидаючи моралі, добру.
Кохання не любить щирості —
Кохання любить гру.

16. II. 1917. Владивосток

ШУКАЧАМ ЩАСТЯ

Ви, що шукаєте щастя
І ви, що вбачаєте у ньому привид.
Справа в тому, що вам важко розібратися
І тому так багато кривд.
Люди, ви страждаєте,
А який близький і істотний вихід.
То ви мучитесь, що нічого не маєте,
То вам досить крихіт.
Ах, я знаю слово, магічне слово..
Воно ясніше сонця і чорніше тьми.
Люди! Щастя з вами, і як мало для цього мови:
Будьте людьми!

16. II. 1917. Владивосток

ДО ПОБАЧЕННЯ

Черв'як зневір'я гризе і душить.
Минули дні коли я вірив.
Може цей демон мене задушить,
Може мене розважать Сускегана чи
Гвадалквівір.

Ішов назустріч молодому життю.
Прощайте, прощайте щирості дні.
Коли захочу — востанне заблищу
І звук моїх поез ущухне в даліні.
Смуток. Не розважить ніхто.
А день такий теплий,
день так привітно всміхасться.
Вона сьогодні у веснянім пальто
І в вітринах їй фігура її подобається.
Згас світ і сонце плям не залишило.
І я стою, і я зникаю, невідзначений.
Прощайте,

прощай усе, що мене раділо й бавило —
Ах, дуже слабкий твій голос: — До побачення...

21. II. 1917. Владивосток

АТАВІЗА

Морок. Ніч. І блисне сонце,
Зникне сну кошмар.
Почуваю, що не сон це,
Що в мені — пожежа.

Викличу я співи серця,
Оживуть кущі.
Ранок. Вранці сміле скерцо
Скине обручі.

Сиві прадіди забути
В грудях встануть враз.
Встануть безвістю закуті,
Вже в останній раз.
Співи матері, почуті
В колисковім сні —
Всі слова перезабути
Забринять в мені.
Вітряки, хатки, долини,
Січ, зелений гай —
Всі ці образи прилинуть,
Скажуть: «Не займай».
Закуюсь я потім в броню,
Щоб не рушить рап.
Не прокулить мою скроню
Мерзенний майдан.

Сам я блисну вранці з сонцем,
Як струшу кошмар.
Чую, чую, що не сон це,
Що в мені — пожежа.

Морок. Ніч. Для себе ранок
Сам собі знайду.
Ти! Ніщо! Забув я рани!
Я іду!

28. II. 1917. Владивосток

АЛЬБАТРОСИ

Чи бачив хто, як сліпнуть думи
І серце розпадається, надвоє розколене?
І коли вирисується воно зі стуми —
Це ж жах, коли побачить, що воно — оголене.

Чи чув хто, як мріють роси
Про життя вічне, ранком, як червоніє схід?
Над гамором безшумлять крилаті альбатроси
І над душею — привиди страхить.

Заспокоює електрика —
Так ясно забутись,
 довірившись електричному богові.
Більше галасів, стуку,
 більше гаму, дзвону, крику —
Дайте людей сюди, дайте реву, стогону, реготу,
 дайте ворога!..

28. II. 1917. Владивосток

КОХАННЯ

Як мрію світлу і прекрасну
Я образ твій ловлю
Як море любить сонце ясне
Так я тебе люблю

Всю ясність серця що плекаю
Віддам тобі тобі
Відтак я тьми в душі не маю
І не піддамсь злобі.

20. III. 1917. Владивосток

ФАНТАЗОЦИРК

Я околений жмутом моїх відчужень.
Але я їй не скажу, що вони всі — довкола неї.
Захід над бухтою. Які засліплючі киреї —
Глянь!

Електрика довкола сопки — вдалині,
 в тумані — фантазоцирк.
Ще торік ця аналогія нас смішила.
На стіл забравсь прекомічний —
 моя панна впустила —
Цуцик.

Хутко Велике свято. Що тепер робиться дома?
Я жду не діждусь, як оздобить спини травиця.
Чому ж, чому розбиває і зм'якшує крицю
Втома?

22. III. 1917. Владивосток

ПО ШЛЯХУ СУПЕРЕЧОК

Учора побачення ми розірвали
На високій горі біля «старого місця».
Я відібрав листи і книги,
 на прощання ми нічого не сказали —
І розстались в перші дні квітневого місяця.

Повертався сам по шляху суперечок.
Над струмком хвилину постояв,
 де розірвані листки тріпотіли.
Все склалось так, що я почув себе глечиком,
І по моєму тілу пробігали автомобілі.

3. IV. 1917. Владивосток

РОЗСТАННЯ

Люблю, коли ми ображені
І розходимось, як чужі,—
Розходимось недоказані,
З тривогою в душі.

Розходимось і знову стрінемось —
Це ж міф, що ми чужі!
Ми обоє — подумай — де ми дінемось,
Скажи!

3. IV. 1917. Владивосток

РЕПЛІКА

Хочеться казки. Хочеться тиші.
Галаси, сурми виснажили мозок.
Серце — серце моє ледве дише,
Ніби йому дали 100 різок.

Хочеться далі. Ну хоч в Австралію.
Виберу на мапі найсамотніший острів.
Перекину з собою віків вакханалію
І мої поезії гострі.

Червоні плями на зеленому фоні.
Чую, бути мені цікавим епіком!
...Нащо, нащо схопили ви на грамофоні
Мою безумну репліку?..

7. IV. 1917

ВИГНАНЕЦЬ

В свято — день, розірваний надвос.
День з маленькою павзкою.
Ранок, що молодість нашу нагадує,
Вечір, що видається казкою.

Це наш щосвятковий програм.
А як дощ — зіходимось в бібліотеці.
Які жваві наші речі,
І в легенях пахне громом.

Двічі перевозив через бухту хінець.
Цілував перса, сонце зливалось з віддихом.
Збирали, пестили квіти зблідлі.
А зараз — я з її серця вигнанець.

13. IV. 1917

НАША ПЛЯМА

Щорана я роблю моціон
І зустрічаю неодмінно.
А надвечір — ми біля бухти незмінно
І на нас дивиться Оріон.
Тоді стає вогко і якомсь незатишно.
Щока до щоки за теплом нагинається.
Наша пляма з фоном зростається
І не камінь тільки тому, що дише.
Мови тихість і доторку м'якість.
Далі надходить час розстання.
Бухта спить. Далеко до світання.
Завмирає і тане зляканість.

13. IV. 1917. Владивосток

ТРАМП

В моїй душі стільки болів і ран роз'ятрених,
Як на Хрещатику електричних ламп.
І навіщо для мене стільки вигуків отеатрених,
Коли для вас до кінця і завжди я — трамп!

І навіщо ваші погляди, і презирство, і рецензії,
Коли я очікую на барабан з ваших шкір!
Ах, ви ж спостерегли вже,
що я не потребую пенсії,
І цілком у іншу сторону
направив трамп свій зір!

16. IV. 1917. Владивосток

ІНТЕРФЕРЕНЦІЯ

Кохання, кохання —
Що за штуkenція?
Молекул, атомів прочування,
Одухотворена інтерференція.

Заздрість, заздрість —
Що за okazія?
Ніч, убивча безпорадність,
Глуха, жорстока Азія.

Обоє — вмісті. Щасливі — вмісті!
Цілують ноги!
Що за вакханалія при розкладаючій місяці?
Психопатологія!

16. IV. 1917. Владивосток

МІСЬКИЙ САД

Буду ходити у міський сад.
Там кабаре і фарс.
Люблю, коли в душу просковзує гад —
Тоді так багато фраз.

Ха. Збоку червона карусель
Серед обциганих запльованих кущиків.
Хрипить катеринка, скільки п'яних трелів
Ніби зграя веселих маленьких цуциків.

На веранді струнний квартет.
Я — поет.

23. IV. 1917. Владивосток

ВІДБЛИСКИ

З самого ранку з дня капали сльози
Переплакав день лише надвечір
Заспокоївся кинув хникати і хлюпати погрози
Хусткою втирає очі й походжає по скверу
Трамвай веселий блискає в темних калюжах.
Привітно дивляться на вулицю ілюзійні фойє.
Чому ж ти тужиш,
Серце моє?

23. IV. 1917. Владивосток

ЗАПЛЕТИ КОСУ МІЦНІШ

Я на страждання тебе веду —
На повільне згорання.
Вибухнемо на прощання —
Так написано на роду.

І, може, в світі не бачив ніхто
Боліда, за наш бучніш.
Заплети косу міцніш,
Застебни пальто...

7. V. 1917. Владивосток

НАД РЕЙДОМ

Бухта зачовнена й жвава.
Катери воду січуть.
Чуть
Як стогнуть сирени і далять.

Шумують гвинти у вирах.
Бухта ворухнеться прудко.
Хутко
Підіймуть над рейдом сокири.

10. V. 1917. Владивосток

РУХ БЛАГАЛЬНИЙ

Украдь
Мої думи
Розріж
Міць ниток
Щоб зшиток
Не брать.

13. V. 1917. Владивосток

ОБОЖЕВОЛЕНІ КОСИ

Вона зворушена, осинсплямлена —
Зі схвилюваним носом.
Скільки тонів і рисок, як душа обламлена
І обожеволені коси.

Скільки блисків у погляді мій зір подибле,
Коли ніж до пульсу діткнеться.
Час рану загоїть, час з очей блиски зсипле —
Звичайний профіль зостанеться.

27. VI. 1917. Владивосток

ПАТАГОНІЯ

Я не умру від смерти —
Я умру від життя.
Умиратиму — життя буде мерти,
Не маятиме стяг.

Я молодим, молодим умру —
Бо чи стану коли старим?
Залиш, залиш траурну гру.
Розсип похоронні рими.

Я умру, умру в Патагонії дикій,
Бо належу огню й землі.
Рідні мої, я не чутиму ваших криків,
Я — пічий, поет світових слів.

Я умру в хвилю, коли природа стихне,
Чекаючи на останню горобину ніч.
Я умру в павзу, коли серце стисне
Моя молодість, і життя, і січа.

30. VI. 1917. Владивосток

ТЕРЕН

С. Гулясу

На скелі безмовній я
Внизу маневрує потяг.
Між гір зміїться колія.
Нагнулась з неба високостість.

Затока спить, зморщивши брови.
Край молу смикає шаланди.
Сонце заходить без умови —
В червонім краваті, галантне.

Блиснуло світло. Згасло враз.
Шоколадиться дим з майстерень.
В мені — безмежність синіх фраз
Про ту, в якої очі — терен.

2—15. VIII. 1917. Владивосток

Я УМРУ

Я умру. Але вмерти не можуть
Мої мрії-думки.
В них минуле сторожить
Білосніжні замки.

Не жалій. Не сумуй... Літнім ранком
Сонце душу пригорне мою.
Обернуся я в краплю прозорим світанком
І забудеш про мрію свою.

Щастя — казка, щастя — кохання...
Не жалій. Не сумуй... Моє тіло зникне, —
Але праною влину я в тебе з диханням,
Коли мрія мрію в час смеркання кликне.

12. VI. 1917. Владивосток

БУЛО БІЛЯ МОРЯ ВЕСЕЛО

Було біля моря весело,
Цокотіли камінці.
Так легко гнулися весла
У міцній руці.

Дратись на скелю струмлену
У вогкий чагарник.
Вдивлятись у даль отрусну,
Де острів зник.

Почуватись маленьким хлопчиком,
Бігати, радіти, мов у сні.
Жити б так і ночі і
Дні!

6. VII. 1917. Владивосток

ГАЗЕТЯР

День ідейного краму,
Новин, крові і хмар
Дай телеграму,
Газетяре!

Захвати, пориви й вигуки.
Декларації, наради.
Смішні комічні крики
І настрій радий.

Преклоніть, схиліть хоругви
У час найтихших свят,
Ах, не підводьте голови —
Ще гармати не сплять!

6—19. VII. 1917. Владивосток

МИЛА ЙДЕ

Червоноцплямиться за огорою парку —
То мила йде.

12—25. VII. 1917. Владивосток

ПРОМІННЯ ГАСНУТЬ

Струїть вода і плещеся весело
По камінцях
Сріблиться плесками кришталить весла
Блідий Сучан.

Проміння гаснуть в воді зливаються
Мов без снаги
У стрій опітьмений вже зодягаються
Береги.

29. IX. 1917. Сучан

ТАЙФУН

Повіяло зашуміло з моря
На Брата і Сестру *
Понесло на долину хору
Примари без рук.

Шматками темряви закидало міжгір'я
Чорними хрестами закрутило внизу
Заскиглили душі від пекельного зневір'я
А сонце — сонце було поблизу!

* Назви сопки у Приморському краї. (Ред.).

Протиснулось на рятунок вимушений
Стиха розтанули плями і зникли хрести
І запитав Пан до решти видушений —
Хто Ти?

29. IX. 1917. Сучап

ДВІ ПІРАМІДИ

Біля моря дві піраміди
Ми в долину їдемо
Де прозорий Сучап.
— Глянь!

Ніч. Плями чужі.
Живої душі
Не знайдеш, скільки серце не жде...
Де ж
Бліді верби й крейдяність хат?
Морок зітхає.

30. IX. 1917. Владивосток

ПЕЙЗАЖ

Вечір охоплює далі неясні
Гори окутує в сині серпанки
Тони прозорі сухі і безстрасні
Плинутий в сутінь спів колисання.

Над річкою легіт торкається скла
В далині погасають вечірні пісні
У тінях химерних у пасамах тепла
Горять на рибалках самотні вогні.

5. X. 1917. Сучап

ЗАСКРИПІВ ЛІС

З ранку повіяло вітром з півночі —
Замело.
Спить село
В лінощах.

Застогнав зашумів заскрипів ліс
Темною нічкою
Шумить над річкою
Верболіз.

7. X. 1917. Сучап

ПОНАД БЕРЕГОМ

Липне грязюка до ніг над Сучаном
Після дощу.
Кипув у воду капусти качан,
Кричу.

Скінчивсь, — і другого не буде, —
Мій bloc-notes.
Гей, коли ж уже прибуде
Пароход?

16. X. 1917. Сучап

БЕАТРИСА

Хвилювання знайомі
Хвилювання старі
При таких комічних обставинах
Така несподівана ніч
Ноги мерзли душа палала
Душа розривалась
Сестра Беатриса у теплушці
Два слова ці моє серце пестили
Руки м'які незнайоми-рідні
Волосся шовк
Огневисті доторків
Ласкаві-ласкаві слова злітали
На дні
Тій що зникла так хутко
Яка почувала в собі частину мого сонця
Її еманацию збережу я.

ХІІ. 1917. Кишинь

МОМЕНТ

Кілька маленьких вражень
проводив на вокзал сестру
був м'якенький ранок
ми загострилися на вітрі
чекали потягу години дві
лінощі
але згадувалось в голові.

На Ромодані вогко й слизько
побіг купити газету й квитки
небо замутніло було так
близько

гайдамаки на платформі
з рушницями жупаносвітки
в чудернацькій уніформі.

В зустрічнім потязі зустрів давнього знайомого
він має шлях через Азію до гір
і заток мною нещодавно кинутих
мені хочеться
сісти у вагон
в протилежний
бік полинути
до чужих далеких рідних милих берегів.
Але ми стиснули руки
і я в Кишинь.

ХІІ. 1917. Кишинь

З циклу
«Селянські сатурналиї»
1918

ПОЖОВКЛІ ЗШИТКИ

Скільки, скільки пожовклих зшитків,
Скільки пожовклих мрій!
Дорогі, рівненькі рядочки —
серця мого відбитки,
Юнацькі благословіння Неіснуючій Сестрі.

З червоними краями, в цератових палітурках,
Вони містять душі гострий розвиток.
Ви, мої сторінки, серце моє — в замках...
Перший і останній зшиток.

СТАРИЙ ГОДИННИК

В сутінках сумних отінених
Образ забутий виник.
Його родив у однотонних цокотіннях
Старий годинник.

Фрази плетуться в журнім смерканні
Старомодних перлів.
Сумні, далекі і рідно-незнані
Душі померлі.

БАБУСИНІ ІМЕННИ

Минулими роками, на бабусині іменини,
Було в цій хаті без ліку гостей.
Як колись ждали,
як прибирались до сеї днини,
І скільки подавалось печених індиків
і гусей.

В тіні абажура — скільки померлих тінів —
Родичів, знайомих, нарочито званих.
Повна хата розмов і гомону
у теплім тремтінні,
Тепер — свідки останні —
старі діdivські дивани.

Образи, вигуки,
милі старосвітські інтимності.
Тихо, тихо, мов в усі.
Боже, всьому минулому —
подай твої святі милості!
Сьогодні — іменини моєї бабусі.

СЕЛО БЕЗ МІСЯЦЯ

Я не люблю села без місяця.
Зимою почі пусті й страшні.
В кімнаті нудно. Я не знаходжу собі
місяця.

Бачу якісь потвори уві сні.

Почуваю, що ця заплъована річ —
Місяць глухий і обезпоезений —
Зосередковує всі благання в безтямну ніч.

І коли зрештою з'являється —
видається такий заспокоюючий і
помпезний.
Гарно — так приблизно годині о 9-й вечора —
На долину вийти, пройтись по стежках саду.
Можеш уявити,
що ходиш по схилах грепландського глетчера,
Коли сріблять і ілюзять предмети
небесна лампада.

СНІГ У САДУ

Місяця жду.
Мені без нього лячно.
Сніг забіліє в самотнім саду —
Серце заб'єсь доброзично і вдячно.
Пусто і тоскно ніччю в селі.
Я тут чужий і настроєний ворожо.
Дивлюсь з порога на далекий ліс
І хочеться бути замість Дуная сторожем.
І хто повірить — що я народився тут!
Скільки вдень на селі галасів.
Який чужий, чужий мені цей статут.
Дитинячих відчужень не залилося.
Око не звикне, в темряві мені лячно.
Боже, сніг ледве біліє в саду.
На душі — якась моторошність. Мрячно.
Місяця жду.

ЗОЛОТОРІГ

Хто, хто був ще такий радий,
Як я учора?
Місячні очі будуть — будуть скоро,
Як кілька часу назад.

Небо безплямне. Рожево-блідий захід.
І тут же на золоторіг зором наткнувся —
Як гарно
півмісяць неіснуючої мечеті зігнувся!
Це був мосі туги знахід.

ДУРНЕНЬКИЙ ЗАЙЧИК

Все село в білій куряві, куряві сніговій.
Хто вийти погулять наважиться?
У вікно гляну — мете, лютує буровій,
Білий сад скажиться.

Скажиться і скрипить білий сад.
Мерзне біля пня дурненький зайчик.
Ой, як зимно, зимно поміж хат!
В сінях жалібно собака скавче.

Скавучить, скавучить, хвостом замеле,
На груди кинеться, як вийдеш у сніг.
Не віриться, що село завмерло.
Весело ждати зміни.

ПРАЦЯ

Батько рубас верболіз
Я стягаю до тину.
Тричі одніс —
З-під шапки полився піт.

І так працював без ушину,
Заскородив стежку.
Скільки послав на долину
Дерзких рапід!

Гарну провів я мережку
Між вишень в садку.
Смуток замерз
В кутку.

ТРИ ШИБКИ

Три шибки у вікні —
І як багато дива!
Згорнута фільма в мені,
Інтегральна перспектива.

Мрія в строї гімна,
Безецний * фарс.
О моя земле рідна —
Мій далекий Марс!

—
* Безецний — безсоромний,
сороміцький (застаріле).

ДІТИ АПОЛЛОНА

Лютний. Лютний. Лютний.
Одинадцять число.
Мертвяк закутний
Невинуваним злом.

Доживас останні дні
Крижане лихо.
В диханні білий сніг
Порошить стиха.

В савапах білих, білих
Плазують з усіх сторін.
В кутках мізерять несміливо
Діти Аполлона.

ТІНІ

Тіні лягли насторожені,
Тіні вечірні.
Сині вогні — заворожені,
Далі — безмірні.

Вічність розмірених плисків,
Шумів містичних, —
Ніжність осліплених стисків,
Рисок незвичних.

Світ і душа — ототожнені,
Далі — безмірні.
Тіні лягли насторожені,
Тіні вечірні.

ПОДОРОЖ

Я ходив з нею, далеко були ми —
Обходили немало поля і понали в ліс.
Скільки прани — бо не були ми злими —
Я звідти в кімнату приніс!

Сьогодні сиджу. Не вабить синій сніг.
У дзеркалі дививсь на риси.
Не бачив сад моїх сьогоднішніх ніг.
Цілий день пробув і самотньо згризся.

УМИРАЄ ХЛОПЧИК

Я здоровий і обідаю двічі на день.
Сонця в мені великі куби.
Біль мій піким не розгаданий,
Але я до болю звик.

Я заздрю маленькому хлопчикові,
Що вмирає у хорих муках.
«О! відкіля ці руки пові?
Не було ж рук...»

Я здоровий і двічі на день обідаю.
Газель умирає у день охмарений.
Але я хочу — чому — не відаю
Туберкульозних марень.

БІЛА КУРЯВА

Курява. Біла курява.
Курява снігова.
Далина в степу одурена,
Ототожнена голова.

Курява. Біла курява.
Курява снігова.
Далина в степу одурена —
Тільки люлька моя жива.

ПО В'ЯЗКІЙ СТЕЖЦІ

Чвалав сьогодні по полю,
По в'язкій стежці.
Вітер дув в шию до болю,
Зір губивсь на далекій мережці.

Я нічого сказати не можу.
Вітер по полю гуляє.
Хутко вишле сторожу
Чорна земля.

НА РОСІНАНТЕ

Я не люблю тиші й суму,
Коли плину *andante*.
Я люблю, коли мчить, повна глуму,
Моя Росінанте.

Не спинить, не спинить ніхто
Наш біг експресний.
Ми обганяєм і кпим авто —
Зими, весни.

Залесливо-мерзотно лізе на нас, —
Станем в бій, одкаснись від неї —
Хай сяє незмінено
Ясна Дульцінея.

РУХИ СЛІВ

Мій товариш забіг —
Я сам.
Яке сумне мос гавкання.
Шкода себе.
Чорніє, плямиться земля —
Сніг тане.
При місяці мерехтить щось,
В душу залазить, каплеться.

7 вздовж і 3 вшир шибок —
У вікні моїм.
Але я ще не бачив його,
Були ночі сині.
Увечері, як лампа світиться —
Сиджу за столом.
Перебігають, переставляються, живуть
Тонкі рухи слів.
Ідем по стежках білого саду —
Це наш «обход».
Повертаємось білі, свіжі, мокрі.
Невже захоріє коли мій мозок?
1918. Кибинці

3 книги «В садах безрозних» 1918

КАРТКА

Мого життя газельну срібність
І випадковість
Складаю в картки вузьку безмірність
І загадковість

Моїх гріхів легку безкарність
І слів блискучість
Знов наповняє безпорадність
І днів сліпучість.

ІДОЛИ

Мої неіснуючі ідоли
Образи моїх мрій
Як комічно ми спідали
Який чудний на вас стрій

Ви назвали острів
Шукав не знайшов на мапі
Який сміх гострий
При нічній лампі!

ВАТРА

Потухає священна ватра
Що засвітив недбало
Я заберу попіл завтра
Для безецного балу

Зникну для огня непомітно
Мій шлях безвинність
Руштесь стіни бездовідно
Ламте стриманість.

* * *

Образ снівся мені
Образ благанний
У холодній труні
В білім савапі

Не зводь у сні
Зір свій звучий
Дайте мені
Кімвал брязкучий.

ПОМЕРЛИХ ОБРАЗИ

Мене спокушають померлих образи
Я люблю всіх суворох
Я люблю вас що зникли в поросі
Ви в моїх тугах хорих
Кістякам я даю загублені форми
Одягаю в прозорий стрій
Я люблю вас воскреслих хорами
Підкресленостями мрій.

ОКСАМИТОВА ЗЛИВА

Плинуть ручаї в душу мені
Отруйно
І забрпніли на останній струні
Струйно
Змягчус гладить душу мені
Оksamитова злива
В грудях моїх на останній струні
Припадає пестливо.

СПІРАЛЬ АНАЛОГІЙ

Звідки насунулись незнані наваленості
На шляхи шукань безупинних?
Виринають хорості гнітять придавленості
Переплутують час хуткоплинний.

Тихо шепоче гомонить присмеркаючи
Засмучена і безпорадна тривожність.
Так розпливається в пітьмі умираючи
Спіраль аналогій і наївна тотожність.

СІРИЙ ВИХОР

Сірий вихор пронісся над моїми будовами —
Сірий вихор мої будови звалоюючи.
Пройнявсь містично він огненними словами —
Пройнявсь огненними словами, тугу спалоюючи.

Блиснув опівночі пожарами безразковими.
Гудів і тріскав, цілу ніч не змовкаючи.
Язиками і пасмами червоними випадковими
Мене за душу, мене за багрову душу торкаючи.

АНТИКВАР

Студіює обездужено
Мій антиквар.
Чому скрізь бездушно
І все марно?

Знайденостей безладність
І в кінці сором.
Бракує істоти владності —
Синтези кворум.

МІЙ СПЕКТР

Мій спектр має зелену сіру жовту фарби
Я проходив трьома вулицями
Увечері знайду коли рух одумається
Свої всі скарби.

Годі скуляться і лежать зневірено —
Треба вийти у шумний сад.
Хто винен що мене тягне назад
І все так вправно перевірено!

ПОЕЗІЇ ЗГУБИ

1.

З перерізаним горлом
І захололим осміхом губ
Стояв
І куди рушити не знав.
Всі оганьблені й розчаровані
Всі зневірені —
Друзі мої.

2.

Хто?
Я жду.
Приходь сильний.
Кохана —
Не треба щирості.
Я роздавлений.

3.

Ах
Вона потрібна й необхідна
Моя розгубленість.
Ліхтар осліп
Од світла.

4.

Світ не винен
Що немає на світі
Жившого.

Воскреси!

5.

Метелик душі роздертої —
Прости.

6.

Злови мій акорд
Незнана — рідна моя.

Ти бачиш вперше.

Придави останній клавир.

7.

Хто ще боїться себе?
Убий мене тільки.

Бо мене веде шлях.
Я — «призначений».

8.

Я заплющений.

Ім'я моє — тоскність.

ГОРИЗОНТ

Запах моря, запах солоний —
Гіркий і гострий аромат баговиння.
Я звалений сонцем, я цілком зламаний,
В зорі безладність і сліп'я від безтіння.

Море, море — поклич закоханого,
Блакиттю, галькою розваж у тузі!
Прийми свого сина несполоханого,
Рідного скелям і бірюзовій медузі.

Приласти сяйвом, одбитим сонцем,
Зведи над зором блакитний зонтик.
Я зроблюсь гірким і солоним хінцем,
Закоханий в далекий горизонт.

ВИСВІЧУВАННЯ

Багнесь у безмежності висвічування
Від очей женствених перестрінути.
Містично-несподівані посвідчування
Не хотілось би випадковостями змріювати.

Ефірним дротом до глибин пронизаний
Я всесвітньо споріднений зі сміливостями.
Невже — я схилився? Непевно згризений
Страшними думками-скостеніlostями?

ГРІХОПАДІННЯ

Я не хочу своєї уваги скупчувати
Нудним шаблоном розважань.
Вам не побачити моєї уступчивості
Під сміхом зблідлим ображань.

І коли людину остаточно вимучите —
Я займусь філософією натхнення.
Кому, кому ви кров із серця виточите
За ілюзорну ганьбу гріхопадіння?

* * *

Простяглися тіні тіні вечірні
Тіні сонця весняного
Тіні захвату світа тонкі і невірні
Тіні смутку безвиглядного
Линуть гуки вечірні гуки незнані
Щастя співанного щастя незмінного
Простяглися тіні тіні сонця весняні
Пасма смутку вечірнього.

СІРЕННИЙ РАНОК

Пейзажі такі задумані
Тіні такі тонкі
Фарби важкі в тумані
І луни гудкі.
За брамами опурпуриться
Сіренний ранок
І почне журиться
Од нічних співанок.

МОЛОДІ АВІАТОРИ

Я вітаю вас, молоді авіатори,
І тепло стискую руки.
Зсунувся штучний екватор,
В мого порога виріс бамбук.
Я освітлюю блиском серця бензинного
Шум пропелера й шкіряне кепі.
Руште все огорожене незмінно —
Інтернаціональте степ!

1918. Кишиньці—Київ

З циклу
«Біла студія»
1918

МОРЗЕ

Нас затримали смуги вечірні
На мармурових східцях.
Нас зустрічали акорди невірні
І менует без кінця.

Сурдинять далекі автомобілі.
Мруження пішло по озері.
Самотно пляміють леbedі білі
І в серці тріпотів Морзе.

ПЕРЕКОНАННЯ

Моя думка пестила мрію.
Які дрібненькі квіточки!
І мрія шептала: я тебе зогрію —
Припести думки!

І було так багато здивованості
В нашім яснім єднанні.
Ми — щасні в цій прикованості,
У цім переконанні.

МІСТО

Вдихаю я тонку отруту
Садів гамірно-бензинних.
Люблю розпачливість забуту
Незнайомої Зіни,

ажурний капелюх незнайомої Зіни.
З шостого поверху дивлюсь на стіни —
В надвечірній час, коли дими мережчаті.
Люблю міста мініатюрні сонатини,
Без свідків за орхідеями стежачи.

* * *

Крила білі, загострені льотно —
Крила смілі дупі-Розалінди —
Оескізнені знов безтурботно
Перед острахом Сцілли й Харібди.
Крила м'якості спів оксамитних,
Крила казок осніжених Сканди, —
Скільки згибів на схилах блакитних,
Які блисні ажурні гірлянди.

ЧЕКАННЯ

Пройшло 5 веселих трамваїв.
Вас нема.
Ах, як зимно на розі чекати в маї,
Коли в серці пустка німа.
Вийшла панна — на Вас не схожа цілком,
В атмосфері конвалій.
І довго-довго я стежив зором
за блискучим каблучком,
І мене мрії заколихали.

ЖАЛІБНУ СУКНЮ

У тінях смерку полохливих,
Збираючись на концерт,
В кімнатці синій мрій бурхливих
У дзеркалі зобачив смерть.
Злетів із серця посміх білий.
Зайшов я необачно й рано.
І голос твій — такий несмілий:
Ах, я не вбрана.
Коли прийду колись я вдруге
І сміливо у двері стукну, —
Ти зодягни, на фоні туги,
Жалібну сукню.

ЕРЕДІА

Це було увечері, коли місто вібрує стумливо.
Це було на тім тижні у середу.
Вона стояла, дивилась у очі задумливо.
Зграйна, як сонет Ередіа.

Так, це тоді (було).

ДВОНОГИЙ ЗВІР

Облуплені стіни з червоними віконницями.
Тротуар, похилений до канавки.
Запнуті газом, красуні синіють спідницями
Перед дверима галантерейної лавки.
Ліхтарі освітлюють блискучі плями.
Полинялість витріщила сполоханий зір.
В глузу ніч, виринувши з ями,
Прочвалав двоногий звір.

БІЛЯ МАПИ

Які слова — болючі, зимні —
Вона поховас мене зимностями.
Відчущання інтимні —
Зогрій моє серце інтимностями.
Далеко, далеко блакитне море...
В душі — опрокльонені естампи.
В тебе — душа загадана,
 в тебе серце — хоре.
Не сиди біля мапи!..

ГРАМОФОННИЙ ТУП

Ліхтар самотній пустинним вечором
Не сполохує повільні рипи —
Як вона ходить з повітовим фельдшером
Де квітнуть і пахнуть липи.
Нерухомі, вслухаються в голоси мовчанні —
Про кохання, про єднання душ.
І на зло викине з вікна,
 у безвідраднім спочуванні,
Стара панна грамофонний туп.

СЕРЦЯ ШТОРИ

Що тобі каже на мапі море?
Яка самотна у присмерк постать!
Виписуються у пільмі твори —
Тоді поїдем у гості.
До рідних скель через степи і гори,
Через Азію по веселій лінії.
А тепер... Затули серця штори,
Не буди туги осінньої.

МІЙ БУДИНОК

Не жалкуй, що мій будинок звалений, —
Не турбуйсь про звіт.
Бо не я сам — спалений,
Зі мною падає цілий світ.

І нехай він мертвим лічиться,
І нехай міниться без снаги.
Настрій мій розмітерлінься,
Повний ваги.

ЧИСТИЛЬЩИК ЧОБІТ

Кинь ранкову газету, маестро,
Поставив на твою машину чобіт.
Ріг всміхасться затурбованим сестрам,
Кожний своє діло робить.

З гаманця виконав відповідний мінус —
Можеш продовжувати своє читання.
Я залишу тебе на розі, але ніде не дінусь.
Виблизкус за будинком позолочена баня.

1918. Кибишці—Київ

З книги
«П'єро мертвопетлюс»
1919

УЛИЦІ

Улиці залюднені, трамваї стрійні,
З очей тасмних шовкові нитки
Снуються в душу, де плями мрійні,
Де тепло гріють зустрічні думки.

Лоскоче груди пропелер шумний,
У серці свято, мов смілий скарб
Злетів самотно-близький, безстумний,
Роздвівсь довкола у безліч фарб.

Не розімкну я прозорий ланцюг,
Не одділю я фатальних думок —
Бо так багато на сонці вранці
Зустрічно-злотних тасмних ниток.

Я

Як гарно почувати, що я — сильний
І що мені належить світ.
Як гарно бачити, що мій шлях — вільний
І що всі біографії — шаржний звіт.

І хто зважиться піти зі мною поруч?
І хто розсміється над безглуздям хмар?
Як весело, коли я опускаю штору,
Як весело, коли зі мною гуляє бульвар.

Як вільно я тримаю руки в кишенях,
Який непримушений мій беззлобний зір.
Ви розумієте? Не має піску в жменях
В гороховім костюмі звір.

Я ІДУ

Я іду по шляху незнакомому,
Перегортаю вічності сторінки.
Бо і сам не відомий нікому я,
Бо не чекаю й сам я на свідки.

Я — пічий. Я — піхто. Мене не знає історія.
Мій девіз — несталість і несподіваність.
Хочете? Я заримую зараз: *істерія*.
Я остроїв поезію в стрій,
ні разу не надіваний.

Я САМ

Ви розумієте? — Я не можу спать.
Ви знаєте? — Я почі не сплю!
Мій мозок — символічний автомат.
Я пишу грамоту королю.
Місто стихне погасаючим сном, —
Я звертаюсь до незнаних — вас,
Останній трамвай продзвенить за вікном,
Тоді надходе передзначений час.

І заколишеться тінь силуетом міцним,
І забушують повстання в гарячій голові.
Я даю простір блискам і плямам золотим
І проживаю в ментах вічності дві.

Ви розумієте? — Я не хочу бути там!
Ви знаєте? — Я відмовив королю!
Ви подумайте! Я сам, я сам!
Ви відчуйте! — Я ночі не сплю!..

ПОКЛИК ВІКІВ

Зве мене до сталевих окреслів
і бетонних мостів,
До ланцюжних перил і камінних барикад.
Прийме мене в свою пащу беззлобний,
байдужий гнів,
І стане доля безсило круг — спаяний —
розмикає.

І чорні димарі розмалювали небо
пекельним змістом,
Принадним лісом підкреслюють краєвид.
Ритмічні птиці,
розсипаючи сліпучу сталь над містом,
Бажають ефір, позбавлений метафізики,
розломить.

Звуть мене залізні гамори і безугавні гомони
Великих натовпів,
що рухають під бетоновим захистом.
Звуть мене поеми, де не хвилюють душу
спомини,
Де всі інтереси й заміри перетнулися павхрест.

Я

Я — жертва погасаючого світу.
Я — поранений звір.
Можливо, що прибув на аероліті
І кинув довкола зневажливий зір.

Дух мій
в захопленні можливостей футурних,
І в крові — безліч архаїчних атаків.
Я — в пестінні хмарок пурпурних,
Я — скрізь.

Я ховаю в собі всі горіння й інстинкти,
Я — синтеза поетів і мрій.
Я пережив усі конфлікти,
І дивний на мені стрій.

І коли встануть всі звірі й люди,
І коли кинуться всі предки й вороги, —
Я розстебну свої закривавлені груди
І покажу, скільки в мене снаги!

І побачать міць синтетичну й могутню,
І попрохають крові на плями й сліди, —
Я віддам всю свою силу
за хвилю незабутню —
Я — вічний, сміливий і молодий!

І так скінчиться боротьба стосила,
І ледве потушать мої хвилі віки.
І я припаду до ніг жінщини
і скажу їй: — Мила,
Дай мені відкусить шматочок
твоєї заголеної руки!

ХЛОПЧИК

Молодий я і багато взяв,
Світ і життя збагнув зарапо.
Душа моя ще просить ласки,
Я ще дитина — і коли дорослим став?
Я прагну друга, як колись,
Коли був наївним ідеалістом,
І хочу, щоб мене хтось зрозумів.
Я ще хлопчик, і моя мрія — панна.
Я непрактичний,
І мене лякає жінщина.
Я — несталий,
І життя моє — білий круг.
Чекайте — завтра я Арлекіном вступу,
І задзвенять маленькі дзвоники на пії.
Життя мене обігнало,
А я застаюся романтиком,
І кожна моя дрібниця — трагедія,
І кожна мрія моя — огонь ворожий,
І кожна щирість — помилка,
І стремління — рабство.
Так попадаю в неволю я —
Створюючи для себе волю,
І вільний раб — ім'я моє.
І не дивуйтеся моїй сміливості,
Бо її змінює замішання.
Геніальність змінюється бездарністю,
І сльози друга — то моя доброзичність.
Я не знаю своїх доріг,
Я творю,
В мені твориться світ,
І його не було б без мене.
І коли пройде ніч —
Я знову ваш,

Я — звичайний,
Підпалений жертвеним вогнем,
Віддавши волю свою на творіння.
І скільки ночей тих буде — я не знаю,
І скільки днів.
Сам я не належу нікому,
І ніщо не належить мені.
Я ще маленький хлопчик,
І не дивуйтеся силі моїй.
Три сивих волосинки я теж маю в голові.

ЗАКЛИК

Не будьте, не будьте такими затурбованими —
На Хрещатику ніччю немає хмар.
Не робіть, не робіть обличчя зосередкованими,
Викиньте кишеньковий словар.

Засвітіть в чорну ніч електрику безжурну,
Уявіть, що навколо — храм.
Полюбіть, полюбіть зруйнованість мурну —
Більше немає, немає драм.

Увільніться обачно від похмурості банної,
Задеріть голову до аеропланних препон.
Не визнавайте мудрості
і від туги безнастанної
Заведіть грамофон.

Я не люблю бачити вас зосередкованими,
Вас зв'язує кишеньковий словар.
Відчуйте душу душею незатурбованою,
На Хрещатику ніччю немає хмар.

ЗАПРОШЕННЯ

Я покажу вам безліч світів —
Оригінальних і капризних.
Я покажу вам безліч шляхів —
Хто хоче мого духа визвать?

Ми приходимо до останнього пункту.
Ми перемогли всі стихії й дощі.
Я відчинив двері замкнуті —
Хто хоче зі мною гулять впочі?

ЗАВТРА

Годі.
Ви бачили жовтий плакат?
Все пережите лишається насподі,
Запалюється Завтра без жалів і страт.

Всім, хто покається, чи можна вибачити?
Лише той живе, хто любить рух.
Силу неможливо вивчити.
Матерія — то є дух.

Прекрасний безумець — хто летить по
рельсах
За експресом прудко, мов сталевий птах —
І не визнає влади туги і влади серця,
І визнає лише відважних шлях.

Забудь про даремні вискоки,
Запались марнотратством зусиль.
Не бійсь потойбічної блискавки,
Коли почуваєш силу.

ПОЕТ

Я жду, коли надійде хвиля
І мою душу підхватить бурун.
Я не люблю, коли поруч — мила,
А під моїми ногами — ґрунт.

Моє серце прагне неіснуючих квітів.
Моє серце квітне у болях шукань.
Я не сам, я не сам на світі —
Моя буря у фарбах світань.

Я люблюсь безсюжетністю бурі,
Сила — мій динамічний сюжет.
Мій світ — в тонкій мініатюрі,
Я — беззразковості поет.

ВІРШ

фффф
дмухало пирхало
пшпшпш
пшипіло шумно за машиною
брудоспиг
— тумані
сани — сани
колисали хрусти
м'якшили сичанням
злилися постатьно
силь
ветки
м'які кокетки
блискними поглядами
кхе кхе кхе
! Ви.

МІРКУВАННЯ

Коли з'єднаються всі самотні в пари
І прибере реальні форми невідомість, —
Прогнутися розплавлено асфальтові тротуари —
І що ж буде, що буде натомість?

Виростуть незримі, затріпотять металеві крила,
Розум заперечить,

онаглисть покрик — ну вибачайте, ні —
І що ж буде, коли в крамниці не вистачить
мила

І бананові дерева вкрис сніг?

Коли сміх захолоне напіврозкритим острахом,
Зсиплють неждано розірвані брязкітки,
Світло замінять електричним мороком —
Що ж тоді будуть робити бібліотеки і словники?

Розмертерлінить поет Марінеттову тишу,
Перетворить аеропланно затоплений дзвін,
Замість драми — переживатиме на розі афішу —
Що ж тоді робитиме він?

Коли стане зимно забайдужений легенді
І буде лягати молодість в олавровінчену труну,
Вигляне з-за парку пічний опуклий денді —
Що йому скажуть на його ремарку: —
— Ну й же ж ну! — ?

Заховає свою мірку поетичний критик,
І загубить маестро свій симфонний темп,
Прекрасним паннам
не хватить шоколадних плиток —
Що ж тоді буде,
коли еволюція заперечить: — Стоп! — ?

ВІРШ

Безумить грюками
розривається металъ
скрипить ріже сталь
брязкотах руйнуї
верескливість машинить
лоскіт авто
співають шини
сиренить зойкність
похапливість тупотіння
незримлять крила
тріпоті
гамір залізних експериментів.

МІСТО

Блимно і крапно
блиск ліпіями
тремтіння фігурами
сунуть
лізуть
повзуть
пересовуються
симетричність
німих пересовувань
обганяннями
міняться в рухах
безшумними серіями
міняться силуетами
таємничими вогниками
вирізують окреслами
вигнутими тінями
засліплюються рисами
диференційована геометрія
химерних кутів і будов.

3 книги
«BLOC-NOTES»
1919

СЕЗОН

Хутко
Відчиняється сади
Дим
Осутінить постаті
Веранда
Гомін темний острунить
Зустріну
Свою божевільну там.

21. IV. 1918. Київ

КВІТИ ЗЛА

Улиця бодлериться владно
Розпвіли Квіти Зла —
Що ж мені в душу безоглядну
Ти принесла?
Озонить і тьмаре мозок
В глумну і чорну ніч.
Пахнуть орхідеї й гострі рози
Блакитних стріч.

21. IV. 1918. Київ

ЛІХТАРІ

Жовтий навук шиплячий
Ворушить огневим ротом
Вібрує кут несплячий
Телеграфним дротом.

Тріпотять листки віджилі
Перед подихом міської смерти
Я умру нарочито віддих спинивши
У десять годин без чверті.

25. IV. 1918. Київ

БІЛІ СТОЛИКИ

Панно. Я у вас прошу пляшку пива.
У мене пересохло в горлі.
Будь ласка,
не дивіться на мене так пестливо —
В мені щось умерло.

Столики білі. Білі столики білі.
Панно, ви взагалі ухोдьте.
Мчуть повз вікна — чуть — автомобілі.
У мене гірко в роті.

11. V. 1918. Київ

МІСТО

Зойкно вилітали гамори песмілі
З кутів невідомих на злякану юрму.
З шумом пробігали з-за рогу автомобілі
На вулицю сліпучу глумливу і німу.

Блимні смолоскини стриміли в темне небо
Вітрини витріщали переляканий зір.
Було так багато руху
і самотно плакатив без потреби
З ілюмінованого театру
окінематографований Шекспір.

26. V. 1918. Київ

БУЛЬВАР

Сіра пара сполученими фігурами
Понесла свій святковий настрій на базар.
Пролізла між натовпом і камінними мурами
Хвилинами затривожена —
чи не видно дощових хмар.

Перебігши вулицю
осамотилась на бульварній лавочці
Оковдрилась плямою під шепочучим листом.
Сергій Степанович про драму в 5 частинах
розповідав Талочці
І обережно грався в темряві на голій шийці
шнурком намиста.

26. V. 1918. Київ

НАПІВДІВЧИНКА-НАПІВПАННА

В синьому строї
вона напівдівчинка-напівпанна
Сиділа на білій лавочці
біля мармурового фонтана.
Зацікавленими рухами
стежила за панорамою на ріці
І підсвідомо тремтіла забута квітка
у її руці.
Як хутко вона повернулась
коли дісталась рантово музика
З естради оркестри симфонії
де провадилась репетиція.
Мале цуценятко здивовано зосередкувавши
пошуку
Висунулось з-під її ліктів
забувши про виховану амбіцію.

26. V. 1918. Київ

ДАМА НА ВЕРАНДІ

Двоє їх сиділо на веранді за білим столиком
Проти ввігнутої оркестрової естради.
Голоноголовий джентльмен виглядав
з-за сусіднього столика стоїком
І певне розумів чому ці стрійні дами такі раді.
І ходив довговолосий поет в романтичній тузі
По пісковій алеї що палила відблискуючи
сонцем.
Дама на веранді — вона мала тепер очі
медузи —
Уже сиділа всміхаючись за столиком
поруч з естонцем.

26. V. 1918. Київ

BECHA

Улиця сліпила у вікна вриваючими погрозами
В кав'ярні тілі блимали пересовувалися м'яко.
Одвідувачі за оскатертинними столиками
 кокетують недбалими позами
Панночки пудьгували і в душах було цвяхко.

Хотілось пива і свіжого повітря.
Хотілось щоб з рельсів зійшов трамвай.
Вривались іноді подихи вітра.
Був май.

27. V. 1918. Кнѣв

НЕ ЛІЗЬ

Зривалось полум'я від доторків коштиних
Об камінь в темряві залізних ніг
І скільки звуків сміливих і недопитних
За мпою гналося за тихий ріг.

Всміхались постаті ворожо розпливаючись
 Чись обличчя матове діткнулось серця сліз
 І двірник мовчазний дорогу замітаючи
 Мовив полинялій жінчині: не лізь.

28. V. 1918. Київ

МІСТО ЛІТОМ

Безжурно й самотно відірвана клаптиком світлим
Веранда папнута перегородила півтемний тротуар

Яке веселе й затишне її привітне світло
І як вона оживлює бульвар
Мотоцикли й авто просковзують шинлячим
Зливається з шепотом листу гомін вечірньої
Р:

Візники сперечались за місце
і огризались — «дивись ти!»
Проходили компанії й пари і говорили: не ми
Виривалась музика другорядного ілюзіонцу
з одчинених вікон
Вилітав на улицю шматками хуткорухий мотор
І ходив поет
і серед натовпу йому випливав з мрії вікінг
І виблискували в тіні таблички
багатих технічних контор.

КАФЕ

Скільки облич електричним сіянням
оплямлених

Скільки відблисків в дзеркалах.
Скільки рисок і виразів гостро випнутих
або зламаних
І де ж міститься безпретензійний жах?
І хто зрозуміє красу
незграйного людського гомону
І хто зупинить свій зір на маленькій деталіці?
Легко грається промінь на склі.
Соломинка встромлена.

Тонкі — блідої панни —
окреслені слоннокістю пальці.
1. VI. 1918. Київ

МІСТИЧНА МАГІСТРАЛЬ

Я жду коли вечір своє діло зробить
Коли рекламно охопить місто профанація
Коли засвітяться вогні і згасне небо
І замгтять в очах святкова ілюмінація.
Я жду хвили коли шляхи зійдуться
Перетинуться паралелі і збіжаться спіралі
Всі шляхи і напрями уже давно рвуться
Всі шляхи сходяться до містичної магістралі.
2. VI. 1918. Київ

ПРОЖЕКТОРОВИЙ ПРОМІНЬ

Вечір задуманий після дощу.
Улиці, бульвари з висвічуючим листом.
Темні пари, оживаючі вночі,
Любуються тонами обезпрозороного аметиста.
Окреслення будов з зацербленими зубцями
На фоні потемнілого неба вирисовуються тонко.
Огненні калюжі на водостоках ніби бездонні
І в них відбивається суб'єктивна амазонка.
Трамвай просковзують перемінними вогнями,
Кафе залюднені викидають на тротуар гомін.
Сурми розтинаються голосно,
всміхаються рекламні плями,
Здалека, випадково,
до центру досяг прожекторовий промінь.
3. VI. 1918. Київ

ПРОВІНЦІАЛЬНИЙ ПОЕТ

Провінціальний поет, заворожений Бальмонтом,
Відшукував свій кут, самотно обакацієний.
І снівсь йому окреслений синім горизонт,
І обгортав трояндно аромат еманациєний.

І зітхав уперто, повертаючи на безлюдну
вулицю,
І лаяв двірника, що ворота уже були замкнуті.
Сіпаючи дзвоника —
він спостерігав, як на небі зорі щуляться,
І хотілось гавкнути.

4. VI. 1918. Київ

НА ПОМІСТКУ ДРУГОГО ПОВЕРХУ

Був вечір після страшної зустрічі.
На пустельних вулицях захопила ніч.
Хтось позвав з-за воріт по йменню двічі,
Хтось стиснув серце під сурдудом міцніш.

Білий привид
зустрів на помістку другого поверху
І ледве знайшов дірочку отремторучений
ключ.
Нижній ангел схилився на рамена стомлені
І сказав: «Ляж і очі заплющ».

8. VI. 1918. Київ

РОБЕРТ

Я люблю проходить повз аптеку
В знеможений вечір
Вслухатися в сурдинову музику
І нюхати аромат гострих спецій.

Саме проти — фіолетовий ілюзіон —
Там приймають електричну ванну.
Ні — та тут цікаво. Замішання. Полісмен.
Принесли зомлілу панну.

Улиця пишасться підфарбованими кралями
І на щорозі — неіснуючий мольберт.
А! Ось ввіходить в дзеркальну аптеку за
іноземцевськими краплями
З безвідрадною фізіономією Роберт.

11. VI. 1918. Київ

ВЕЛОСИПЕД

Холодні обтирання ранком сонячним
І розслабляючі сонячні ванни.
Пролетіть по улиці велосипедом гоночним,
Блиснуть в очі промелькнулої панни.

Змірять поглядом самовпевненого англійця
І виступить П'єром на ажурнім вечорі.
На екваторі розімліться
І прохолонуть на глетчері.

16. VI. 1918. Київ

СИЛУЕТИ

Улиця зустрінула запізненого естета
Похитуючим трамваєм, що повертався дзвінко.
В вікні застигло мовчали два силуета —
Нюхали аромат акацієний чоловік і жінка.
Панни проходили
зазираючи по-вечірньому сміливо
І серце провінціально стукало
в критичні менти.
І стовбичили ліхтарні самотні покірливо,
І тихо мріяли про щось на розі студенти.

16. VI. 1918. Київ

ТРОТУАР

Сполучився в рухові візник
З дзвінким трамваєм.
Розтапував у небі блакитний стек
Зламавшись об брильянтові мрії.
Розриваються в струнних садах
Ляскають фіолетові огнепали.
Під каштанами незримий сміх
А каштани вже спали.
Павутинивсь освітлений дріт
Перспективно по стрійній улиці
Одчинився матовий грот
І вийшов дідусь без палиці.
Помшкутьльгала пудрована проституція
Самотно роаяль виліз на тротуар.
З фотографічної вітрини зійшла панна Люція
І чийсь пес біля ліхтаря вмер.

24. VI. 1918. Київ

ПЛЯЖ

Пляж видавався чимсь архаїчним
 Священно сончився уявний Ніл
 І здавались птицями ефемерно-вічними
 Купи блакитних жіночих тіл
 І виниляли мідяні на фіолетовім човні
 І похитувались стегна обціловані піском
 І були погляди співучим сонцем
 і томністю повні
 І весело убігав набік
 жовтий прибрежний злом
 Схилялись промені за далекою пірамідою
 Лоскотали живіт оксамитно-знеможених вод
 І томивсь Озіріс за загубленою Ізідіою
 Морщив просторінь опасмодимлений пароход.
 30. VI. 1918. Київ

КАВАЛЕР І ДАМА

В повітрі акацією й ще чимсь гострим пахло —
 На тихій вулиці, між заснулих будинків.
 Безшумно окрилили ніч таємні тіні — птахи,
 І постаті зацікавлення з-за воріт і ганків стали
 навшпиньки.
 Ліхтар пузатий запутавсь між нерухомим
 листям
 І хтось готовив у куті несподівану труну.
 Інтимно обнявшись
 кавалер говорив дамі з досвідченим хистом:
 «Як жаль,
 що я не можу поділити сьогодні вашого сну».
 8. VII. 1918. Київ

З ПОТЯГУ

Зникли вигуки і дими хмурні,
 Я під захистом колихань.
 Були хмари роздільнені і зовсім не страшні,
 Ліс гудів мільйонами запитань.
 Веселий бог всміхавсь безжурно,
 Відхилився порт'єрно небосхил.
 Потяг хрипів і коптив обурено,
 І був світ повний золотих крил.
 І коли підходив до димарів туманних —
 Червоний балаган знеможливо погасав
 Вечір розкидався плямами,
 повними блисків спанних,
 Тисячами баговинь до землі звисав.
 І була кинута остання пляма.
 І розповзлась блуканно безмежна тінь.
 Увесь світ видався як жорстока яма,
 І просунув хтось обережно блискуче
 кружало і наказав: глянь.

15. VII. 1918. Київ

МІСТО

Сонце освітлювало червоні дахи
 Бліднули і роз'ясовувались несподівані
 птахи
 Правильним рухом котилися візники
 І виблискували розтягально трамвайні
 низки
 Юрми метушилися повні уличних мук
 І були такі приязні доторки рук

Галаси розтинались безпрограмно і безпланно
Сріблялись в повітрі неживі птахи аеропланно

Місто корчилось в жаданні бетонних поем
І з кондитерських пахло кремом

І розводив руками несиметрично футурист
І з мотоциклів одвалиювався свист

Відходить від пристані пляжний катер
Відчиняється електричний театр.

23. VII. 1918. Київ

МІСТО

Вечір подошовий вдаряючи холодними краплями
Запродавав ночі непритомну душу
Панна рухалася повільно в невідомому напрямі
Граціозно підперши офіцерську тушу
Підлигуючи чадом метнулась бензинова

машина

Геній нестримну душу в міцну сталь запріг
Я чув як вибухнула тріснута шина
Коли повернув за оліхтарений ріг
Мене заспокоїв трепет у вікні мотора
Бликала фільма в електричній стіні
Буде це завтра і було це вчора
Подвоював сенсаційну драму кіно скрипник
на верескливій струні

Вабив Хрещатик розмальованими кралями
Саме наспів на улицах слушно-стриманий час
Вечір вдаряє по серцю
міцними холодними краплями
Сум збожеволів і втихомирено погас.

28. VII. 1918. Київ

ВОГНИК

Вогник манив мене полум'ям погасаючим
Ніччю безпрозорою як на вершині був.
...Вогник був далеко-далеко на тім березі...
Ледве блимав променем до води звисаючим
Свою недоступністю мій віддих запнув.

Падали відбивано в раптах струмко-ментових
Зорі роздратовані з-за прорвавших хмар.
...Вогник був далеко-далеко на тім березі...
М'яко тапав в безвістях заховано-брзентових
Вабив невідомістю жахаючих примар.

Вогник млу пронизував ласкою ледве помітною
Радості підсвідомої атавістичний знак...
...Вогник був далеко-далеко на тім березі...
Вабив крапкоплямкою нервовою тремтітною
Вогник перед безкінечністю перозраховано
закляк.

7--15. VIII. 1918. Київ

БУДИНКИ

Будинки просвічують наскрізь
Осіпнім вечором
Вібрують мереживом фіранок
Холонуть розкиданими шухлядками
Світять захованим життям.

16. IX. 1918. Київ

САД З МУЗИКОЮ

Жду як освітлиться естрада —
За мармуровим столиком
Жду.

Вже почувається стороння влада —
Але нудно бути символіком
В саду.

Музиканти в осінніх зодягах —
М'яко заструнить симфонну містерію
Оркестр.

Мрії рушили на фіолетових потягах —
Розпочнеться в виснаженій Берберії
Осінній семестр.

21. IX. 1918. Київ

ОСІНЬ

Сонце. Осінній вітер. Порох.
Листя котиться по тротуарі.
І розцвітає усмішка хора
Назустріч ліловій хмарі.
Верещить геніально байдужий рух.
Погасають вигуки бездарні.
Весело привітав капелюх
Знайомого що вийшов з кав'ярні.
Осінь тоскність.

Осінній захват.

Все вмирає.

Все шулиться довкола.
Самотить в кімнаті шафа.
Не можу сісти до столу.
Я дивлюсь підбадьорюючим поглядом.

Хулко дійсність охопить сон.
Вони згинуть, згинуть вони — без догляду.
Пани в білому —
це тому журні вони, що проходить сезон

21. IX. 1918. Київ

ЗАМІШАННЯ В МІСТІ

Мене ваблять снігові хребти
Я відходжу від сірих стін
Зостаються запорошуються хрести
В місті передзвін.

Загули дзвони загули шуми
Зойкнула мерехтяча улиця безнадійністю сирен
І загупали удари серед божевільної стуми
І метнулись натовпи від зловісних гангрени

Падають вивіски вітрини дзвенять і сипляться
Тротуари хрустять і скаржаться
від натовпених ніг
Зодяги труться м'ясо топчється
жінщини верещать і плутаються
Телеграфні стовпи гнуть
розхилився камінний ріг.

27. IX. 1918. Київ

УЧЕНИЦЯ ДРАМАТИЧНОЇ ШКОЛИ

Експансивна ентузіастка з драматичної школи
Весело спостерігаючи, як захлюбувався Пап,
Мені сказала, вдивляючись в туман:
Ніколи.

? Чому ж ніколи —
Запитував я себе сам і ворухив струни старі.
Байдуже всіміхалися ліхтарі.
«Учениця драматичної школи».

4. XI. 1918. Київ

НА ПЕРОНІ

Крізь мокрий туман блимають ліхтарі
На пероні повно тінів і розпливаючих силуетів
І тільки з центру — сам —
безсмутковий промінь грів
І метушливий вечір видавався
вібраціями менуетів

Уяву гріла сіра подорожня сукня
Лоскотав еротично капризний капелюх
І рухалися тіні ніби їм не було ніколи нудно
І відповідав зворушно перонний рух

Скиньте таємничість я не можу зосередкуватися
Губи викривіться в слухнянім стоні.
Хутко відійде потяг.

Ми не будемо з Вами прощатися.
Я люблю, я люблю всіх жінок на пероні!

5. XI. 1918. Київ

3 книги
«Дев'ять поем»
1918

ПОЕМА МАЙБУТНЬОГО

(La futurition)

Незнані гуркоти найновіших патентів
печуті цокотіння металів міцних
виблискуючої міді сліпучі плями
горді будови залізних архітектів —
вся моя душа повна змагання
вся сила мого розуму горить у поривах
в прагненнях піниться моя кров —
відчути промінь винайденого сонця.

Зір мій опереджує експрес
вигинає він між камінних схилів
що ховають в собі

скарби майбутньої реалізації
через долини перерізані
удосконаленими каналами
повз череди вихованого скоту
до блакитних хвиль

де кінчається дикий граніт
де починається горда блакить океану
переможена мікроскопічним рухом атомів
подолана безмежним кабелем
що таїться на дні.

Зір мій опереджує електричний ток
моя безсонність переборює в мені звіра
моє натхнення

звільняє мене від аморфності
моя геніальність

зруйновує спокій обставин.
Я почуваю себе без меж
я почуваю себе падрасовим
і надкультурним
я змагаюсь з безсиллям погасаючих атаків
я становлюсь майбутнім і сильним
шуми незнані міняються бетоновою музикою
і встає залізна людина
осліплюючим силуетом
на фоні матерії подоланої.

З його очей струїть електрична воля
що ховає в собі надзвичайні прикмети
гори падають під її напруженням
час і простір зливаються в ірреальність
закони природи підпадають впливу
утворюється великий синтез

об'єктивності і егоцентризму
апогеї заходу й сходу зливаються в
жагучий скок

в інтуїтивнім єднанні
збіглись в неминучій точці
natura naturata й natura naturans.

ПОЕМА ВІДВАГИ

(Poeme electrique)

Нічно. Плямить ліхтарна рама.
Ліжко біліє бо я не сплю.
Стихла промчавшись улична драма.
У-лю-лю.

В засипаючу думку
Іскри гірляндних слів.
Я хочу щоб мені приснилась Гренландія
В брильянтах безкошмарних снів.

Друзі мої, закрийте енциклопедії й
фоліанти!
Друзі мої, з екстазним захватом — вперед!
Хай каскадно блакитяться веранди
І опурпурить всесвіт бред.

Хто скрикнув: — лячно — ?
Скажи матері, що ти не справдив надій!
Бо в її душі стало мрячно
І — призирний — ти отримаєш сміх — мій.

Несвідомими нитками
Перетягнувся світ.
Енергія — електричними струмками —
Завладала морем —
І згинуть кволі, згинуть комічні, згинуть
хорі

В розпаді невикористаних літ.

Я запалив електрику —
Друзі мої, нічю — це для вас!
Я до болота й снання не звикну —
Я не можу, не можу спати.

Хто засвітив у млі непевній
Смолоскип блискучий, смолоскип з-над
стіп?

Щоб освітлить дорогу мрії марній,
Щоб освітлить красу руїн?

Збігайтесь, збігайтесь, титани-велетні
Таємними силуетами з усіх сторін!
Бо я засвітив електрику!
Бо я задзвонив у дзвін!

Не бійтесь вісників,
Не оглядайтесь, не повертайтеся назад!
На кладовищах, в квітах запоезених
смітників,
Вигинається містичний гад.

Я люблю, я люблю бульварні погляди,
Я не подам несміливим руки.
Хто умирає від позиченого голоду?
Хто благає неймовірно: — кинь — ?

Перейди, перейди роздратовану вулицю,
Просто в вічі божевільному глянь.
Хай твій мозок і увага напружаться,
А ти розсмійся і стань!

І коли стане непривітно і холодно —
Зайди у міський сад.
Друзі мої, не бійтесь вісників!
Друзі мої, не повертайтеся назад!

І хто злякається несподіваного крику —
Той оганьбив існуванням величний час.
Друзі мої, я встав і засвітив електрику —
Друзі мої, ніччю — це для вас!

INTERIEUR

(Poeme objectif)

Гуркіт проноситься вихрами безразковими
З неба розтинається залізний ланцюг
Психології всміхаються душами
непривітно-ласкавими
Фізіономії бліднуть і обіцяють: —
чекайте вранці! —
Бульвар зодягся у чорний смокінг
Каштани шепочуть нервозно-вакханно
З вікна віоліпить зашторений Сіндінг
Візник позіхас на розі патхненно.
Блимають іскорки. Зосередковують увагу
плакати.

По плитах вздовжать
користуючись порожнечою велосипедисти.
Мікроскопічно еолять улицею спірохети
Бульдог біля дверей кондитерської кашляє
од злості.
Пройшла проститутка кокетуючи сміливим
строем

Зупинила свій розрахований погляд
на дзеркальній вітрині
Фіолетовий навук заплутавшись на стовпі між
дротом пудрить тротуар і матово гріє
Вивалилась компанія в котельках
що залишила свою задоволеність на екрані.
Помірковано огороносившись
сів у карету директор департаменту
Провінціальний поет скрикнув посеред улиці
Він необережно попав під автомобіль
голова йому була проломлена
І якась дама-очевидиця розповідала між
публікою: він задививсь на місяць.

Панночка-спеціалістка в коротенькій сукні
 йшла на лекцію музики
 І задивилась на афішу — був оповіщений
 Klavier-Abend Скрябіна в залі консерваторії
 Висока й стрійна красуня за проводом пана
 в червоній жилетці поспішала до
 скетінг-рингу
 В кареті «червоної допомоги» помчали в
 лазарет епілептичну істерію
 Перед фонтаном в заснулім скверіку
 самотньо ворухив заломленими губами
 маніяк
 Публіка з садів і електричних театрів
 розходилась по кав'ярнях
 Садист на темнім розі перестрінувши солодку
 мрію притулив енергійно до жіночої спини
 свій стек
 Маленький цуцик зупинивсь отриножено
 біля загородженого корня.
 Верлен сидів очезпідбровено
 за мармуровим столиком
 Спостерігаючи силуетні рухотіні
 за вікном отёмреним
 В телефонній будочці панна інтимно-випадково
 розмовляла з Семенком
 Електрика освітлювала дзеркальну залу
 обезпаморочено.
 Все місто зосередковане шматками брало ноти
 повторюючись без кінця з-за такту
 Слова і вигуки втраляли рими,
 мелодії випадковані позбулись знайомих
 ритмів
 Душі злились в заплутану драматичну коректу
 І всі зітхали простягали окишенені руки
 й мовчали: — Ми напередодні!

ОСІННІ СКРИПКИ

(Poeme triste)

Ніч зітхала останніми краплями
 Прищулився шепочучи сад
 Тоскність спливала тінними плямами
 І був такий закинутий фонтанний каскад.
 Програма закінчується скрипичним соло
 Листки тріпотять на попітрах пот
 І був надмірно болючий затоскнений голос
 І був такий непотрібний на закінченні гавот.
 Умирили всі блиски, умирили всі мрії
 І був такий чужий
 і далекий садовий кафе-ресторан
 І здавалось —
 не прикрилить пташка і серця не обігріє
 І здавались такими неприступними
 танучі силуети панн.
 Юрба відпливає в електричні ворота
 Зостають такими мізерними передестрадні лавки
 Була такою прозаїчною і буденною турбота
 І було так шкода свята
 і в серці плакали струмки.
 Сивоволосий дід згадував про далеку молодість
 Механічно офутлярюючи передзначену
 віолончель
 Було видно на музикантах безпорадну
 стомленість
 І так нереально смутив за кіоском Боттічеллі.
 І здавалось що покинув щось найдорожче в
 світі

Там де розгубилися звуки осінніх скрипок
Озираючись на трамвай
 думаєш про готенівське Таїті
І придивляєшся ступаючи по тротуару
 на тремтіння далеких крапок.
Згадуєш що завтра йти на лекцію
 англійської мови Берліца
Пройде зима і кров за океани
 владною молодістю позве
Те що було зникло назавше
 і безперечно ніколи не вернеться
І без особливої жадності
 дивишся на вітрини кондитерських і кафе.
Минають залюднені квартали
 де безупинні огні і грюкоти
І від мрій звисає на плечах
 вже заморена голова
І споминаєш якісь давно чуті ніжні як голос
 русопанни плюскоти
І споминаєш якісь теплі щойно відзвучалі
 слова.

ЗМАГАННЯ

(Poeme synthetique)

Хто сидить над блакитним столиком?
Він.
Огонь звалював бетонні сволоки
І крихкість камінних стін.

Хто станув в пітьмі над чорним кутом,
Схиливши до ніг невідомий стяг?
Прийду до нього, стиснувши душу жмутом,—
Я.

Розсипайся, каменю,
Дрібненьким порохом.
Всі колони з барельєфами зламані,
Леви подохли.

Фонтани розлилися штучними озерами
Під деревами листними отемрених куп.
Червоний дракон пролетів над скверами,
І на персах коханки з'явився струн.

Бризнули метеори жемчужними гірляндами
По простору слизькому скляних склепінь.
І озвалось небо арабськими фоліантами,
І зворухнулася незнапа тінь.

Множилися думки ротаційно-опопулярені
Мрії і плями локалізовані мільйонами бібліотек
І хтось благав що всі змагання — марні
Що він до цього звик.

І піднімалися мікроби надзвичайними стихіями,
І розтинався прокльон — без кінця і без меж,
Коли валилися будови
 населені містичними повіями
Коли гонокок скочив і крикнув: я бентежний!

Плакали неслухняні постаті у ліхтарних тінях
Весна зомліло закінчувала свій
 ліловий семестр
Вулиці задихалися в пекельних цокотіннях
І мотор викидав поеми в десять тисяч метрів

Коли ж оглух колос з заплющеними очима
І мріяв про м'якість випечених спин
Фокстер'єр спинився, пирхнув: — це дилема —
І сховався між ботинками пани.

І зупинивсь індивідуум —
на розі — прагнучи кохання
І загуркотів камінь і придавив: не ти!

Хто, хто ще закоханий в пожари,
У кого серце стискається, спостерігаючи дим?
Місто тремтить під залізними ударами,
Місто окутане покривом густим.

І коли настане ранок,
і коли розійдуться хмари,
І коли оживе реально геніальний труп,—
Заворушаться в сійві сліпучі тротуари
І розпадеться безбільно віковичний струн.

Пароплави й експреси, регульовані волею,
Розмережать шляхами чорний спрут-централь,
І завітнуть будови,
винайдені координованою долею,
І закрис філософ книжку і заріпучить:
це — спіраль!

Загуділи всі сили і фрагменти
Потоком ревує злим
І затремтять бетонові постаменти
І стане над містом дим.

1918. Київ

ТОВ. СОНЦЕ

Ревфутпоема

Вступ

Розгубилися напередодні великих свят
розірвали люди —
і може ніколи ніколи не простять
ображені груди —
стомлені напередодні залізних свят.

І сказали, що ніхто не винний,
і промовили всім душам і всім серцям —
неминучого руху ніхто не спинить
і ніхто не помітить ям —
і ніхто і ніхто і ніхто
не захоче лягати посеред дороги
і кожний жаліє своє пальто
і кожний обмацує свої ноги.

Не збивайтесь зі шляху —
бо не хочеться думати —
бо ми заплутаємось —
не відходьте не розбігайтесь
всі разом —
в душі спільне змагання —
не збивайтесь,
не розходьтесь по манівцях,
бо ми заплутаємось і не зйдемося
і загубим зорю.

Зорі владають
засвічені нами —
зорі в димну ніч

підпалену нами —
загине, хто відірветься —
пропаде, хто втеряс ногу —
не пристане, хто загубить пульс.

І скільки вас блідих і піжних
що довіряють Сатурну —
хто сполучив з душею сатурновий знак —
околені —
розгублені без мети —
відбилися від шляху —
піддалися гіпнозній силі —
стомились, обезуміли без майбутнього.

М а н і ф е с т

Марш

Розносить буря всесвітній пожар,
Хитаються будови, корчиться світ.
Там, де пройшли, вже немає хмар
І сходять червоні зорі над сутінками віт.

І блисне сліпуче сонце,
і запалають міста і села,
І зворухнуться серця одверті у золотому
огні.

Приходьте до нас, у кого обличчя веселі,
Хто життя не шкодує у червоній борні.

Темні сили рідіють. Зажежем їх у нори!
Розіпнемо на стінах, хто коритись не міг!
Хай покриють всю землю червоні

прапори —
Лише той веселий, хто світ переміг!

І

Схвилювалось синє море до дна
пішов галас по всій землі
хто каже що наближається весна
і зашелестів молодий ліс

схвилювалося море до дна
пішли грюки по всій землі
цього року буде рання весна
і вода затопить ліс

і здригнуться віки до дна
і прорветься огонь з землі
і освітлить нетрі весна
і захитає буря ліс

розітнеться підземний грюк
здійметься порох з ним
затріпоче мільйоном рук
загуркоче пеклом рим

розгойдає сліпучий крик
замигоче блідим огнем
і побачить що хтось вже зник
і зажадають сталених поем

але стримать той гук не міг
одноротий шалений вий
і залоскоче над містом сміх
і відгукнеться безжальне — бий.

Загуде із ночі.
Рявкне переляканим вибухом.
Місто витріщить очі,
сколихнеться глибоко.

Обтягується червоним.
«Хай живе революція!»
Тягнеться підбита ворона
по Прорізній вулиці.

В перший такт не попали —
загули хто куди
але всі пізнали
«Ітернаціоналу» мотив.

Буржуй на дорозі на біду.
«Смерть контрреволюції!»
З великим червоним бантом сказав:
«Завсігди
ми за революцію».

Буде жалітися хто не повірить —
можна йому показати на плакат.
Хтось буде пити за нову віру,
а хто буде плакати.

Пролетів грузовий з симетрією багнетів
закахикали від бензодиму.
І підкреслили: з буржуа ми зробимо
нічого панькатися з ними. котлету:

Перетягли через всю вулицю
і задерли голови —
подивись, кажуть, як здорово
і в очі не мулить.

А як буде вночі!
Ге-е! Це тобі не «Salon d'Art»
тут і не пахне Пасажем.
Просто тобі снопом як ударить,
піби між очі кулаком, скажем.

От тобі й мистецтво!
Музу стягли,
крутнули разиків до два,
божкались: що за рвєдтво,
що за хулігани, неуцтво —
і прочі слова.

Аж тут справа не в тому!
Хоч умирай, хлопче, —
немає життя конче,
не розсипайся золотом.

Ну й перетягли ж!
От же й постарались!
Віпник обмочили в фарбу
пообмотували ліхтарі
і наказали:
«Свято».

І було дійсно (свято).
Ну й же ж а-а-а!..

II

Переходили засніженим бруком
у відтінках каламутних хмар.
Небо гнівалось, земля відповідала грюком,
і гунав черговий удар.

Червоними язиками розкидалася мрія,
кожний крок відмінювався фільмами
мініатюр.

Всі поспішають до залізного змія,
всі благословляють вокзальний мур.

Метушилися заклопотані патовпи
в шуканні невідомих доріг
підпирали навхрест телеграфні стовпи
бетонний ріг.

А потім подавали потяг —
загули-паровози —
гамір зливавсь у руйнуючі погрози
і було сухо в роті.

Сірили фігури в рухаючій барельєфі
гуділи вигуки і затривожені дзвінки.
Валялась під ногами брошурка Тефі,
два ешелони вже рушили на Київ!

Було небезпечно на бушуючій пероні —
геть хто без діла! —
зливаються сирени в ухаючій стоні
а по той бік гуркоче автомобіль.

І ще один ранок.
На небі було написано:
«Встань».
Хтось тикав пальцем на спис
і захопив обранець.

Виліз замурзаний
крутнув рушницею
і попав у пузо.
Масло з паляницею!

«Советская типография»!
Оперний театр!
Винесли заколотого графа
і останню звістку з Татр.

Небо душить місто пасмами похмурими,
улиці здригаються захватом випадкових драм.
пробіг гуркітно автомобіль
навантажений літературою
назустріч завойованим дням.

Саме час як виходить газета —
хлопчаки розбігаються з вигуками: «Комунар»
починаються перші раз вечірнього менюста,
ворушиться світлотінями мокрий тротуар.

Улиці розбігаються огневими хвилями
в тремтячих іскорках залізного попури
і здригається небо зачарованими крилами
у такт затурбованій грі.

Стікає вода по трамвайних рельсах,
день зупиняє ходу.
Все перечули, ждуть останньої версії,
і розгукнув: іду!

Слава богу!
(отримав ляпаса) —
загубив останню змогу,
всі очі випас.

Вечірня газета!
Одгукнулось по всіх кутках.
І затріпотіло серце поета,
і просвітілішав жах.

Вечірня газета!
Як там Одеса?
Хочеться дредноутового піруета
після заштореної меси.

Осліпили великі вулиці,
стікає вода при ліхтарях.
Немає місця муці
поки чути — гряк,
— Гряк!

Дихає ніч знайомим вітром
після сонячного дня.
Всміхнувся Хрещатик тогорічним привітом
розстебнув пальто і капелюх здійняв.

Завтра день прокинеться
і приголубить усе розхристане —
усе хлоп'яче і молоде —
омайпрідене, омонтекрістене —
ранком весняним по вулиці йде.

І розкаже зустрічним паннам
про дихання вечірніх рим
здивує вічнознайомим і вічнонежданим
захвилює в арпеджах гри.

III

Сміливим рухом
видряпались по бруку
і потухли,
і повисли руки.

Відпочивають на рівному місці.
Усе висить на своїх гвіздках —
на небі місяць,
електрика в ліхтарях.

Ждуть з-за рогу залізних коней —
іскор від камня.
Може ще блисне багрово-червоне,
в очах неминучим стане
і переконає неймовірних
поки ніч потухне
про субстанціональність металу і гамірний
рух.

Випливали сизі дими з-за міста
вквітчались оранжевими стьожками
переливались виписком паміста
і мінялись казками.

На небі ювілей Тараса Шевченка
на сході висовують сліпучий плакат
і шумлять людські віти —

— епко

— епко

— епко

і крутивсь
скажено і безтолково світовий циферблат.

Уже зійшло.

Уже день.

Брязнуло перше без слів

а потім —

дззе-нь!

На плацу трибуна.
Всі, всі до центру!
Зараз повезуть труни
на цвинтар.

Глянь, хто може!
Хто не міг — сховався.
«Боже, боже», —
з льоху озвався.

Червоне!
Червоне!
Червоне!
Сонцеві перше слово!
Голова у мідь дзвоне!
Не треба розмов!

І заговорив тов. Сонце:
«Сніг уже розтає
Треба тачок конче».
І хтось відгукнув:
«Є».

День був дуже пекучий.
Ждали вечора.
Піт котився з натовпеної бучі
закликали фельдшера
і просили води.
Руділи й мерхнули високі плечі
і благали:
прийди!
І прийшов вечір.

Зостався сам на плацу
біля міської Думи.
І шептав без плачу
в задумі:

Це ж тимчасово!
А далі? —

Візьме останнє слово —
ну і що ж?
— Ціанистий камі.

?
Зле.
Зовсім спокійно!
? Залишиться довічно мале
? Ритмічно і мелодійно?
Фі.
Це ж тільки епоха!
Тема: Міф і
блоха.

Залишивсь один на трибуні
місяць був високо над будишками
вже позлітали на небо дурні
спостерігав навшипиньках
але ж була ніч
уже полягали спать
ворушиться слизький брук
відпочивають на рівному місці
усе висить на своїх гвіздках —
на небі місяць
електрика в ліхтарях.

IV

Виводили армію з міста
щодня зникали непомітно
спустилися вулиці
— на фронт!

Без вигуків і без парадів
ніби буденно
(невже кінець?)
лязгали грузовики

тріскали машин
шини
тротуари натовпом
праворуч
(ліворуч)
плакати на вітринах
(гідра контрреволюції)
магазини взяті на учот
бігали собаки
крутили хвостами біля кафе
гнались за двоповерховими автомобілями
а я
на розі Фундукліївської й Володимирської
розставив свій мольберт.
Виринув один з паншкетної
і кинув:
— прозаїк.
І другий:
— зрадник.
Торкнув мимохідь
здійняв капелюха
і сказав:
— Романтик.
Сіпнула за рукав:
— Милий.
Вийшов з воріт редакції,
(портфелем)
застібуючи пальто
призирнув:
— ліберал.
І гукав газетяр
з обірваним чоботом:
— Розумієте
— Розчинили фронт
— Розірвали

— Розігнали розумієте військо
— За Київ
— Привезли свіжої літератури.
От це гаразд!

Розділились між двох ідей,
переплутались в традиціях.
Один кричав: я геній
і робив геніальну репетицію.

— Згадував Японське море,
— Тигрову Батарю,
— Озеро Жовтих Лілій
— І Чип-да-лаз.

Сховався під ворота
повертаючись з «Молодого театру»
як би спастись від кулі —
це не я
я затримався з Лесем Курбасом,
потім нас догнав Марко
і стукали кулаками,
дивились афішу
Маніфестація
а поки що:
як би дістатися додому
(Гоголівська вул.).

Не буду обертатися з «вибачте» —
застерігав лівий поет.
Ви мене прочитайте доклад поклічте:
марка «Багнет».
Завше можна знайти в Клубі
дивіться — плакатить афіша
у мене чоботи грубі
і є воші в чубі.

Час злішай —
час не жде —
попадай в ногу
завтрашній день —
не зважай на осторогу —
небо шматтям завішай
землю гуком утопимо —
дзз-е-ень —
час злішай —
викрив брови строго —
час не жде —
попадай в ногу —
день —
дзень!

Як би до моря?
Зібрать думки
докупи.
Нерви хорі
голос хрипкий
очима лупаю.

Роздягнусь біля Хмельницького,
покажу всім
що в мене красиве тіло
небо надушило низько
з'їм два оселедці сміливо.

Продиралось фіолетове сонце між ногами
плутались промені,
верещав мотоцикл — не стежив.

Розкидався теплими струйками вітер
(весна)
поскидали зайве

сукні просвічують
прогулятись вийшов.

Ах, кав'ярні зачинені
сьогодні громадське свято
але зате увечері концерт Собінова
оратор Затонський.
Потухали шибки на четвертому поверсі
сірішав брук —
оранжевими плямами повисли ліхтарі.

V

Стояв — надвечір було —
водив пальцем по небі
поет.

Газета в одній руці
Шептав:
«Десь далеко димарі ескадр».

Притуливсь до кіоска
патови дививсь
шептав:
«Десь далеко димарі ескадр
з пасмами диму».

Хотілось пожежі страшною загравою,
надходила спокійна ніч.
«Десь далеко димарі ескадр
з пасмами диму
плавають на Чорному морі».

Водив пальцем по небі поет,
шептав:

«Забризкати водою блиски
огневої ватри,
знищить,
розбити».

Насувалась ніч.

«Море з землі посувається до берегів».

Водив пальцем по небі поет,
шептав:

«Деся далеко димарі ескадр».

Зігнутий оповідає сучасну історію
на розі двох пустельних улиць ліхтар.
Світиться хрест на покинутому соборі,
благає знищено: прийди, вдар.

Зникли зорі на помутнілім небі,
прищулився бог в жаданні людських містер.
Але озвалась улица

категоричним «не треба»,
і бог схилився на тумбу і вмер.

Плакав вітер дориваючись з поля:
мені бога жаль!

Розігнав тіні самотній постріл з пістоля
і нагадав про камінь і сталь.

Розсміялись силуети на темних конях,
хтось запізнілий подумав, що міраж.
Здавалось,
що перед ранком ще в мідь задзвонять
але всі мрії розігнав центральний гараж.

Вискочили, загули світанком,
зашипіли крізь сизий дим.

Зникли силуети, тіні, фіранки,
прокидається місто, повне залізних рим.

Кричали вголос —
камінь —
бетон —
залізо —
— всесвіт
всесвіт
сталеві людина
огненним серцем
єдиний владар
планети пан
блискавками руці
дротом меридіанним
броневому автомобілі
— ворога!
— ворога!
кам'яниці
залізо
чорному димі
відблиском вибуху
тріскають дзвенять
ланцюги
падають
стовпи
гнуться залізні
— і станув зачарований на сході
— будинок на червоному фоні
— окреслений виразно й гордо
перший будинок нового світу.

1919. Київ

ВЕСНА

Поезофіл'м

I

Весна.

Злетіло з первових уст.

Потер рукою лоб.

Але хто повірить?

Від пальця відірвався гудзик,

відтягує руку футляр.

Хе, музикант!

А чи ти вже був на Володимирській гірці?

Сіпни за рукав блондинку

і відмовся від сонетів.

Хе, музикант!

Весна.

У вікно ввірвався дзвін —

густий,

умираючого свята.

Нагадує, що немає змін,

що дитинство відтато.

Але неймовірно здригується місто —

проспати лише сьогоднішню ніч

все задавити

вранці свою порцію хліба з'їсти —

досить звичайна річ.

І запитується оксамитово: за що?

І лащиться в звуках весняного вечора.

Буду слухати у вікно краще

етюд № 22 Крейцера.

Загрузли — не виймуть чобіт з болота —
тягнуть за вушка —

вгрузли —

(десь).

Вечорами читали Вальтер Скотта

перед очима дика грушка

не вилазили чоботи з болота —

вгрузли.

З весною зирнувсь перелякано —
бо маю свої причини.

Мені нагадав про весну Коряк

а вчора я бачив Тичину.

Добре, завтра піду послухаю,
забуваю вдома портфель.

Але ж за мною женеться що є духу
автомобілева трель!

.....

Сонце! Свій дріт розкручуй!

Вийми розтопленим золотом!

Сонце! Здіймемо весняну бучу

і поділимось серцем розколотим!

Ніч сміялася холодними зорями

і ждала, коли стовпи зігнуться,

освітляться вечірніми, ляжуть тінями хорими,

здригнуться.

Але жахали пожарами обрії

і колихались людськими натовпами,

сіпалися, одмінялись в надзвичайному горі,

майоріли прапорами — вилинялими, латаними.

І не пускали уяви за місто,
відходили неприступними потягами,
і ніяк було встати, і ніде було сісти,
і не можна було встигнути
за нерівними потоми.

Скільки вас — що не спитались —
полізли просто в гущу —
і оглядались — чи ніхто не гнався —
і кричали: в пущу! в пущу!
Розставляли батареї на висотах!
наводили біноклі в море —
записували олівцем в блокноті
і думали забути горе, —
але сонце сліпило поверхнь —
смужило далекий беріг —
і ніхто не розумів чужої мови —
і боялися — і зачиняли двері.

І скільки вас — і скільки вас у блуку —
на вітрилах чужої волі —
що несуть у далеч муку
і не відчувають болю.
Годі, — годі — не треба нам —
назустріч неznані птиці —
вітер журить молебнем
і ми в змаганнях криці.

II

Принесуть весняні привіти
з далеких сел.
Розкажуть, як шумлять віти
весело, —
нам — залізним —
в куряву весняних улиць.

В пущу залізли —
сонце перед натовпом око щупить —
перебралися за чорну завісу,
захопили незалюднений світ —
принесіть же нам гілочок із лісу,
передайте від степу привіт!

Блиснуло сонце в куряву осліплених хат,
зустрінулось з загравами міських пожеж —
на вулицях незрівняне свято,
на вулицях безмежний кортеж.

З плакатами і хустками!
Всі барви сьогодні в огні!
Цілий світ сьогодні з нами!
Сьогодні все нечервоне в труні!

Вискочимо прудкими автомобілями!
Станемо на тротуарах в ряд!
Забудемо, скільки терпіли ми!
Глянемо, як прапори горять!

Співом хитнеться місто —
відгуком мідяних труб.
І розсипле небо намисто,
і свій скарб загубить —

сьогодні немає сліз —
нічого сонцеві сушить —
сьогодні свято скрізь
і усміх землю здушив.

І відчує повітря галас
і брук — ходу впевнених ніг.
Здивується: що за пригода сталась?
Ще так недавно був сніг!

Вийдемо в святкових строях!
Сьогодні свято борні!
Сьогодні наша пісня — зброя!
Цілий світ сьогодні в огні!

.....

...Будемо вартими дев'ятнадцятого
і ще кількох
купки віків роздряпаних
і забутий льох,—
будемо вірити дев'ятнадцятому —
ми пульси в віках,—
мука і щастя — це тому,
хто переборе жах,—
і переповниться дев'ятнадцятим,
і виблисне, і потухне,
і буде весело спатися тим,
хто переможе дух.

.....

IV

Ще не всі однакові
перед відновленням —
нецікаво заплакані,
затурбовані виконанням —

ще не в усіх наперед очі
і на устах прийдеши —
один ще ласий до борцю —
другий агітує за яєшню.

Ні, ще не всі ми варті
і не всі розплутані —
перетинені й безкрилаті,
робітники й трутні —

але всі ми зубаті
і сверблять долоні —
і оглядаємось — і страти —
і без супоні,—

але всі ми потрібні
для днів і крові
забрудні задріпані
перед чередою коров

не ми втворимо ясність
і прийдешисть нового слова —
ми підбиті й зламані
зойкаєм під галас промов —

але в очах немає сліз
і ми безхвості — веселі
метрономники по льохах розлізлись
а до нас надходять з сел,—

могила наші горби виправить —
ми сьогодні для завтрого —
нас буря ще не раз викривить
і не для нас лагідна ватра.

Так минуло й запалюєш пове
смолоскип готовий —
прийдеши от-от спливе
і перв пульс зловить —

годі дряпач нестримно
і щипач задубіле —
сьогодні — в ніч в Єрусалим
вибігає автомобіль —

і захопить легенди порох
переплутас переальне.
Ми ще не виліземо скоро
з бензинного в астральне.

Не ми пророки й творці
хоч масм сталеві крила —
і не вилізуть сучасні мерці
з околених могил.

Веснить підтяте свято
відблисками штучних зор —
хорі хоробрі звірята
пуп'янками здорових спор.

Разом ввійдем в мету
схиливши в пошані голову
мрію втіливши золоту
в огнисту неслухняну мову.

На майданах зустрінем сонце
кирпатою й радісною посмішкою
заструнять кларнети dolce
оксамитовою стрічкою —

прискочать спутані коні
зацьковані наївними собаками —
придавлять люди долоні
і зникнуть багрові знаки.

Хто ще суворий і щирий
звернеться з розплавленим привітом
бажаючи обміняти сокири
виправдуючи розтіпаним звітом —

горбатим профілем не вдасться
затулити красу картоплі
і почнуть тумани над бруком слатся
і канали і степи затоплять.

Затулять над мисом бурним
затоку маленької надії
глумливо над талановитим дурнем
повиснуть зелені змії.

На Хрещатику фламінго рожеві
і ще веселе в плакатах —
плакали, плакали тіні — «де ви?» —
в кімнатах — сірих кімнатах.

Але в місті не вистачило вуглю,
гомін і ремство на базарі,—
довелось викупити не одну кулю
вздовж по тротуару.

На майданах натхненні гіпси,
і на кожному розі бутони,
уява завітчує еліпси
і оязичус уявні дзвони —

сіпайте,
сіпайте за віршовку
тягніть осмолені канати
пазустріч нічному вовкові
викиньте багрові набати —

поцілуйте губами невмілими
весну і вітер з-за каменю
об упругий стовп автомобілями
зваліть купу зламаного —

нагородить такого страшного
і потім при нічному світлі
зобачимо труп зваленого бога,
що в нього кістки зотлілі.

Банани й зміїні ліани
загородять шматками небо
відіб'ється сонце скляно
і може без потреби.

Засуджено, засуджено не проснуться —
не проснуться весною —
зів'януть, зсохнуть, пригнуться,
не помірявшись зі мною —

уже став цілий світ на герць —
уже чи подолаю, чи не подолаю —
але я буду останній мрець
і на моєму трупі — знаю —

стане й блисне сталевим луком
і спростує стрілу в світло —
і завоює суходоли звуком
і морські води — крилами.

Засуджено, засуджено вмерти,
бо не можна жити надвоє
бо не можна половини зітерти,
бо ще шелестить хвоя —

І не для вас — не для вас —
сучасних —
потвори в краси жадабі —
під гуркіт руїн прекрасних
поемний і тривкий чобіт!

V

Сонце нечутними набоями
стискує — раниць —
пестить ніжними болями
кольорові майдани —

іскрить на зеленому листі
в грудях мільйонами гуків
і капають блиски огністі
і простягають руки

Аероплапи над містом в небі
розкидають палкі відозви —
останній крок ступити треба —
краплю найгустішої крові —

і завоюєм шовкові ниви,
стіни світового міста —
тріпочуть на вітрі гриви,
гуляє весняний гість.

VI

.
Вишлив титан з моря,
виткнув велетенську спину, —
заколихалась хвиля —
прапорами обвішав мапу
землетрусом скинув суходоли,
знижав плечима Урал —
розкочується здвигами міцними
і змішав простір шквал.

Вискочила спінена буря,
розтали сніги на спинах —
розлилося весняне море
по селах і по містах.

Викиньте вуха на тротуари,
згодьтесь умерти в юрбі —
ще не одну зродить хмару
рішучий і останній бій.

Як гарно, як гарно під хмарами
метнуться метушливі пасма —
не зустрінеш людей парами
і вулиці здушить спазма, —

поете, зуби зціни,
кресало обіскри підковою —
огневу вогкість пий
і не виказуй тремтіння пікому —

душу свою з'єднай
закликом весняного бою,
не попадеш у рай
і зміцниш силу гною —

хай живе цілющий гній
що родить довічне в віках
пазустріч бадьорій весні
у блідих з крапками квітках —

не сплете доля вінок
руйнуючи чорний мур —
ще один сталевий крок
і ти далеко від бур.

Загуркотило на обрії —
прислухайтесь!
Не раз грім грякав —
трусилась земля —
гупали й зітхали набої —

стоголосо відповідав ліс —
кректали відгуки
а вночі спалахувало небо —
мигтіло,
горіло за чорними нетрями.
Покотились паровози,
заторохтіли між степів,
загули тривожно.

Вся земля — тремтячий млин —
метушаться мірошники,
набігають нові й нові
з мішками,
возами немазаними,
автомобілями-броневиками,
легкокоотними вагончиками, —
посувались залізні валки
з людьми в шкіряних куртках,
блискучою зброєю,
огнем з-під брів.

Платформи смертоносними дулами
по веселій колії —
вже минули семафор
загинають за ліс —
обережно, обережно
(більшовики-комуністи)
через сонцеве вікно.

Прирости до трьохдюймовки,
може хтось засів у лісі
і зіпсує машину.
Впливає повновидий місяць —
затемніє ліс —
засріблить залізниця —

бронпотяг силуетно окреслить —
хай живе криця!

Глибоко западають вибухи —
важких гармат не забудь.
Відпадають колишні примхи
коли глянеш на дальшу путь.

Будуть ззаду пожежні фони
і куряви степових шляхів,
зникатиме мережка зони
під оркестр фабричних гудків.

Буде ззаду зірваний міст
і хрести забутих могил
руїни попалених гнізд
і золото згорілих хвиль.

Глибоко западають лоскоти
кулеметів наївний спів —
все минуле заснуло покотом
і розтанув колишній гнів.

Глибоко западають вибухи —
важких гармат не забудь.
І зворухнеться у серці глибоко
сонцевесняна путь.

1919. Київ

СТЕП

Поезофільм

В рупор стоголосий
Втілимо спільну мрію,
З парохода — в зарічні покоси
Кинемо весняний бій,—
Щоб запахло в лісах горілим,
Опітьмив обрії дим,
Місяць лінії осрібле
Подихом неземним.
Як нудно, як нудно в небі —
Порожнє й зимне в віках,
Скляний, оголений степ
В логічних і мудрих руках,—
Як нудно, як нудно у бога
Що єднає розвій і міф
В час, коли стали біля порога
Сталевий — і в хутрі скіф.

I

Співом, засліпшм оком,
Сміливим виломом губ
Здіймався із печери скоком
Неприкаяний дуб —
Розмахував вітри шелестом,
Розкривав чорне дно,
Простягався віддаленим берестом
Через сонцеве вікно.

Лягає між зору порохом
Світанок нових огнів,
Зігнулася хмара строго
З вилиском недогнівених днів —

Сіпнулися нитки дзвонами,
Побутом пільних пісень.
Покотилася мука стоном —
Невицпаканий день.

І стояв посередині колос,
З несподіваним вигуком труб
Благав ніжного голосу
І шепоту листних губ —
З далекого обрію смужкою
Розростався незнаний дим,
І зітхає вітер, і тужить,
Дориваючись разом з ним.

Обезмріяно степ розкинув
Навкруги безголосих мов,
І показує сонцеві спину,
Щоб заснути на зиму знов,—
Щоб розпаритись вогким духом,
Зберігаючи зміст зерна —
Коливається непомітним рухом,
Легким життям без сна.

Перегляняється з ним ненароком
Очними блисками губ,
Розкидає розтіпаним оком
Недопалений дуб,—
Гнівить сміливим шелестом
Через нетрі в вікно —
Як шовково і м'яко стелиш ти,
Не ховаючи темне дно.

Розіслалися шляхи в степах,
Привітання простору шовковому —
Ходить в чоботях по залізних містах,
Переливається золотими мовами,—

Прокинулися пелюстки в таю
Крапельками повними і росними —
Я сто літ на бугрі стою
І змагаюсь з далекими соснами.

Понесуть на базар мій крам
Жовтою й зеленою дорогою
До залізних і димних брам,
І заплутаюсь, і зачовгаю,—
Розбуджу мешканців плачем,
Зворушу возом сіна,
Діткнуся спини хуткоплижним м'ячем
І зненавидять камінні стіни.

II

За ровом простягавсь зеленим
На обрії вівцями повітряними,
З'єднували небо незримі вени —
Блакитні і білі плями палітри,—
Шпурляло вітра наївним голосом,
Безтолковим і немудрим,
Похитувалось життя байдужим колосом,
Прозорим закутувалось хутром.

І набіжить, і наскочить неждано,
Задзичить бажаною прохолодою —
Захрустить сухим, заскрипить слухняно,
Припишкне в ярі шепотом на болоті,—
Зірвалася буря в степу розбещено,
Зачорніла загадковою хмарою,
Заб'є краплями, засіче, заплеще,
І притаїться, й чекає відповідного удару.

Викупалось, заблисло, засліпило очі,
Затремтіло краплями на пелюстках,
Замахало вітряками, тишиться неохоче,
І полетіли оговні птахи —
Замигтіли в повітрі голубині крила,
Тонуть срібляні плями.
І надалила на груди чергова хвиля
Степовими, блакитними, золотими днями.

Синіми нитками у прозорому роті
Завісило молоком у тумані,
Вібрає хуткоплинний спів у дроті,
По далеких балках заблищали бані. —
Річка неслухняно й несміливо
Прокладає маленьку волю,
Відбиваючи хвилинні стріли,
Морщиться від легенького болю.

І пройшла чутка незрозуміла й чудна,
І схвилювала степи і ниви.
І була ніби буря натхненна й голосна,
Запахло громом без зливи, —
Понесло по степах друкарською фарбою,
Прокинувся в жилах Гонта,
Ану лишень, показуй свій скарб —
Розпливлися солдати з фронту.

Спалахнули панські економії,
Загомоніло по дворах і улицах,
Заревли корови на чужій соломі,
І хутір ніяк не притулиться, —
І заплутали, і заморочили універсалами,
І жовтими, і блакитними, —
Але проривалися — «скільки не писали ми!» —
З міста думки повітні.

І казали, що поріжуть степи,
Обмотають тремтячим дротом,
І землю, й небо крицею охопив,
Знищив повсякчасну турботу —
І казали, що поляжуть хліба в степу,
Виростуть несподівані опеньки,
Зійде на дзвіницю світовий сіпун —
Приїде на степи Семенко.

III

Манівцями, ночами місячними,
В ліс, окреслений на снігу,
Перехрещений слідами заячними,
В степ,
Відтятий в бліду дугу, —
Пробірались невеличкими бандами,
Відкручували сталеві гайки,
Зупинялись таємничими нарадами
І збирали докупі думки.

Отаман сміливою фігурою —
«Нас залишилось десятка два».
Прошенотів — напевне його джура —
Що немає ніякого дива, —
Іх налетіло з сусідньої станції,
Але тут збоку село,
І, поки дійшли, було уже вранці,
І сліди знову замело.

Лютує хуга невпинно,
Рве й розкидається по шляху,
Добре, що попалась дрезина,
А коли треба, переночуєм в льоху, —

Годі сподіватися валки,
Потяги не ходять уже два дні,
Тінь простяглась до глибокої балки,
І ночі такі непривітні й хмурні.

Блукали по лісах стежками вовчими,
Лаялись і крутили цигарки,
Встромляли в далечінь насуплені очі,
І обережно озирались на боки,—
Одірвалась, відбилася розбишацька купка,
Пробивається здаля від широких шляхів,
І тримається в голові лиха думка цілко,
І душа бентежна шукає гріхів.

Деся хвилюється рухливий Київ,
Злітаються ворони й грачі,
Залізниця по степах гуркотить і ние
Хвилею холодною вночі,—
І настрінули, й захопили на світанні,
І прийняли остаточний бій,
Поліг у бою отаман,
І вся ватага пішла на гній.

І скрізь по ярах і селах
Пройшов гайдамацький бурун,
І світивсь по ночах священний келех
Над каменем майбутніх комун,—
Запирають міцно ворота,
Трусяться й не сплять на хуторах,—
Не те щоб помирать неохота,
А просто невідомість і жах.

Привезли книжок і нові закони,
Заходжувались наставляти лад.
Хрипіли під вершниками коні,
Повеселішали мешканці хат,—

Лише вчора полагодили міст
І поставили з рушницями охорону.
І гризе над рельсами чоловічу кість,
І дивиться на місячну корону.

IV

Плазували, розлягалися густо
Над степами важкі тумани,
Прямує до волості дідусь —
На збори —

«Товариші селяне!»
Признається один, що він зроду наш,
І б'є по чумарці в груди.
І читають баби «Очченаш»,
І слухають, і гомонять люди.

Переходять з червоним на руках,
Метуться своєрідна міліція,
Гомін і запитання по дворах,
І собака виткнеться за ворота боїться.
Стріляли з рушниць уночі,
Порозносили добро із палацу,
Ховаються в ровах паничі,
Степом луна обізвалась.

А з лісу долітали вигуки,
Паровози чадили в небо,
І небо, бажаючи криги,
Кидало на степові ребра,—
Замітає і курить зима,
Що то буде весною —
Бо ж землі, землі нема,
Ремствує з надією голосною.

Задзвонили тривожно серед тижня —
Але бог уже втік із церкви,
Лататнув без сліду недивовижно
І не відповідав (лаялись) «стерво», —
Не гримав справедливими стрілами,
Не посилав відповідної кари,
Теліпались дзвони сінами умілими,
І посувались байдуже хмари.

Меле вітряк на толоці,
Дивиться мірошник — гуркотить,
Он іще їдуть хлопці,
Весело буде жити, —
Стягується військо до повітового міста,
Агітатори скликають збори,
І не знає дехто — журитись чи радіти,
А багатіям буде горе.

Котяться валки, вібрує ліс,
Ще надходять нові відомості —
Насуває хмара, повна сліз,
Нахвалом дикунської помсти, —
Заметушилось і затривожилось навкруги,
Уже за третьою станцією,
І здавались такими жахливими вороги —
І от розітнувся перший вибух вранці.

Загупало, зататакало біля Ромодану,
Затихало пізно увечері,
Кулемети похапливо і старанно
Виводили благаючі речі, —
І так вирішувалась доля,
І мовчали сніги на нивах,
Повівало горілим з поля,
І день усміхався криво.

V

Стежить поза лісом стежкою,
Рипав вночі дверима,
Ходив поза клунею обережно,
Прислухався, чи ще не грима, —
Какали, що насуває велика армія,
Ватагами блукають перед кінцем,
Уже тричі він брехав: — з вами я! —
І груди виповнювались плачем.

Ще в'їхали два вершники,
Загавкали собаки; зупинились біля комори,
Не вірили, що забрали овес — брешете ви! —
І нахвалялись, і показували, що буде горе,
Розмахували наганами й рушницями,
Прив'язали коней, повходили у хату —
Вони доведуть ще мішок пшениці,
А тепер їм треба поспішати.

Куріло на обрії білими пасмами,
Проходив здаля по степу потяг,
Посвистував вітер незрозумілими гаслами
На степу в стовповім дроті;
Стояв і дивився на степ за клунею,
Вдивлявся в даль, де куріла станція,
Стовбичив самотно, покинуто притулений,
І нагадував степового заслання.

Забрали поле й поділили зборами,
Залишили новий закон про землю,
Цілу ніч вздрівалось потворами,
Довго думав і дививсь у стелю, —
Сини утікли з білогвардійцями,
Що з того, що в садку закопане золото —

Не може він зникнути, і нікуди йому дітсья,
Пропав козак, і метушилось навколо,

Сумно, тихо і страшно вночі,
Вітер стукне віконницею,
І здригнеться куркуль на печі,
І в ухах задзвонить,—
Визирне і скам'яніє слухом,
Сподіваючись на вірних собак —
Цілу ніч зітхає і чухається,
Доки ранок не кине знак.

І дочекався сподіваного гуку,
Пронісся степом лоскіт гармат,
І одмерзало серце, і проганняв розпуку,
І нахвалявся, і веселішав, як брат,—
Німці, гайдамаки і багато війська,
Спалахувало й горіло ночами,
Уже вирушила резервна мійська —
Кажуть, що не вдержаться з нами.

І прийшов день — було надвечір,
Заголосили паровози, загуркотіли,
Один за одним, у розпачу втечі,
По степу один за одним бігли,—
Весело дивиться, потяги навздогін
Зникали за лісом у білому димі,
І полягали спать, і чекають змін —
І заснув степ з ними.

VI

Перевозили важкі гармати
Невиданою валкою між нив,
Повисипав народ із хат,
Дивиться на чудернацьке диво,—
Все чужі й чужі по шляху,
І скільки зброї та коней,
Через усе село, степом, з льоху,
Пищики, барабани, дзвони.

Лицарі далеких земель,
Силою гріховної волі —
Діти ланів і скель,
Замурзані, суворі, кволі,—
Самокатчики, кіннота й інші,
Насупленими мовчазними лавами —
Гуркотіли й бряжчали серед типі,
Похвалялись таємничим «слава».

Розпрягали на майданах коней,
Гомоніли незрозумілою мовою —
Сонце западало, однаково червоне,
І в повітрі піби пахло кров'ю,—
Розташувались табором біля волості,
Напували й розкидали сіно,
Вечір підмикувався від млості,
І пахло на вулиці бензином.

Замовкло у вечірнім селі,
Заржали чужі коні в клунях,
Місяць здивовано приліг,
Дим між садками суне,
Порозходились по присмирілих хатах,
Пороздягались і просили вечері,

Цілу ніч над селом розстилався жах,
Лише ранок затривоженість стер.

Вранці бігали зацікавлені діти, —
З гори спускаються нові й нові.
Ще довго буде на шляху куріти —
Порвали міст на 130-й верстві,
Обходом переходять з повітового міста,
Поволі котяться по курній стовповій,
Увечері порозпрягають і сядуть їсти,
А передні десь уже провадять бій.

Може три дні повзли по селах,
Обганяли вершники і авто,
Чудернацькі люльки; сердиті й невеселі,
І може з них не радий ніхто,
Але зникли, пройшли нарешті,
Залишили останній універсал,
Просіяли обіцянки через решето,
І треба сподіватись далі.

Звикається — закони, влада,
Але шкода вибореного в крові,
Незрозуміла й жорстока зрада,
І до стіни знову привів, —
Сидять біля волості діди,
Смокчуть люльки, водять ціпками,
Дивляться по шляху на глибокі сліди
Замисленими, обдуреними свідками.

VII

Плакав степ сліпими слізьми,
Сивого батька згадував,
Простягав руки і благав: візьми!
І застинала очі зрада —
Тумани скипались дрібним дощем,
Підгиналась земля від холоду,
І згадував степ — плачем,
Який він був замолоду.

Проглядав степ свіжу газету,
Нюхав фарбу далекого міста,
Кидав оком на повалене доценту
І ляпав руками — дивись ти!
Заярними легендами розвертав душу
І перегортав «Історію» Грушевського,
І гримав якийсь голос — «не руш» —
І налякував випученістю очей.

Запрягали й рухалися підводами,
Зганяли докупи села,
Гикали, глумили над сходами,
Роздягали й нагаїли — весело!
Поїхали з хуторів на базар
(Через яр проїздити небезпечно —
«Скільки попропадало отар
І кабанів забирали гречно»).

Їздили, вибирали гетьмана,
Повернулися паничі у гудзиках —
Соціалізм — от так видумано,
Це не наша музика, —
Ожили мастки і палаці,
Розтягли голову за ноги,

І хруснули степові пальці,
І не ставало змоги.

Сходив оратор на могилу вночі,
Скликав нараду померлих тіней,
Заскиглили на клуні сичі,
І було страшно ранку, і благали зміни.
Блимаło сяєво на степах,
Лоскотало казками волі,
І щось чорним крилом махало
Скрізь на заснулім полі.

Отамани збирались ватагами
Довкола самотної могили,
Хрестили мечі, схиляли стягами
До останньої сили,—
Прориваються знову плями
Від світла нового світу,
За обрієм, на глибоку яму
Мигоче братерський привіт.

В глузу ніч на степу ще блискає —
Рухи — зловісні — заграви,
Перекидались заплямовані списки,
І відновлялись багрові барви,—
Виднішає, виднішає на степу,
Розпливаються тіні в тумані,
Покидає тавро ніч сліпу —
Сонце, сонце на світанні!

VIII

Пішли знову на Київ,
Заворушились степовики,
З колишніми гаслами, за знайому мрію,
А назустріч фабричні гудки,—
Хвилюється червоний степ,
По степах революція,
І притаїлось високе небо —
Молот і плуг зіллються.

Вкриється степ залізними будовами,
Перетягнеться дротом на стовпах,
Ех, заживем по-новому ми!
А доки що — хай бабахка,—
Виженем, виріжемо без жалю,
Червоний стяг у селі,
Приходь і небо проти нас змалюй,
Щоб мати образ землі.

Заблищать на степу дахи залізні,
Заскавучить, заграє машина,
Сітка вкриє, розмальована грізно,
Степ — старий — родючий — нічий,—
Сонце заходе, кінчає друга зміна,
Спів степом тисячі ротів,
Прислухається степ трудового гімну
І відчуває, чому віками радів.

Умерло в степу дідівське й звичне,
Діди старі доживають у кутках,
Прийшло нове, сподіване й недокличне,
Розташувалось в здивованих свідках —
Збирайтесь, гуртуйтеся сільськими
комунами,
Крайте землю і кладіть зерно,—

Дзвенить степ людськими лунами,
Пішла робота знов.

Попливуть ліси широкими ріками,
Запахне бензином серед степів,
Витисне паровоз металевий крик
У відповідь на заклики молодих слів.
Радіодумка обкрутить землю
Спільним змаганням мети,
І завоює людина небесну стелю
І скаже сонцеві: — світи!

Так поєднуються нитками спільними
Степи і високі гори,
Зсохнуться нарости звільна,
І завітне земля квітами спор —
І заллють пустелі піски
Океану солоні хвилі —
Сучасний, оспалість кинь
Для майбутнього на могилі!

1919. Київ

ПРЕРІЯ ЗОР

Поема-роман

I.

Ліфтом на п'ятий поверх.
English Berlitz School.
В скляній кімнаті
Зустрілись вперше.

Білі снігові ulиці,
Будинки, телеграфний дріт.
Серце сказало: годі скуляться,
Годі ввечері мерехтять.

Рипіло на тротуарі,
Крутились сніжинки біля ліхтаря.
Руки в муфті, обличчя en face.
Повертались вперше.

Прийшов сам.
Капало з дахів.
Хотілось грому,
Гріхів.

II.

Мокла цигара в роті,
Блищав сніговий шлях.
Зупинивсь в блок-поті —
Пролітав птах.

Йому зимно, зимно йому,
Крізь душу птах пролетів,
Ходив по кімнаті, бурмотів: я зніму
З гвіздка роз'ятрений гнів.

Бо не можу, не можу я
Дивитись в узорне вікно.
Капельох зняв,
На улицю знов.

III.

Парадного зачинив двері,
Хрустів і миготів пейзаж,
Витикалась з-за дахів прерія —
Зор шкляний вітраж.

Сопіли заморожені коні,
Дзвенів на розі трамвай,
Горіла вітрина в ілюзії,
Колихалась в акваріумі трава.

Вібрує далина запорошена,
Сліпить назустріч сніг,
Дрімає увага насторожена
І стежить за руханням ніг.

IV.

Зненацька встала постать.
Здивовано солодко затремтів.
Це була — лічив — шоста,
І ніж у серці стримів.

Усміхнувся недбало й просто,
Нарочито руку простяг.
У нього були ненароком гості.
Ах, оце бурлацьке життя!

Вона не була не рада
І зараз додому йде.
Хоч може повернуть назад,
Бо її хтось жде.

І потім ще кілька кварталів.
Небагато сказали слів.
Не спитали —
І вечір згорів.

V.

Моя кімната на третьому поверсі,
І в двір вікно.
Перед ліжком розплітаю коси,
І всміхаються зорі знов.

Я ще наївна дівчинка —
Ах якби ж то так!
Простяглась за вікном молочна річка,
І таємить у серці знак.

Перед очима мені
Чорний портфель,
І Сатурн за вікном в огні,
І не бачу я стелі.

У кімнаті на третьому поверсі,
Де в двір вікно,
Перед ліжком розплітає коси
І співає і тужить знов.

Може завтра побачу, побачу я,
Бо сьогодні легенький сніг,
І він не згадав про побачення
І докінчить не міг.

Душно, душно мені,
Увечері піду до кафе.
За вікном Сатурн в огні,
А на столику портфель.

VI.

Сідають звичайні гості,
Кафе в огнях.
Не витримує цигарної млюсті
Жах.

Доміно, східний профіль,
Табачний дим.
Здіймався туман на Голгофі,
Колихалось серце з ним.

Розчинила несміливо двері,
Ввійшла, зирнула в кут.
Хтось кричав у сусідньому сквері,
Кинув жаху жмут.

Зблідли червоні вази,
Росою слова взялись.
Пили каву разом.
Сплелись.

Неясно відчув питання,
Одрікатись більш не смів.
І заблимало сподіване смеркання,
А вогник ще грів.

Цілий світ вібрує мерзлим дротом,
Затремтіли гори-ліси.
Вона стежить з піврозкритим ротом
І наївною недбалістю коси.

VII.

Він говорив не скоро,
Промінь пестливо грів,
Стежить замисленим зором
За летом химерних слів.

Гори там високі й дикі,
Море блакитне чуже.
І багнетсья приязних стисків,
І вона не зводить очей.

Далекі міста шуміли
Приморські на островах.
Меткі свистіли стріли,
З бронзових рук — жах.

І може ніколи, ніколи
Не побачить зелених пальм,
І мрія кохать не дозволить
Перед острахом чорних провалів.

Дими, огні колихали —
Навіщо, навіщо тут?
І навіщо на ньому, казали,
Чорний сурдут?

На губах іронічно тремтіли
Риски, захований сміх.
Але ви — яке мені діло?
Скоро піду до них.

VIII.

Стомивсь, виснаживсь зимою,
Горіли кам'яниці без води,
І над телеграфним дротом трюмо,
Й на ньому місяць блідий.

Коли ж розтопивсь віск на бульварі
Пелюстками запалених свічечок —
Затремтіли стривожені телеграми,
Ізолятори забриніли цоками.

Запитував туберкульозну весну:
Чи мене прийме нова весна?
Упав промінь на вогку стіну —
І висхла стіна.

Чи вона знає, знайде мене?
Очі такі рідні мені.
І проміння летить до неї,
Й улиця не почуває ніг.

Чув, що потаємність марна,
І просто табачний дим,
І що це звичайна кав'ярня
І звичайна жінщина з ним

І доміно і грецький профіль,
Незнайомої погляд вабний,
І просто туман на Голгофі
І в жилах підвищений плин.

IX.

Годі дивиться в вічі!
Серцем — вітри.
Стиснемо руки двічі,
Немає в мене сестри.

Тьмяність далеких туманів
Вабить погляд мій.
Над шхуною я отаманом
І спеціальний стрій.

Дощів моє серце прагне
І вию скажених бур.
Кохана, не думай про рани,
Без сліз, брови не хмур.

Улиці таємний шепіт
І блиск сліпих ліхтарів.
Слухаючи нервовий трепіт
Я заморивсь, я згорів.

Падає як порошок попіл,
І підводжусь із криці я,
І ніхто з них не второпа,
І ніхто не збагне ніяк.

Мій погляд зміряє строго:
У блисках далеких огнів
До крижаних гір — дорога
Моя затоками блакитних днів.

Мила — в кав'ярні годі.
Може вернусь колись.
В Гренландії через холодні води
Ти мене покличеш: вернись.

Бо заморивсь, заморивсь я,
І поцілунок гіркий.
І поле і жовтий яр
Благає і молить: кинь.

Годі кохати не в вічі.
Серцем із гір вітри.
Стиснемо руки двічі
І з серця мене зітри.

X.

Розповідала знов вчора,
Розкидала блиск іскр:
Я зробилась знов хора,
Подивись: руки — віск.

І не живу зовсім сучасним,
Рабиня середніх віків,
Може почала невчасно
І без свідків.

Мене так вабить синє
І неба шовкова ніч,
І плину ніхто не спинить
Земних стріч.

XI.

Над піаніно незрозуміла пара
І звуки-ручаї крізь дим.
А поверхом вище гітара,
Під столиком жвавість рим.

Я кину тебе самою,
З іншою по сходах зійду,
Я кину тебе німою
З склянками ситро чаду.

Дай мені знайти двері
Після поглядів пани чужих,
Я залишу душу в сквері,
А ти свою залиш.

В опереті, в кінотеатрі,
В тріпоті моторних крил
Я піділлю крові в ватру
В пошану синіх могил.

XII.

Сказав, що, коли не буде
Завтра його тут
Вітер на горі остудить
Голову й серце — вмруть,

Вмруть пенажерні сили,
Стікають з тіла для нас
І щоб заховати в могилу,
І щоб не впасти ні разу.

Він утече за обрій
В ліси, крижані стени,
І вклониться священній кобрі,
І скине сміх сліпий,

Я схилив чугун і залізо
Під владу нервових ніг,
Я хочу охопити скрізь!
Спиною до неба ліг.

І знов ніби розстання
І знов ніби прощай
І коли переступимо грань —
Пекло нам буде раєм.

Ні не треба, не треба більш,
Зостанься, знесу сам —
Нехай спереду вис зліш,
Назустріч нехай нам.

XIII.

І раз ранком сталося так:
Хитавсь на воді пароплав,
І обоє зійшли — сумний знак —
І поруч став.

Ти чуєш: хлюпочуть хвилі,
Моря привабний клич,
Приємно в зеленій могилі
Заснуть — рослини, ніч.

Цілую білі перса,
Кров викликає мене.
Ніж спокушає на герць
І серце гостроскляне.

Бачиш — в очах мука,
В волоссях гірких твоїх,
В устах вогкість розпуки
І смак баговиння в них.

Стогнеш, ніхто не чує,
Лиш я, коханець блідий,
Біль смокче і трує, —
Блакить, океан води.

Обніми, здави палко,
Вколи відчаєм губ,
Ти запальна коханка —
По хвилі будеш труп.

Це я — твоє завтра,
Вічність, кохання, смерть.
Горить жагуча ватра,
З моєї волі життя кінець.

Заплющ очі в тінях;
Владницькі рухи мої,
Ми вдвох в німих стінах
На ліжку в білім вогні.

Заплющ очі, кохана,
Останній притиск твоїй,
Мої ласки прощанні
І твій стогін: мій.

XIV.

І вже покинули берег
І внизу і вдвох
Позачинені двері
Електричний маленький льох.

Вискочить сам нагору,
Подивиться — небо в огнях,
Хлюпотить за бортом море,
І в каюті вдвох нас.

Зупинялись і відпливали,
Не бачили міст, берегів,
І чого вони вдвох — казали —
Чим скінчиться гріх?

Розпатлана й мокра на ліжку
Ніччю після гудка
Вона вже холоде — ніж
Ветромилу його руку.

Кохана! вискочив в двері —
Порожній і чужий чардак,
А недалеко бовванів берег,
І серце капнуло: так.

Захолов біля колеса штурман,
Схиливсь до моряка він;
Хай роздере душу сурма —
Серед ночі не хоче стін.

І вмить кинувсь — годі —
В пінявій хвилі голова,
Солона вода в роті,
І останнє прощай, прощай.

XI.—1919, IV—1920. Київ

ОКЕАНІЯ

(Уривок із загубленого поесофільму)

Невеличка дівчинка
Мати
Говорила паївно:
Кати!
І виходило моторошно —
Звисали хмари
Розгубленими пасмами
Утік з неба бог.
Великий Бог утік з хати!
Але це нічого,
На душі гірше.
Немає, немає у всесвіті.
Деся пінявий океан
І сріблиста Океанія —
І блакитна, і руда.
Океанія, Океанія —
Маленький шматочок кремню
В піні — мій.

І потягнеться за мною дріт,
І буду слухати зойки —
Зі мною, зі мною
І невеличка дівчинка
Мати —
Океанія, Океанія,
Сріблястий холодний порошок —
Маленький шматочок кремню —
Води.
Випариться слеза під сонцем
№ №' №".
Рамачарака
Salve 25 штук

G
vois la mer
Ou mourront les rumeurs
De la ville.
Океанія, Океанія —
Безмежне срібло душі.

Жди мене
Заснула в чеканні.
Може згадаю усмішне
І розморщу чоло.
Не зітхай вві сні —
Не кохаю, кохана моя!
Океанія, Океанія,
Маленький шматочок кременю
В піні.
Ти, не відповідай мені.
Будь привітна і зимна, як завше,
І коли поцілую руку —
Доторкнись, доторкнись,
Як завше, —
Прощайте, прощайте всі,
Не бачити вас — радість моя.
Океанія, Океанія,
Сіра смуга в тумані,
Перстень смутку морського —
На світанку, земле чужа, —
Океанія,
Океанія...

1919. Київ

ПЕРША ПОДОРОЖ МОЯ КРУГОМ СВІТУ

(Уривок з поеми-роману)

Я,
Михайль Семенко,
Удоскопалений Елек-
Тричний двигун
І великий поет
Сучасності,
Автор трьох П'єро
Рев-фут-поем
І незрівняний синтетик, —
Вирушаю в подорож
Кругом світу.
Зорі далекі
світили мені в першу
ніч як
вирушив я
і покидав
місто в огнях.
Сопів вокзал
і чмихали паровози
але пароплавом
вирушив я —
безбородий матрос
став мені другом
з першого дня.
Багато морів
пропливали ми
і веселі міста
кидали за
собою —
в голові моїй
танули образи й

16 М. Семенко

силуети минулого.
 Безбородий матрос
 став
 мені другом
 з першого дня.
 Йому говорив
 я:
 Я повернусь
 до них.
 У цілому всесвіті
 одна малюсінька крапка —
 відбуття
 й за дугою Сатурна
 потягне назад
 далека крапка
 незримим огнем.
 Безбородий
 матрос став мені другом
 з першого
 дня —
 я розповідав йому
 про дуги Сатурна
 але незриму крапку
 зрозумів він.
 Пливли
 в далечінь
 дні й ночі
 кидали за собою —
 мерехтіли вогні
 в білих туманах
 рослини незнані
 вкривали береги...

6. XII. 1919. Київ

З книги
 «Проміння погроз»
 1921

ВОНА

Вона приходила до мене
 Сьогодні
 Та, що посднала дзвіниці
 Нитками
 Од вікна до вікна гірлянди
 І золоті ланцюжки від зорі до зорі
 І подругу свою приводила
 І сказала: познайомтесь,
 Це наша.

Була в білому подруга
 Гарненька дівчинка з балетної студії.
 Почервоніла
 Весь світ перетягнутий
 Тонесенькими павутинками з золотими
 дзвіночками

І дівчина раділа й сміялась —
 Як це божевільно гарно —
 Дзвіночки дзвонять.
 І призналася дівчина
 Що вона любить поетів
 a la Arthur Rimbaud
 І що вона дуже рада що зі мною
 познайомилась.

І сказала що ми придумаєм якусь фантазію
І розірвемо десь одну тонесеньку ниточку
І украдемо — лише для двох — один
 малюсінький золотий дзвіночок.

BECHA

ВЕЧІР

І розсміявся, коли зайшов наперед,
Простяг руку, механічно стиснув.
Не розібрав, чи то був папуас, чи швед,
Вечір утер носа і скис.

Упала одна за комір —
Бідна сніжинка —
І розтала.
Бідна сніжинка впала.
Бідна сніжинка.

Запалив люльку
Руку міцніше стис.
Довга, вузька —
Стежка —
В снізі на передмісті.

Куталось серце в хутро,
Щулилось в муфті —
Бідна маленька ручка
Замерзла.
Крутились сніжинки.

16. XI. 1919. Київ

БЛИМИ КОМІНКА

О. Т.

Останні блими комінка
На профілі журної панни.
Ховається самотньо бліда рука,
Ятриться весняна рана.

Може, затримаю останній блим,
Спалахнуть тремтячі тіні.
Йй сумно під грою осінніх рим,
Під звуки осінньої сонатіни.

19. XI. 1919. Київ

ЖЕРТВА ВЕЧІРНЯ

Блисне промінь у думки заплутані —
Я жду променя.
Я не хочу думати, я не хочу думання,
Думка стомлена.

І думок не буде, і розбіжаться фрази,
І трагічно будуть повторюваться.
І ніхто не скаже, що то буде прекрасно,
І заблимає, і загасне без вороття.

І закручусь, і забігаю:
де промінь?.. де промінь?
Умру, як жертва вечірня.
І затопчуть каруселеві коні
Бідне створіння.

1919. Київ

Я ПРИЙДУ

Дайте мені води на голову —
Налийте, налийте несподівано!
Я хочу знайти з вами спільну мову,
Я заплутався, хоч це й дивно.

На високій горі, звідки видно затоки,
Я знайду свою мрію — я знайду!
Я тобі розповім про нечутні зойки —
Вітре, вітре, мені в спину подуй!..

Спиніть, спиніть і не підходьте близько —
Сам прийду, я прийду з привітом.

Не зустрінусь з вами — я —
на кладовиську,
Я прийду прийдешнім літом.

І пригадаю — прийду —
несподівані поцілунки,
Блиски жартливі й засліплюючу даль.
Я відновляю завтра з тобою стосунки...
Я одержав першу медальо!!!

1919. Київ

ЗАГРАВИ

Зміями розкидається від заграви —
Блискучими й глибокими зміями —
Зміями огневими — на барви,
Вкриті чорним простирадлом, вії.

Це було вночі — може тому
Не було видно ненажерних натовпів —
Ніч схилялась до неба божественного,
І одірвана вивіска бряжчала: на́ тобі.

Може тому тремтіли дівочі вії
Ненажерний світ — в ясній слъозі без
барви

Небо страшно судило огневими зміями,
Небо розкидалося загравами.

3. II. 1920. Київ

3 циклу
«В революцію»
1919—1921

СВЯТИЙ МЕТРОНОМ

Нерозмірковано і тенденційно
Заперся у білу вежу нудний символіст.
Стукається лобом, переально й безмірно,
Об оранжеву стінку у 20 літ.

І затулює вуха, і завішує вікна —
Його галас нервує і проміння сліпить.
І жахаються стіни: їм жаль чоловіка,
Що у шафі, мов миша, сидить і скрипить.

І завішує вікна, і затулює вуха,
І не знає вже сам — чоловік він чи гном.
А на вулиці шуми... І здивовано слуха,
І розмірено стука Святий Метроном.

1919. Київ

В БІЙ

У грека зачинено кафе,
Вітрину засунуто дошками.
А на майдані згряя фей —
Туберкульозно кашляють.

Позасувай всі вікна і всі двері
Покинь кімнату на замку —
Віддавши мозок свій химері
Зоставленого в кутку.

Розлюби простягнуту руку —
По бруку —
Сталевий загін —
Він —
Волі міцній —
В бій!

1. I. 1920. Київ

ДНІ

Метушаться улиці поранені,
Колишуться тротуари.
Пролетіли над містом примари,
Залишилися вітрини драгі.
Понабігали хлопчак з ірисками —
Сірники — цигарки — газети.
Не пишаться магазини вивісками,
Не біліють веранди наметами.
Позбивали брук грізні коні,
Святкує сірий день на улиці в юрмі.
Ворушаться клунки на хорому пероні
І вечір виплакати не міг.

1—2. I. 1920. Київ

ВАСИЛЕВІ ЧУМАКУ

Розніміть пальці — вони залякли
Серце у білім огні.
Розніміть пальці — вони залякані
І в труні червоний гнів.

І над лобом холодні леза
І на небі холодні огні
Розніміть пальці — гудуть марсельські
І в труні червоний гнів.

4—8. I. 1920. Київ

40 КРБ.

Після пожегів
місто в кістяках чорних
сподівається, що хтось пригорне,
збудує біломармну браму
і ясний храм.

І риються баби у понелі —
40 крб. хунт картоплі!
Горить місто ночами
і в загравах храм.

І чи скоро, чи довго ще
масло буде коров'яче
сіпне за піджак ззаду
сам не радий.

20. II. 1920. Київ

ЛЕСЬ КУРБАС

Прив'язаний до стовпа волею Леся Курбаса,
Натхненним напруженням таємничих зусиль,
Зойкають в вітрах божевільні сурми на нас
В змаганнях зростаючої сили.

Одійдіть набік, зламавши пиху
Ласкою людини визволеної,
Гладить вітром щоку шовковий дух
Дитина смілива павзи сумної.

Заломіть пальці щирим жестом
І простягніть непокірливу руку,
Одійдіть, одійдіть, виснажені доценту,
Зараз розітнеться підземний грюк.

13. III. 1920. Київ

НІЧ

Ніч прислухається до порожніх улиць
І до тротуарів німих
Коли на тумбі сидить червоноармієць
І цілиться в місяць —
Коли місто завмре після 2-х годин ночі
Моторошно зацокотить зрідка по бруку
Затихне облите холодною електрикою
Глузуючи над зоряним небом —
Тихо в стінах кімнати
Капає з водогону
Працю скінчено —
Спати —
Не хочеться —

Ніби чогось недоробив —
Ранок
Газети чай і обід
І метушня на вечірніх улицах
Западе й шумить в ухах
Доки не закапає з водогону.

23. III. 1920. Київ

ДНІПРОМ

Вода із плином неба —
Жовті піски, береги.
І назустріч «Інтернаціонал» пливе
І стоять без шапок — ми,
Дніпро і далекі гори,
Відбризки огневих стовпів.
Вгруз місяць в оксамитному морі
І пароплав перед мостом хрипів.
Через повідь — димарі чорні
І через зелене сяйво фабричний дим.
Засвітяться над містом огні вечірні
І замигтять майбутнє перед ним.
І на тлі фарб, і крізь спокійні гомони
Тривожний гудок над хвилями ріки.
І побачив степ,
що замки біля брам зламані!
І свою нерухомість скинув.

3. V. 1920. Кременчук

ПОЛЕМ

Поле хвилями недозрілими
І в ярку біля криниці —
Скалки на обрії гасли-горіли
Від небесної колісниці.

Тут проходили колись лавами-тінями
Вибирали де рівніше, розташовувались.
А сонце розкидає іскорки над насінням
І блукаю я і зітхи перешіптувались.

Вогким холодком заносить від лісу
Пахне корінням і листям над стежкою.
Зачиняє бог свій театр, спускає завісу —
Спомин минулого несподівано замерз.

9. V. 1920. Полтава

ЧЕРВОНИЙ СТЯГ

Вгору червоний стяг!
Тримайте стяг боротьби!
Міцною рукою — життя
Однімо в судьби.

Затримуйте палкий мент!
Не гасить огневого повстання!
В стогонах ворожого конання
Життя забуває вщерт.

Не кидайте заліза й крицю!
Перемога й майбутнє в них!
На червоній революції колісниці
Вітер степовий затих.

Вище червоний стяг
В жилавій своїй руці!
Хто забажає вороття —
З лав мерщій!

25. V. 1920. Харків

СУЧАСНИК

Минулися — як сон — дні
Залишилися згадки сумні.
Силуети — тіні — блиски — як голкою...
Фокстер'єр і дама з парасолькою.

І заснути — і проснутись б знов завтра
При нових, невиданих огнях.
Хай погасне уже зайва ватра,
Хай запалиться вогнем дня.

Екіпажі, і сади, і зойки міста —
Як сумирний — і ще рідний сон.
Не горіти б мені зором утопіста,
А дивитись, а вслухатись тон у тон.

5. VI. 1920. Харків

СУЧАСНІ

Сучасні
Натхненні й жорстокі
Ви
З язиком полум'я
На голові

З завзяттям самопожертви
Для майбутнього
Нахабні пророки
І конквістадори
Могутні лірики
Континентів
А одночасно
Заскорузлі вузьколобці
Й пудні сектанти
Ви сучасні
Що по секрету
Смокчете спирт з пляшки
І ховаєте свою людину
Для майбутнього
Разом зі мною
Край кратера
Що розливає лаву
Днів нових
Майбутніх
На цілий світ
І коли для майбутнього
Не треба щирості
То це все так
Але жвавість мозку
Бездумність
І молодість
Теж велика
Річ
Пройдуть дні
Розклянуть пальці
Гуркне рушниця
На підлоги цемент
Пройдуть потяги
Навантажені вуглем
Тоді покличете нас

Всіх тих
Хто розсунув лоба
Щоб вмістити глиби
Для безпросторового думання
Вартого велетенських
Днів.

3. I. 1921. Харків

ПОЕТАМ

Пишіть швидше —
Хай кожна хвиля часу
Хилить до бруку вас.
Пишіть більше —
Хай кожна хвиля часу
Витягає з вас свою частку.
Крешіть кремінь —
Наше життя цілині гори.
Одвалюйте свою частку —
Хай стукотить молот.
Вдірюйте динаміт —
Хай одскакують глиби в огні.
Працюйте, товариші —
Ви поети великих днів.
Не лийте води, виливайте воду —
Не бійтесь, огонь сильніший.
Більше пишіть —
Швидше пишіть, товариші —
Ви поети межі!

25. II. 1921. Москва

ІНТЕЛІГЕНТАМ

Одбодлерили, одсєверянили
порозкапували душі в кав'ярнях
і встає сонце з відблисками багряними,
і простягає лагідно — «всі заходи марні».

Треба вийти всім на широке поле,
щоб зібрав усіх до купи один шлях.
Слухайте — розсіпані, розсмикані, кволі —
спереду — сонце, ззаду — крах!

Слухайте, далі не можна розгублюватися!
Одинокий спосіб — густою колоною.
Слухайте, хмари на горизонті скупчуються!
Слухайте, спереду — вогонь!

10. III. 1921. Рига

МИ ЙДЕМ

М'язами — міцні як криця —
кров'ю — сильна як смола
з'єднали ми — боролись блискавицями —
рух мети.

З-під землі —
рудами —
землю давили ми —
порепалась земля.

З громом —
пожарами —
вискочили ми —
захопили.

Звалили колони
будови віковичної —
вчора
ми
перемогли!

Разом — суцільні
м'язами —
кров'ю —
стоїмо сьогодні.

Стиснемо руки —
всі, всі!

Градус за градусом —
іскрою — вогнем —
серця й мозку
рух —
Рух —
Всім! Всім!

6. IX. 1921. Кпів

ОГОНЬ

Огонь — огонь —
— пожежею пожег
покидьки окису душ.
Огонь — огонь —
— червоною хмарою
в небо крик
погрозою знявся:
— слава живим!
Вийшли —
багато лежить на полі руїн.

Погрозно хмарою
в небо крик:
— слава живим!

Прагнення
правіків струмів збігався
— огнем океанним
розлили.

Сонце! освітлюєш
поверхні століть —
— на боротьбу нашу
глянь!

Сонце, сонце —
— перемогу нашу
освітль!
Огонь — огонь —
— кулі земній
на потребу зараз.
Огонь — огонь —
— верстви людського мозку блощиць
і людської душі стоніжок —
спали.

Огонь — огонь —
— гнилизну й вогкість віків
і дощів мокрий порох —
Огонь, огонь —
— рук наших всечистий
племін —
— Огонь!
Огонь!

13—16. X. 1921. Київ

ПРАЦЯ

Здритнулось землі черево
а людина людині кров'ю:
на угноєння стерво!
на чорне поле!

І здіймаються землі груди
а людина людині кров'ю:
на заводи руди!
в огненну пащу горен!

І крутились колеса зубцями
залізним в ланцюгах скрежетом —
вартовий пильно стежить
за опором верств.

Крицею каменем дротом
комунікація земної поверхні —
однорупорним гігантським ротом
плюньмо полотняні легені!

І не людина людині, а людина павукові
а павук з двома ногами як чоловік —
ні, ми не хочемо щоб бур'яном заросли гори,
як торік!

18. X. 1921. Київ

СКРИПЛЯТЬ ВОЗИ

Скриплять вози битим шляхом
і на тих возах мішки з зерном —
ой що то за звір пролетів птахом,
небесним безкінечним дном?

Полетять журавлі сталевим ключем
над чорною стернею восени
сили земні золотим дощем
незримо впадуть на гній нив.

Вріжеться електричного виробу
металевий важкий плуг
сонця мільйонномільний вибух
шкідливих порозганняє мух.

Вібрує шляхом телеграфний дріт
і вози до міста лізуть, сунуть —
і кричать, і кричать — везіть, везіть
до зсипних пунктів!

19. X. 1921. Київ

ІНДУСТРІЯ

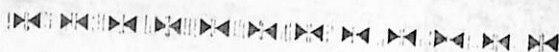
Небо не дметься хмар злотом
як раніш повне пихи —
небо обікрадене пілотом,
продинамітено гір льохи.

Цебро за цебром великі цебра
з землі скарби цебро за цебром —
не гнуться над водою бліді верби
як завод свої труби встромить.

Скиба за скибою земна кора
руді роззявляє нетра
планета не пускає з свого двора —
зачини на космос двері.

Перший шар справа лопат
далі крізь верстви током
і не нам жолуді збирать
пенароком.

22. X. 1921. Київ

З циклу
«Зок»
1921

РАНА

Ранила мене
В моє серце —
Я не прощу.
Я знайду тебе —
Я знайду.
Я заховаю біль —
Я заховаю в собі.
Я закушу тугу —
Я закушу.
Ранила мене в моє серце —
Ти.

24. II. 1921. Москва

ПЕСТИЛА МЕНЕ

Пестила мене
Шепотіла:
Гарно.
Шепотіла в ухо:
Мій.
Гладила й шепотіла:

Скажи.
А після говорила:
Ти — чужий.
Прощались —
Цілувала, цілувала.
Я гніваюсь:
Ти знала
Що я не забуду тебе.

24. II. 1921. Москва

БОЛЮЧИЙ ЗНАК

Весною розіллється ріка
Між гір
Згадуєш — тремтить рука
І в далеч зір

Повільність в твоїх словах
І загадковість фраз
Ти зрадиш в сльозах
Ще не раз

Ти хочеш — весною — так
Рідний Алтай
Ти залишила болючий знак
Зачекай

25. II. 1921. Москва

КОХАННЯ

Осінь — зима — весна — літо
І вона — все інша — вона
Все далі — за нею — летіти
І весна — зимою — весна.

Тиждень назад — вчора
І сьогодні — кохання біль
І сьогодні — передчуття хоре
Завтрього тижня любіль.

25. II. 1921. Москва

МОСКВА

Хрипить на улицях сніг
одсвічує на Театральній площі
машини фігурки кінських ніг
пересовуються ніби моці

порепанить стіна і вежі
воріт напівтемнить прірва
будинків вечірні межі
морок рве

м'яко вогкість бронхитить горло
ріг загубивсь — де земля
пройшли в повітрі пересохло
передзвони дзигарів Кремля.

26. II. 1921. Москва

СЛІВ

Сильніший за нас вітер
Дош написи змис
Не знали магичних літер
Однодневки ми

Банально буденна казка
Означила так сама
А я хіба що казав?
У мене слів немає.

10. III. 1921. Рига

РИГА

Крешуть ламлють колють кригу льодоколи
мовчить в граніті Двіна
сірим крижаним паркетом берег голій
похмур'ям темним визирає надвечір весна

гостра лінія
тьмяною готикою витикається шпилів
в невиразне дно зболоченого неба
тиша спокій без слів
на середині мосту дуг герб.

10. III. 1921. Рига

СПОЧИНЬ

Влило в жили огневої отрути
Не забути запаху боротьби
Призначення свого не минути
Не повернути колеса судьби

Ти не вільний ти не сам
Не врятує клаптик далекої землі
Все минуле належить небесам
А ти землі

Не думай що ти великий
Це комічно без пояснення причин
На тобі в домовину гвоздику
Спочинь.

10. III. 1921. Рига

МІСТО

Місто мокре — люблю — надвечір
Ліхтарні плями — люблю — на бруку
Над будинками схиленим плечі
Простягають до площі сухорляві руки

Місто вітринами цоканням гудом
Розсипаним натовпом на тротуарах
Розгублені роз'єднані самотні люди
В тумані розтала пара.

11. III. 1921. Рига

ДОБРЕ

Вибаач мені — будь ласка
Усміхнись — кохана
Була б тижнева казка,
Не було б рани.

З кіно прийшла тихо зажурена
Не обізвалась на мою фразу.
Добре, сукня в тебе привабна й ажурна.
Добре, ми ще з тобою побачимось завтра.

13. III. 1921. Рига

НА ПРИСТАНІ

На пристані пахне ливною
Весняним вітерцем в очі б'є
І туги своєї не стримаю
Й шукаю даремно де вона є

Навантажують пароплав краном
Вода рябить синіми смугами
Невже мені рушати рано?
Невже зостанусь я на березі з своєю тугою?

14. III. 1921. Рига

ШУКАННЯ

в очі б'є порох
вітром весняним
тротуарами
й аріями веснить серце
шукає існуючої
й запаху її
в квітах у вітрині
шукаю її
стоячи з нею поруч
і запитусь серце кохання
де вона?
і каже що вона тут
і лащить в ухо голосом
а вночі жагучим шепотом
шепотить
і веснить серце
зойкає загнане в кут.

19. IV. 1921. Москва

БАТЬКО

Верни мені спокій не муч
Духу мого кров візьми
Промінчик приязні назустріч
Крізь срібло твоєї сльози

І воно хай вдаряє мені
Спокоєм свого серця — клаптика
У простір крізь очі й дні
Де блукає бентежний батько.

12. V. 1921. Харків

3 віршів
1922—1928
років

СТРІЛО ВІКІВ

Нахмурило брови
сизі брови над киевом
ще на сезон залишено
ласий кусок

і питає поет розгублено:
а як же «убий його»
і як же владивосток
а як же париж і лондон
чікаго і нью-йорк?

і знову латані вітрини хрещатика
рейтерська
і кава
і дощ

Прострель мене прикопнутого
на меридіані київському
прострель мене наскрізь, стріло віків!

3. X. 1922. Київ

HEII

Неп

поруділим прапором
трішотить
і з льоху вихоплюється з плачем
і квилить захльобуючись
осіннім дощем
в струмені мокрого тротуару

І над входом кавказька душа
зі зброєю пече шашлик
молодий чоловік
а навіщо ж становиться
біля золотих воріт
а він гріт —
а де ж городовик?
А ліхтар горить
а під ліхтарем картина висить
а на картині намальовано
як кавказька душа
пече шашлик
харроший шашлик.

3. X. 1922. Київ

ОСІНЬ

Осінь і осінь
і ще раз осінь
і жовте листя змітає в сквері сторож
і з люльки струїть синій димок
а вранці туман

ніби сірі гуси вкрили місто
кра кра

осінь стара карга
але ви

але ви — люди —

що за чорт — серця пообмотували
ганчірками

служниці панни й дами

СТОП

дайте пожалуйста прикурить.

3. X. 1922. Київ

ДУРА

Восени почуваш
що можеш всяко думати

і коли ти не

дурень

TO

не стісняйся в деяких галузях
кожний твій неясний рух
натякає на майбутнє —
потім

розберуться.

Если ты не такой

ТО НЕ ВИХОДЬ НА ВУЛИЦЮ

бо на вулиці

обітруть

Чото штовхається — дура?

Так по тротуарі ходить іноді сила народу
і думка восени
дуже щиро працює
і в грудях
у такт:
яка насолода вмирати
якби тебе розстріляв петлюра!

3. X. 1922

МЕРИДІАН

I

О куле земна
куле земна

прекрасна ти й велика
як останній поет на тобі —
я.

О куле земна
куле земна

прекрасна ти й могутня
і хоч на нещастя й поет я
але не буду римою
думати я
не буду слинити твої
континенти й
моря

О куле земна
куле земна

може замість морів
крицький гамак вкрис тебе
щезне навік
сучасний корабель
а замість материків
буде суцільне залізо —
о що ж!
не загину знак!
все ж наша вітчизна
куля земна
і тобі таки справді співає
останню пісню
останній на тобі поет —
цебто я —
лірик океанів
і континентів —
о куле земна —
куле земна моя!

II

Екватор і меридіани
полярні кола й тропіки
всі ці уявні лінії
і радіанти —
слухайте поети сзопики
і ви академіки комедіанти!
В ті часи коли ви
будете абстраговані й уявні —
меридіанні знаки
градуси
по залізній підлозі землі
проведуть інженери справжніми.

Замість кордонів між державами
кулю земну розподілено буде
паралелями й меридіанами!

Хто ж винен

чи я —

чи куля земна —

що син батьків непароджених
малює майбутнього панорами
сидячи тут з вами —

і крутиться

і співається

і плює

і плаче

і смішить людей

блукає й питається —

де я?

І таки добре знає

він не злий і

усміхається:

де ж пак?

у Києві.

15. X. 1922. Кпів

I N

Жінка що віддається не часто
і таїть у собі стриманості красу —
ніби тобі самому — каже — що своє

кохання

я тобі — я тобі несу —

і чому тільки мені — не знаю я —

і дивуюсь — і не розумію — й не вірю їй —

і її життя — і своє з плямами —

печально й мовчки змірюю —

і навіщо мені — ще одна

і навіщо болюча — мені — рана

і хочеться щоб це була остання

і хочеться щоб вона була остання...

(1925—1926?)

КРИМ

(Самотність)

Місяць

сходить над кипарисами

вночі —

водить

вітер

смуги по морю —

а вдень

від Ай-Петрі

з розім'ятих жмень —

різнобарвні

веселі

мінливі

плями —

аж до

берега

де Ірочка ходить

по зелених схилах

у светрі.

У виноградниках

в букетах

зелені

кинуто білі палаци —

чужі —

нудні —
 а в глузу піч
 як нічого не бачиш —
 сні.
 Порожня лірика під сонцем
 пудна під місяцем
 над бутафорним красвидом-морем
 Криму —
 і ходиш
 сам —
 і ловиш гони в жилах
 і молиш
 безгучно і
 квилиш:
 Гори —
 Камінь —
 Ліс —
 Берег —
 якби
 чорт приніс
 будь-якого
 в дверях
 Ялового *!

1925

* Михайло Яловий (Юліан Шпол) —
 український письменник, один час належав до
 аспанфутів. (Ред.)

6 N

Тобі — дитино моя — що завтра на аборт підеш —
 Тобі — що тільки місяць йому —
 Тобі — що місяць як зародилося а живеш
 мільйони віків у животі цієї жінки що я
 люблю —
 Місяць уже тобі а завтра ти — ніщо, викинуть
 твій кавалочок у відро з помиями —
 І попливеш ти каналізаційною трубою
 аж у Чорне море, де й зародилось од мене —
 Тобі —
 Тобі —
 Тобі це.
 Невідомо і ніхто не визнає — ні матір твою,
 ні я, твій батько —
 Хлопець ти було б чи дівчинка —
 Любило б маму свою і говорило б: мамо!
 Любило б батька свого і говорило б: тату!
 Ссало б молочко з грудей і жмурило б оченята
 на сонці.
 Але минули б роки —
 І ти пішло б у дитячий садок —
 І виросло б, і змагалось б, і зачинало б...
 Будь вічне ти, що завтра плаватимеш в відрі:
 Завтра я прожену твою матір,
 Зникне з серця мого вона, як ти з її тіла.
 Будь вічне ти, безсиле й розумне —
 Ти жило стільки, скільки дано тобі.
 Будь вічне ти, бо і я вмеру,
 І мати твою вмере, і не одно ти
 Плаватимеш завтра в білім відрі.

1926

ЛЕНІНГРАД

Задумані твої води
і дуги камінних арок
розтають м'яко в роті,
як пілюлі Ара.

Під снігом каналів води,
і синій спускається вечір,
і примари бродять,
і зводять неясні плечі.

Холонуть будинків лінії,
палаців шпиль сірих,
і настрій алюмінієвий
душу по краплі мірить.

Прощай — скажу я вдруге —
і не знаю, коли востаннє —
шуми твої муругі
торкають минулі рани.

Ходжу я тобою — скільки —
і голову свою додолу,
і ворухаться на дзигарях стрілки,
і я не знаю дому.

І дому мені не треба —
північ сувора в мені,
сіре низьке небо —
сірі ночі і дні.

1926

ПІСНЯ ТРАМПА

Моїй дочці

Я знаю — як виростеш — будеш питати —
хто таки справді був твій маленький батько —
і може ти й тоді мене не будеш знати —
і може не дійде до тебе про мене згадка.

І може ти мене любить не будеш —
може й тобі я буду незрозумілий і чужий —
може й тоді коло тебе будуть ці самі люди —
і тобі буде неясно — навіщо я жив.

І може тобі про мене розкажуть —
і ти будеш лаяти мене за деякі гріхи —
а зараз мене ніхто не розважить
бо не знаю я — чи будеш — як зараз —
мене любить
ти.

Я не знаю — чи мені довго жити залилося —
і я не винен, що моя путь важка —
але я знаю, що за оці гріхи
моє життя
змагалося —
і що зараз мене зрозуміла б тільки ти —
моя дочка!

1926

МІЙ РЕЙД У ВІЧНІСТЬ — II

Слухайте шепіт хвої на хребтах
і гомін вікових віт.

Не можна затуляти сучасним
життям
життя тисячоліть.

Будьте вдячні вічності, що живе
в вас,
оживлюйте кожну
річ.

Коли знайдете в землі напівзгнилий
людини таз —
ви з людиною
віч
на
віч.

Не будьте мертвими археологами,
минуле не розкладайте
номенклатурою
механістичною!
Гляньте:
в гробниці лежить мумія фараона,
і біля неї — його
зубочистка.

Мільйонні когорти лежать кістяками
таких же футуристів, як
ми.
І вони будували «вічні» стіни і
брами
і в боротьбі лягли
грудьми.

А ви хочете зробити з людини якусь
платонівську ідею,
коли кожна людина — повна вічності
вщерть.

Мільйони сучасних і майбутніх людей —
мільйони людей
смерті.

Так не вмирає життя.
Так ми ідем у вічність.
Атлант-ель-стан,
Ніл-ель-стан —
зміняє наш
Дніпр-ель-стан.
От чому, коли і я вмеру —
покладіть зі мною вмісті
мою зубочистку
і мій
чемодан.

1. VIII. 1928. Злодіївка

З книги
«Європа й ми»
1930

ЧОРНИЙ БЕРЛІН

Чорний Берлін зустрів мене гуркотом важких машин,
чорний Берлін зустрів мене в грудні димом своїх відтулиць,
чорний Берлін осліпив мене гулом своїх вогнів,
чорний Берлін зустрів мене, чужоземця, гранітом генеральських чобіт,
вдавлених монументами в землю.
Чорний Берлін вразив мене своїм рухом,
легким потоком тисяч і тисяч авто,
чорний Берлін заволік мою душу своїми випарами,
придавив мене, чужоземця,
чорний Берлін мільйонами своїх піг,
Чорний Берлін —
спрут з безліччю в'юнких і пожадливих шупальців —
і в ньому безліч важких і похмурих палаців,
холодних і мертвих статуй і веж.
Веселим гуркотом своїх підземок і залізничних узлів чорний Берлін говорить також,
що він є центральна магістраль старої і могутньої нації.

Чорний Берлін зогрів мене, чужоземця,
в стінах невеличкої зали,
де зібралась комфракція німецької громадської організації
і стало зовсім ясно, що й тут іде вперед життя,
що йде нове життя і штовхає його пролетаріат.
В чорний Берлін вступають когорти стрункими лавами
з червоними прапорами революційної перемоги
і потухнуть огні торговельних реклам —
але вогні не потухнуть:
червоний Берлін прокинеться рано-вранці —
робітничий Берлін надвечір засвітить нові огні.
От чому я тут уже не чужоземець.

З. І. 1929. Берлін

Alt-БЕРЛІН

Чорна вода не тече в стінах зчорнілих набережних,
повільно пересовуються водяні маси,
регульовані шлюзами
і туляться, хилияться один на один підновлені,
вузькі будиночки зеленого, жовтого,
синього кольору,
дивляються один в одного віковими очима
в тісних коридорах-вуличках.
А оточують їх нові немовимі капіталістичні
громади з великими торговельними вікнами —
ненажерливими вітринами.
Легенькі місточки з'єднують віки з
сьогоднішнім

вгинається в ґрунт сумлінний камінь старого,
уже мертвого Берліна.
Валки важких повозок ганзейських крамарів
грюкали повз ці нерівні, тепер такі тихі
будинки
і цокали військові патрулі стародавніх
германських лицарів —
і от заростають мохом
високі гострошпилі столітні кірхи,
оточені сучасними універмагами
й над ними щохвилини гуркіт і миготіння
низькі освітлених вогнів надземної
електричної залізниці.
Втиснуто alt-Берлін у граніт, оправлені
береги двох каналів Шпрее, і ходять глухими
коридорами повії,
де залишив alt-Берлін темні льохи,
трущоби й конури.
Сучасний велетень-спрут зачепив ці місця
своїми лабетами, і Берлін гуде, позбувшись
музейних руїн, цокає, гримить і пахне
газоліном.
Тисячолітній alt-Берлін, підрівняний,
підстрижений, підфіксатурений,
підфарбований — стоїть навколішках,
підперезаний широкими просторами сучасних
будівель і вулиць, — місто-велетень змітає і
зрівнює, підпирається монументальними пала-
цами, домами, брамами, мільйонними пам'ятни-
ками, — чи не є вже й вони зараз мертвим ми-
нулим, що лише давить землю, — історичними
музеями перед життєрадісним світлом майбут-
нього?

14. I. 1929. Берлін

НІЧНИЙ БЕРЛІН

Шумить нічний Берлін
в червоних кафе й локалях,
і вулиці зціпив сплін
центральних магістралів,
зграю повій на розі
тисне компанія п'яна.

Б'є в ліхтарі мороз,
примерзло таксі до рана,
потухли узорі реклам,
захолили бліді вітрини,
на поворотах тут і там
моторів кружляють спини,
і ніч схиляє уклін.

Відчуваючи вранішній гамір,
шумить нічний Берлін,
в сп'янілих кафе й ресторанах
потух вогкий чад,
змертвіли жіночі обличчя,
фокстрот і джаз-банд
зітхає комічно-врочисто,
принишк пласкуватий гігант,
розпластав велетенське тіло,
і диха ритмічно в такт
місто, зморене бігом.

Шумить нічний Берлін,
відгонить денним газоліном,
похмурі вулиць стіни
сплять.

29. I. 1929. Берлін

НА ШПРЕЕ

Зграї качок і чайок
мружать чорну Шпрее,
обивательське серце, звичайно,
повне жалості вщерть.

З мостів, з високих балконів
гедують птицю ту,
і чайки крихти ловлять
на льоту.

Похмурі тіні від Дом'у
коливаються у воді
поліцейський катер знову
розжене чайок з путі.

Ріденькі юрби прохожих
з усмішками на качок
дивляться, скільки можуть,
щоб не втратити пфеніга й не заморозить
щок.

29. I. 1929. Берлін

СЕЛО

Село... І серце відпочине...
З вікна вагона, над шосе —
висока кірха, магазини,
цигар реклами і касет.

Сковзять селом автомобілі,
ярки й шпилі то там, то тут,

садки вишневі в голові лиш,
а ми прямуємо в Дортмунд.

Біліє сніг, гайок з ялинок
чорніє, шахматний квадрат,
і ти становишся навшипиньки,
щоб озирнуть увесь Deutschland.

Село — пройшло. І серце відпочило.
Чи є сільбуд тут і сількор?
Залізо села сполучило:
у нас працює автодор.

29. I. 1929. Берлін

ВЕЧІРНІ ВУЛИЦІ

Блимають вечірні вулиці різнобарвними огнями,
сплескує долонями зачудований провінціал:
ах як красиво! Берлін ночами й днями
роздмухує в вітринах привабний капітал.

Не чути ударів у торговельних кварталах,
лише рух і гудіння, вібрує ритм.
Місто вдень свій крам розклало,
вечорами напоказ горить.

А тут же в завулках — розпродажа дешева.
Як в аптеці — на грами — губи ці.
І збирає Шрее пічні гешефти,
чорні трупи самогубців.

30. I. 1929. Берлін

НІМЕЧЧИНА

Уривок з поеми

Частина перша

Зустріч з Гейне

Розділ другий

В лікарні тихо.

Скоро піч
у сні легковажні візьме.
В рожевім тумані проходить сестра,
до хворих всміхається різно.

Останній радіоспівів акорд
лоскоче ухо безмежно.
Ще п'ять хвилин, і буде бити
годинник кремлівської вежі.

Дивлюся: в розчинені двері йде
професор у нашу палату,
а з ним чоловічок якийсь блідий
у білім ступає халаті.

— Товариш Семенко! Це я до вас
привів ще одного поета.
Знайомтесь, будь ласка! Неспокій чудний
так само його прикмета! —

Приємно всміхаючись, стиснули ми,
Як водиться, руки. Негайно,
якби не професор, я з ліжка б упав,
почувши прізвище: Гейне.

— Який ви Гейне? — швидко спитав
я хворого нового.

— Та Генріх же Гейне, що Загул мене
недопартачив усього!

Адам Адамович нас оглядав
привітно в свої окуляри
і дуже вдоволений, мабуть, був,
що я дочекався пари.

— Чого ж ви тут? Хвороби — це ж факт —
ви літворогам одписали! —

— Тим гірше для фактів, —

Гейне всміхнувся, —
хіба ви ще жартів не знали?

— За довгий час я багато змінив
думок і ліричних звичок.

Чи хворий, чи ні, а кожного з нас
обов'язок власний кличе.

.

Розділ третій

До Німеччини ми з ним перейшли.

Фашизм там шкуру здирає...

Сумує поет. І знову мені
ще місця дома немає!

— Невже у Гаммонії*, в горщику тім,
жахливу я правду бачив?..
Але ж зустрічав я і плем'я нове, —
зрости воно мусило наче?

* Гаммонія — персонаж з поеми самого Гейне
«Німеччина», покровителька м. Гамбурга. (Ред.)

— Ось Дюссельдорф... Гамбург...
Старенький Рейп...
Живої б почути мови...
Я стерпіть не можу — так потягло
до рідного краю знову! —

Зітхає, крихтить поет. Його
мені зробилось шкода.

— Давайте махнем у Німеччину! Нам
не треба ж ні візи, ні згоди! —

— Інкогніто знову? До рідних батьків —
і знов мені руки в'яжуть?
Та краще я ще раз помру, піду
і знову в могилу ляжу!

— Інкогніто? Я — німецький поет —
і знову — в шкурі овечій? —
Тут я припинив городити мораль,
ще й інтелігентську, до речі:

— Нагода рідка — притулитися знов
до материнського лона.
Не думайте довго, —
і от літака
я викликав телефоном.

Розділ четвертий

Пропелер шумить. Вітер знявся.
Мотор туркоче жарко.
Іще хвилина — в повітрі ми
півкруг робили над парком.
.

Літати б отак, боротись, творить,
ніколи і не вмирати!
Згадаєш, що менше зосталось жити —
жаліть починаєш, зітхати...

— Неважно лежать в домовині... Але, —
сказав поет обережно, —
ось я ж помер — і нічого, живу,
По суті, життя безмежне.

— Розтануло в космосі «я» й «не я»,
бо все ж на світі існує.
Це листя зелене й душа моя
в віках одне одного чують.

— В матерії й силі єдність, змін
різноманітне коло.
Природа вічна! Людина теж
вмирає й не вмере ніколи.

— Ось знаєш ти, що зникне десь
індивідуальна свідомість,
а тишишся тим, що змінить тебе
усесвіту творчість натомість, —

— і все ж таки думаєш: добре було б,
якби крізь віки відновилось
сполучення атомів, що у мені,
моє знов щоб серце забилося! —

Розфілософствувався поет
в аеропланних висях,
в той час, як хутко ми вперед
кордону стрілою неслися.

Розділ п'ятий

Горіли очі натхненням, огнем,
здрігались руки тривожно...
Свою батьківщину Гейне почув!
Тут бути байдужим не можна...

— Німеччино, здрастуй!.. Може, тепер
про мене думку змieniш
і радісно й тепло, як мати колись,
ти сина свого зустрінеш...

— Чи зрозумієш ти муку мою,
розстання довгого трепіт...
Ось зараз вітаю я рідних лелек
в болотах рідний клекіт...—

На самім кордоні німецьким тепер
співачка не зустрічала...
Поглянув Гейне — банда якась
там піснею галасувала.

Прислухався Гейне до звуків тих,
до змісту рідного слова...
Та пісня, дійсно, була голосна,
хоч повна зіпсутої крові.

— Німецькі фрази, німецькі слова...
це пісня моєї вітчизни?!
Чому ж ці слова так ганебно звучать
і їхній зміст ненависний?..

— О, ні, я ще раз і ще раз скажу,
що пісню, яку оце чую,—

не можу я визнати за душу твою,
яка у мені ночує!

— Ту душу я чую по всіх містах,
на фоні розпачу й крику...
Невже я покинув культурну тебе,
а зараз зустріну дику?..

— Де вільний розум і вільний дух,
якого хотів бути пророком?
Ось знову рицарський бачу парик,
знайомі фухтеля кроки...

— Невже даремно зусилля століть
германського буйного зросту
повз вас перейшли, щоб ждала мене
ця пісня Веселого Хорста?..—

Я вибачить мусив Гейновий гнів
і певну первову кволість.
Гадаю, що ненависть ця й любов
не зіпсують мою повість.

Під нами давно вже німецька земля.
Не всидимо ми в кабіні.
І от несподівано низились ми
на аеродромі в Берліні.

Шуміло місто, гуділо в огнях
блискучих реклам, вокзалів.
Потиснувши руки, ми в місто пішли.
Щось Гейнові губи шептали...

1933—1936. Харків

ПРИМІТКИ

Це видання у «Бібліотеці поета» здійснюється вперше після останнього зажиттєвого видання «Вибрані твори», К.—Х., 1936. В підготовці збірника після смерті упорядника Є. Г. Адельгейма (1982 р.) брали участь дочка письменника І. М. Семенко, С. А. Крижанівський, М. М. Сулима (примітки).

Всі назви розділів (книг) належать автору, крім розділу «З віршів 1922—1928 років», назву якому дав упорядник.

З книги «Prelude»

Подано за виданням: М. Семенко. Prelude. Лірика. Київ, 1913. На цю першу збірку ранніх віршів поета було кілька прихильних рецензій (зокрема, М. Вороного в ж. «Літературно-науковий вісник», 1913, № 6, с. 571—574).

З циклу «Наївні поезійки»

Подано за виданням: М. Семенко. Кобзар. Київ, Вид-во «Гольфштрот», 1924 (повторне видання — 1925).

Королі — у вірші згадуються славнозвісні композитори, скрипкові твори яких виконував М. Семенко.

З книги «Дерзання»

Подано за виданням: М. Семенко. Повна збірка творів. Тт. 1—3, Х., ДВУ—ЛІМ, 1929—1931; далі назву даємо скорочено — т. 1. Відсутні у цьому виданні вірші «Я хочу кожний день», «...про білі почі...», «Річ», «К дру-

гу-стихотворцу», «Потяг пролинув...», «Сосни», «Метелик» — подано за «Кобзарем». На початку 1914 р. у Києві під назвою «Дерзання» було видано книжку творів поета, куди увійшла лише частина цього циклу. Збірка «Дерзання», як і наступна «Кверофутуризм», 1914, викликала напади критиків із ж. «Українська хата» — М. Сріблянського (М. Шаповала) та М. Євшана. У віршах «Прикрий стан», «Притиснутий», «К другу-стихотворцу» М. Семенко торкається саме цієї критики.

А с ф а л ь т. Омагазинив — неологізм автора, подібний до нинішнього виразу «отоварив».

К у х о в а р н я. Автор у цілях «динамічності» свідомо опускає декілька прийменників (те ж саме у вірші «Місто»).

М і с т о. Розриваючи слова або ж, навпаки, з'єднуючи та удвоюючи їх, автор передає примхливий гомін міста.

П р и т и с н у т и й. З а м і р. Чурлянис (Чюрльоніс) Микола (1875—1911) — литовський художник, композитор і поет. Врубель Михайло (1856—1910) — російський художник. Сезанн Поль (1839—1906) — французький художник, один із засновників імпресіонізму. Гуро Єлена (1877—1913) — російська поетеса.

З циклу «Осіння рана»

Подано за виданням: Повна збірка творів, т. 1. Відсутні тут вірші «Аналогія», «Красвид», «Про себе», «Мое піднесення», «Сон», «Осінь», цикл «Близки» подано за «Кобзарем». Розташування циклів у «Кобзарі» дещо відрізняється від остаточного варіанта у три-томнику.

П а с т е л ь. Пуантилізм — один із напрямків нового європейського малярства.

П р и в і т а н н я. «Більш немає депеш...» Поет у

цей час служив військовим телеграфістом (див. вступну статтю).

Море. Цехмистрюк і Рибаків—солдати телеграфної роти, приятелі поета.

З книги «П'єро кохає»

Вперше вийшло окремим виданням: М. Семенко. «П'єро кохає». Вид-во «Сяйво», 1918. Присвячено дружині поета, Лідії Іванівні Семенко (Горенко; нар. 1898 р. в сім'ї українців—переселенців на Далекий Схід). У «Кобзарі» книга розділена на два цикли: «П'єро кохає» (вірші 1916 р.) і «П'єро задається» (вірші 1917 р. вийшли окремим виданням: М. Семенко. «П'єро задається», 1918). У Повній збірці творів, т. 1, автор відмовився від такого поділу, що набагато збільшило обсяг циклу. Тут вірші подано за цим виданням. Відсутні у ньому вірші «Бажаання», «Поезія про себе», «Осінь симфонія», «Улиця», «Моє кохання», «П'єро кохає», «Місто над бухтою», «Запитання», «Атавіза», «Кохання», подано за «Кобзарем».

На могилі Розалії. Розалія—молода дівчина-естонка, подруга Л. І. Горенко; покінчила життя самогубством через нещасливе кохання.

Вона. Маються на увазі елегійні, ліричні мотиви українських поетів О. Олеся (1878—1944) і російського поета С. Надсона (1862—1887).

Запитання. Обагнена—неологізм автора від улюбленого його слова «багнути».

Протока Берінга. Кубелик Ян (1880—1940)—чеський скрипаль.

Русокосою оточила. Уїтмен Уолт (1819—1892)—американський поет, звеличував красу і силу людини. Стріндберг Ю.-А. (1849—1912)—шведський письменник; послідовник неоромантизму та імпресіонізму.

Поезія розчарування. Трілери (трелі)—музичний термін, вібрація звуку.

Трам п. Трам — бродяга (англ.).

Терен. С. Гуляєв — солдат телеграфної роти, приятель автора.

Я умру. Прана — в стародавній індійській міфології означає дихання та інші форми життєдіяльності людини (зір, слух, мова, думка).

Гора Жовтих Лілій. Мається на увазі пейзаж острова Рускій недалеко від Владивостока.

Беатриса. Сестра Беатриса — героїня одноіменної драми бельгійського письменника М. Метерлінка.

З циклу «Селянські сатурналії»

Подано за Повною збіркою творів, т. 1; у «Кобзарі» вірші надруковано без назв, а з римськими цифрами. Зміст тому першого дає назву всієї книги «Селянські сатурналії», на сторінці 221 — «Сільські сатурналії» (очевидно, друкарська помилка). У «Кобзарі» — «селянські»... Сатурналії — зимові свята в Стародавньому Римі, пов'язані з міфом про Золотий вік Сатурна.

Умирає хлопчик. Газель — так автор називав свого молодшого брата Олександра. Книга «Селянські сатурналії» йому присвячена.

На Росінанте. Росінант — кінь Дон Кіхота. Поет вживає тут форму «Росінанте», а не «Росінант».

Руки слів. «Не бачив його...» — тобто повного місяця.

З книги «В садах безрозних»

Подано за Повною збіркою творів, т. 2, де, на відміну від «Кобзаря», вірші мають назви. Поезії, відсутні в 3-томнику, подано за «Кобзарем» («Образ снівся мені», «Простяглися тіні, тіні вечірні»), книга вийшла окремим виданням: М. Семенко. В садах безрозних. 1919.

З циклу «Біла студія»

Подано за Повною збіркою творів, т. 2, де, на відміну від «Кобзаря», вірші мають назви.

«Крила білі, загострені льотно» — у Повній збірці творів, т. 2, цього вірша немає; подано за «Кобзарем». Розалінда — героїня п'єси Шекспіра «Як вам це сподобається»; у вірші М. Семенка — метафора поетової душі. Ередіа. Згадується французький поет Ж.-М. Ередіа (1842—1905), автор збірки майстерних сонетів «Трофеї» (1893). Мій будинок. Розмелетрліньється — неологізм автора, від імені бельгійського письменника М. Метерлінка.

З книги «П'єро мертвопетлює»

Вийшла окремим виданням: М. Семенко. П'єро мертвопетлює. К., видання мистецької групи «Фламінго», 1919. Обкладинка, титульна сторінка та малюнок (у кольорі) Анатолія Петрицького. Подано за Повною збіркою творів, т. 3, де, подібно до окремого видання і на відміну від «Кобзаря», вірші мають назви.

Міркування. Розмелетрліньється — див. вище. Марінеттову — неологізм автора, від імені італійського поета-футуриста Ф.-Т. Марінетті (1876—1944). ...олавровічнену — неологізм автора.

З книги «Bloc-Notes»

Вийшла окремим виданням. Семенко Михайль. Bloc-Notes. К., видання групи «Фламінго», 1919. Обкладинка, титульна сторінка та малюнок (у кольорі) Анатолія Петрицького. Подано за Повною збіркою творів, т. 3.

Квіти зла. Назва збірки французького поета Шарля Бодлера.

Роберт. Мається на увазі художник Роберт Лісовський.

З книги «Дев'ять поем».

Вийшла окремим виданням (Київ, 1918). Подано за Повною збіркою творів, т. 3.

Поема майбутнього. *Natura naturata* й *natura naturans* — природа породжена й природа породжуюча (лат.); улюблений термін нідерландського філософа Б. Спінози.

Осіпні скрипки. Боттічеллі Александр (1444—1510) — італійський художник. Мається на увазі контраст осіннього пейзажу зі славетною картиною Боттічеллі «Весна».

Змагання. Прана. Див. вище.

«Тов. Сонце» (ревфутпоема)

Подано за Повною збіркою творів, т. 3. Поема виходила окремим виданням: М. Семенко. Тов. Сонце. Ревфутпоема. 1919. «Маніфест» став текстом масової революційної пісні. *Salon d'Art* — мистецький салон (франц.). Тефі Н. А. (1872—1952) — російська письменниця, гумористка; після Жовтневої революції — в еміграції. Марко — Марко Терещенко, режисер, учасник групи панфутуристів (до 1922 р.).

«Весна» (поезофільм)

Друкується за Повною збіркою творів, т. 3. Подаємо зі скороченнями. В розділі другому автор малює святкування 1 Травня 1919 р. у Києві. «Перед чередою коров» — тут використано біблійний образ (гладкі та худі корови, що символізують урожайні та неврожайні роки). *Dolce* — ніжно, м'яко (італ.) — музичний термін.

«Степ» (поезофільм)

Текст 1919 р. подано за «Кобзарем» з проставленням кількох відсутніх прикметників. У Повну збірку тво-

рів у трьох томах поема не увійшла. «Пробирались тасмичними бандами...» — мова йде про бандитські групи, що ховалися по лісах. «І світивсь по почлах священний келих Над каменем майбутніх комун» — ремінісценція із середньовічної легенди про «Келих Грааля» (її використано Кретсьеном де Труа, Вольфрамом фон Ешенбахом і пізніше Р. Вагнером в опері «Парсифаль»). У Вольфрама фон Ешенбаха та Вагнера «Грааль» показано у вигляді чарівного каменя, який світиться. «Заходжувались наставляти лад...» і т. д. — йдеться про більшовиків, що діяли у важких умовах розрухи. «Що з того, що в саду законане золото...» — і т. д. — «внутрішній монолог» куркуля.

«Прерія зор» (поема-роман)

Подано за Повною збіркою творів, т. 2. English Berlitz School — школа англійської мови Берліца (англ.). У поемі подано характерну для творчості Семенка романтику кохання та екзотичних пригод. «Море блакитне чуже» — згадка про Владивосток.

«Океанія» (уривок із загубленого поезофільму)

Подано за Повною збіркою творів, т. 2, де твір вміщено в розділі «Решта». Переклад французького речення: «Дивись на море, де замруть шуми міста».

«Перша подорож моя кругом світу»

Подано за тим же виданням. Розділ «Решта».

3 книги «Проміння погроз»

Подано за Повною збіркою творів, т. 2. Вийшло окремим виданням: М. Семенко. Проміння погроз. Х., 1921. Вона. Arthur Rimbaud (Артур Рембо. 1854—1891) — французький поет-символіст.

3 циклу «В революцію». 1919—1921

Подано за Повною збіркою творів, т. 3. «Святий метроном». У цьому виразі автор іронізує над нахилом до надто «розмірених», застарілих форм віршування.

3 книги «Зок». 1921

Подано за Повною збіркою творів, т. 2.

3 віршів 1922—1928 років

Вірші «Стріло віків», «Неп», «Осінь», «Дура», «Меридіан» подано за Повною збіркою творів, т. 2, де вони увійшли до розділу «Решта». Вірші «1 N», «Крим (Самотність)», «Ленінград» подано за виданням: Мих. Семенко. Малий Кобзар і нові вірші. Х., 1928. Вірш «6N» — за виданням: «Зустріч на перехресній станції», Київ, 1927; вірш «Мій рейд у вічність — II» — за виданням: Мих. Семенко. Сучасні вірші Х., 1931. «Пісня трампа» — за газетою «Культура і побут», 1926, № 12, с. 3.

«Європа й ми»

Подано за виданням: М. Семенко. Європа й ми. 1929.

«Німеччина» (уривок з поеми)

Подано за збіркою: М. Семенко. Вибрані твори, 1936.

ЗМІСТ

Вступне слово. Микола Бажан	3
Михайль Семенко. Євген Адельгейм	15

ПОЕЗИЇ

З книги «PRELUDE». 1913

Серце рветься...	45
Натхнення	45
Тіні забуті	46

З циклу «НАІВНІ ПОЕЗІЙКИ». 1913

Осінь	47
Поет	47
Море мові душі	48
Запитання	48
Мій привіт	49
Поезопісня	50
Королі	50
Підземна річенька	51
Зима	51
Ми	52

З книги «ДЕРЗАННЯ». 1914

Сонцекров	53
Притиснутий	53
Експресовітер	54
Запрошення	54
«...про білі ночі...»	55
Я хочу	56
Голос мая	56
Асфальт	57
Настрій	57
Бажання	57
К другу-стихотворцу	58
1. V. 914-го	59
Куховарня	59
Авіатор	60
Річ	61
«Потяг пролинув...»	62

Місто	62
Замір	63
Сосни	64
Метелик	64
Етюд	65
Атлантида	65

З циклу «ОСІННЯ РАНА». 1915—1916

Пастель	66
Обезженченна пустеля	66
Далекий гудок	67
Лелеки	67
Аналогія	68
Красвид	68
Осінь між гір	69
Заснулість	69
Привітання	70
Димар	71
Вечірній парохід	71
Риси гір	72
Кіно	72
Про себе	73
Мос піднесення	73
Крейцер	74
Море	75
Геніальна поезійка	75
Рейд	76
Зовсім охорений	76
Цирк	77
«Мені щось тоскно серце тисне»	77
Сон	78
Осіньне	79

З книги «П'ЄРО РОХАЄ». 1918

Витиск	80
Четвер	81
Бажання	81
Серце в блуканні	82
Поезійка про себе	82
Осіньна симфонія	83
Улиця	83
Сьогодні	84

Моя кохання	85
П'єро кохає	86
Місто над бухтою	87
На могилі Розалії	87
В театр	88
Кондуктор	88
Мрія	89
Вона	90
Два тижні	90
Запитання	90
Павзи	91
Протока Берінга	92
Русокою оточила	92
Поезія розчарування	93
Фальшивим тоном	93
Вагоновод	94
Ластівка	95
Парикмахер	95
Вітер	96
Аскольд	96
Неврастення	97
Смерть	97
Ніч	98
Два ножі	98
Зорі реклам	98
Шукачам щастя	99
До побачення	100
Атавіза	100
Альбатроси	102
Кохання	102
Фантазоцирк	103
По шляху суперечок	103
Розстання	104
Репліка	104
Вигнанець	105
Наша пляма	105
Трам	106
Інтерференція	106
Міський сад	107
Відблиски	107
Заплети косу міцніш	108
Над рейдом	108
Рух благодійний	109
Обожвовлені коси	109

Патагонія	110
Терен	110
Я умру	111
Туман випливав	112
Гора Жовтих Лілій	112
Ніч	113
Вогники по бухті скрізь	113
Було біля моря весело	114
Газетяр	114
Мила йде	115
Проміння гаснуть	115
Тайфун	115
Дві піраміди	116
Пейзаж	116
Заскрипів ліс	117
Понад берегом	117
Беатриса	118
Момент	118

З циклу «СЕЛЯНСЬКІ САТУРНАЛІЇ». 1918

Пожовклі зшитки	120
Старий годинник	120
Бабусині іменини	121
Село без місяця	121
Сніг у саду	122
Золоторіг	123
Дуренький зайчик	123
Праця	124
Три шибки	124
Діти Аполлона	125
Тіні	125
Подорож	126
Умирає хлопчик	126
Біла курява	127
По в'язкій стежці	127
На Росінанте	127
Рухи слів	128

З книги «В САДАХ БЕЗРОЗНИХ». 1918

Картка	129
Ідоли	129
Ватра	130

«Образ снівсь мені»	130
Померлих образи	130
Оксамитова злива	131
Спіраль аналогій	131
Сірий вихор	131
Антиквар	132
Мій спектр	132
Поезії згуби	133
Горизонт	134
Висвічування	135
Гріхопадіння	135
«Простяглися тіні...»	136
Сіренний ранок	136
Молоді авіатори	136

З циклу «БІЛА СТУДІЯ». 1918

Морзе	137
Переконання	137
Місто («Вдихаю я тонку отруту»)	138
«Крила білі, загострені льотно»	138
Чекання	138
Жалібну сукню	139
Ередія	139
Двоногий звір	139
Біла мапи	140
Грамофонний туш	140
Серця штори	140
Мій будинок	141
Чистильщик чобіт	141

З книги «П'ЕРО МЕРТВОПЕТЛЮЄ». 1919

Улиці	142
Я («Як гарно почувати...»)	142
Я іду	143
Я сам	143
Поклик віків	144
Я («Я — жертва погасаючого світу»)	145
Хлопчик	146
Заклик	147
Запрошення	148
Завтра	148
Поет	149
Вірш («фффф»)	149

Міркування	150
Вірш («Безумить грюкамп»)	151
Місто («Блима і крапно»)	151

З книги «BLOC-NOTES». 1919

Сезон	152
Квіти зла	152
Ліхтарі	153
Білі столики	153
Місто («Зойкну вилітали...»)	154
Бульвар	154
Напівдівчинка-напівпанна	155
Дама на веранді	155
Весна («Улиця сліпила...»)	156
Не лізь	156
Місто літом	157
Кафе	157
Містична магістраль	158
Прожекторний промінь	158
Провінціальний поет	159
На помістку другого поверху	159
Роберт	160
Велосипед	160
Силуети	161
Тротуар	161
Пляж	162
Кавалер і дама	162
З потягу	163
Місто («Сонце освітлювало...»)	163
Місто («Вечір подощовий...»)	164
Вогник	165
Будишки	165
Сад в музику	166
Осінь («Сонце. Осінній вітер. Порох»)	166
Замішання в місті	167
Учениця драматичної школи	168
На перопі	168

З книги «ДЕВ'ЯТЬ ПОЕМ». 1918

Поема майбутнього	169
Поема відваги	171
Interieur	173
Осінні скрипки	175

Змагання 176
Дим і грюк 178

Тов. Сонце (ревфутпоема) 181
Весна (поезофільм) 198
Степ (поезофільм) 211
Прерія зор (поема-роман) 227
Океанія (уринок з загубленого поезофільму) 239
Перша подорож моя кругом світу
(уринок з поеми-роману) 241

З книги «ПРОМІННЯ ПОГРОЗ». 1921

Вона 243
Весна («Уже весна...») 244
Вечір («Зупинись!...») 244
Вечір («Вечір з товстого скла») 245
Сніжинки 245
Блими комінка 246
Жертва вечірня 247
Я прийду 247
Заграви 248

З циклу «В РЕВОЛЮЦІЮ». 1919—1921

Святий метроном 249
В бій. 249
Дні 250
Василеві Чумаку 251
40 крб. 251
Лесь Курбас 252
Ніч 252
Дніпром 253
Поле 254
Червоний стяг 254
Сучасник 255
Сучасні 255
Поетам 257
Інтелігентам 258
Ми йдемо 258
Огонь 259
Праця («Здрігнулось землі черево») 261
Скриплять вози 261
Індустрія 262

З циклу «ЗОК». 1921

Рана 264
Пестила мене 264
Болючий знак 265
Кохання 266
Москва 266
Слів 267
Рига 267
Спочинь 268
Місто («Місто мокре...») 268
Добре 269
На пристані 269
Шукання 270
Батько 270

З віршів 1922—1928 років

Стріло віків 271
Неп 272
Осінь («Осінь і осінь») 272
Дура 273
Меридіан 274
I N 276
Крим (Самотність) 277
6 N 279
Ленінград 280
Пісня трампа 281
Мій рейд у вічність — II 282

З книги «ЄВРОПА Й МИ». 1930

Чорний Берлін 284
Alt-Берлін 285
Нічний Берлін 287
На Шпрее 288
Село 288
Вечірні вулиці 289
Німеччина (уринок з поеми) 290
Примітки 296

БИБЛИОТЕКА ПОЭТА

Михайл Васильевич Семенко

СТИХОТВОРЕНИЯ

Составитель

Евгений Георгиевич Адельгейм

Киев, «Радянський письменник», 1985
(На украинском языке)

Портрет автора — з гравюри В. А. КОНОНЕНКА

Редактори С. А. Крижанівський, Б. П. Степанюк

Художник М. П. Вуєк

Художній редактор Н. В. М'яковська

Технічний редактор В. В. Чала

Коректор С. І. Слабошевська

Здано на виробництво 15. 10. 1984. Підписано до друку 03. 01. 85. Папір друкарський № 1. Звичайна нова гарнітура. Високий друк. Формат 70×90¹/₃₂. 11,41 ум.-друк. арк., 11,41 ум.-фарб.-відб., 11,07 обл.-вид. арк. Тираж 8000 пр. Зам. 1639-4. Ціна в оправі 1 крб. 40 к.

Видавництво «Радянський письменник»,
252054, Київ-54, вул. Чкалова, 52.

Львівська книжкова фабрика «Атлас»,
290005, Львів-5, вул. Зелена, 20.

Семенко М. В.

С30 Поезії /Редкол.: О. Є. Засенко та ін.;
Вступ. слово М. Бажана. Упоряд. та стат-
тя Є. Г. Адельгейма.— К.: Рад. письмен-
ник, 1985.— 311 с. (Б-ка поета).

До книжки увійшли вибрані твори відомого укра-
їнського радянського поета Михайля Семенка (1892—
1937), для творчості якого характерні пошуки фор-
ми, своєрідне розкриття тем, різноманітність образів,
художніх засобів.

С 4702590200-031
М223(04)-85. 142.85

